

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HENRIK PONTOPPIDAN
DRENGE AAR

GYLDENDALSKE BOGHANDEL

DRENGE AAR

HENRIK PONTOPPIDAN

DRENGE AAR

GYLDENDALSKE BOGHANDEL • NORDISK
FORLAG • KØBENHAVN • MCMXXXIII

COPYRIGHT 1933 BY GYLDENDALSKE
BOGHANDEL NORDISK FORLAG - COPENHAGEN

—
OPLAG: 5000 EKSEMPLARER

—
PRINTED IN DENMARK
GYLDENDALS FORLAGSTRYKKERI
KØBENHAVN

FØRSTE KAPITEL

Min første Udkigspost i Verden var et Vindu i mine Forældres trefags Dagligstue i Randers Præstebolig. Den vendte ud til en smal Gade med livlig Færdsel baade af Mennesker og Vogne. Jeg var seks Aar. Vi var nylig flyttet dertil fra en anden østjysk Købstad og en anden Præstebolig, hvor Barnekammeret laa i Kælderen. Jeg havde derfra ikke kunnet se meget andet af Omverdenen end Benene af de Folk, der gik forbi, og nu og da en Hund, der standsede og løftede op. Her stod jeg i en høj Stue-Etage og kunde se de største Mænd over Hovedet. De eneste, som nu ragede op over mig, var Arbejdsvognenes Kuske, der havde den sære Vane at staa oprejst i Vognen under Kørslen, og saa Byens lyseblaa

Dragoner, naar de Række efter Række red forbi med de lange Sabler skuldrede.

Ja, hvor var der meget nyt og morsomt at se paa i denne By! Paa Torve og Markedsdagene, naar Landboerne kom trækende gennem Gaden med Heste og Køer eller med en Sæk fuld af levende Smaagrise paa Ryggen, kunde jeg næsten ikke komme bort fra Vinduet hele Dagen. Nogle af de ældste Bønder havde sorte Fløjls Knæbenklæder, høje Uldhatte og langskaftede Støvler eller (om Sommeren) hvide Strømper og Sko med Spænder. Alle Mændene, baade gamle og unge, ja endogsaa Drengene gik med langskødede Frakker og havde en Merkskumspibe hængende ud af Munden. Kvinderne var ogsaa allesammen ensklædte i Egnens særegne Dragt og Hovedtøj. Selv smaa Piger, der knap kunde gaa, havde Kjøler helt ned til Jorden ligesom de voksne, dertil Hovedet stramt indbundet i et blomstret Tørklæde, der var knyttet over Issen med en Sløjfe. Af hele Personen kunde man ikke se andet end det landlig friske Ansigt

og de smaa buttede Hænder. Jeg syntes, de var forfærdelig søde allesammen, og ønskede mig en saadan Søster, skønt jeg i Forvejen havde fem. Men de gik alle med flettet Haar og Mamelukker ligesom Byens andre smaa og store Pigebørn, hvorfor jeg fandt dem kedelige.

Lige overfor os var der et Indhug i Genbo-Husrækken, et Gaardsrum, der var aabent ud mod Gaden. Her boede en Beslagsmed. I Baggrunden laa en lav Bygning med en Port ind til Smedjen. Naar Porten stod aaben og Ilden paa Essen flammede, kunde jeg fra mit Vindu se Smeden og hans Svende bevæge sig derinde i det røde Skær som Skygger i en underjordisk Hule. Udenfor paa Gaardspladsen var en solid Bom med Jernringe, hvortil Hestene blev bundet, naar de skulde skoos. Det var for det meste store, kraftige Heste, der undertiden blev balstyrige under Behandlingen, stejlede og fnøs. Var det en ung Plag, der maaske aldrig før havde haft Sko under sig, blev det rent galt. En af Svendene maatte slaa et

Reb omkring Snuden paa den, en anden Svend greb med begge Hænder om et af de sparkende Ben og holdt det fast over sit Knæ, mens Mester selv skar Hoven til med en dobbeltskaftet Kniv. Dyret, der skælvede af Angst, vendte det hvide ud af Øjnene, det røde ud af Næseborene. Det var et mægtigt Syn! Disse sodede Smedesvende med Ærmerne højt opsmøgede over de kraftige Arme blev mine første Helte. Vor gamle Barnepige fortalte, at de hver Dag Aaret rundt fik Flæskekage til Middag; det var derfor, de var saa umanerlig stærke og havde saadanne vældige Armmuskler. Siden den Tid blev Flæskekage min Livret, som jeg regelmæssig forspiste mig i.

Her fra Vinduet lærte jeg efterhaanden en Del af Byens Liv og ogsaa af dens Mennesker at kende. Der var den offentlige Udraaber — »Trommemanden« — der næsten daglig kom gennem Gaden og kaldte Folk til Vinduerne med sine minutlange Trommehvirler. Og der var Byens tykke Mand, om hvem det blev fortalt, at han ganske alene

kunde spise en hel Gaas og bagefter tre Pandekager saa store og tykke som et Retiradelaag. Og der var Skorstensfejerer med de hvide Øjne i det sorte Ansigt, og den lange »Tosse-Kresten«, der i Stormskridt marcherede midt ad Gaden med svingende Arme og grinte til alle.

Det stærkeste Indtryk paa mig gjorde nogle sære Pjalteskikkelser, som jeg havde hørt en besøgende Dame kalde »de unævnelige«. De dukkede i Ny og Næ op i Gaden med en snavset og bulet Blikspand i Haanden. De kiggede sig undersøgende omkring allevegne, og det, de saa ivrigt søgte efter, var Hundenes Efterladenskaber, som de omhyggeligt opsamlede med to flade Pinde. Jeg havde ladet mig fortælle, at det var Tyve og Mordere, der til Straf maatte udføre dette vanærende Arbejde for alles Øjne. Men en Dag sagde Barnepigen, at Skarnet blev solgt til Byens mange Handskemagere, der anvendte det ved Garvningen af deres Skind. Jeg fløj opbragt paa hende. Jeg vidste jo, at Randers Handsker var berømte over hele

Verden netop for deres Blødhed og fornemme Duft. Om jeg ogsaa kun var seks Aar, skulde saadan en gammel Tudse ikke tro, at hun kunde bilde mig alting ind.

Et Par Aar efter, da jeg havde lært at læse og undertiden stavede mig gennem Nyhederne i Byens Avis, faldt jeg over en Notits om en Forretningsmand i Jerusalem, der var bleven indviklet i en kuriøs Proces. Han havde i flere Aar ladet de omstrejffende Hundes Efterladenskaber opsamle og i Sække sende til en bekendt Handskefabrik i London. Men da Myndighederne opdagede, at den Trafik havde gjort ham til en velhavende Mand, anlagde de Sag imod ham, idet de hævdede, at Skarnet paa Gaderne var Byens Ejendom, dets Bortfjernelse altsaa ulovlig. De fik ham dømt for Tyveri, og han maatte tilbagegive Størsteparten af det engelske Sterlingguld, han i Aarens Løb havde tjent. Med Skamfuldhed mindedes jeg nu mit Overfald paa gamle Trine, som altsaa alligevel havde haft Ret. Samtidig gik der et Lys op for mig over et Par dunkle

Linjer af Grundtvigs berømte Bryllupssalme, som til Stadighed blev sunget baade hjemme og i Kirken.

»I David's Staden
er Guld paa Gaden.
O, Gud ske Lov!«

* * *

Byens Beliggenhed ved Danmarks største Vandløb prægede den ikke paa nogen mærkbar Maade udenfor Havnen. Der saaes kun sjelden en Sømand i Gaderne. Paa Grund af Fjordens Tilgroning var Sejladsen sygnet hen. Allerede i Middelalderen klagedes der over, at de lybske Skibe ikke kunde komme ind til Byen, men maatte losse en Del af deres Last i Baade og Pramme midtvejs i Fjorden. Trods en nu paabegyndt Regulering og Uddybning skulde der stadig en god Del Sømandskunst til for at lempe et større Skib ind gennem de mange Krumninger. Der var dog Lejligheder, hvor alle blev mindet om Byens Forbindelse med Havet. Under visse Vind- og Strømforhold kunde Vandet i Gu-

denaaen stige saa stærkt, at hele Kvarteret omkring Havnen oversvømmedes. En Dag var jeg sammen med gamle Trine dernede for at se paa, at Folk sejlede omkring i Gaderne i Baade, og at Drengene plaskede gennem Vandet paa høje Stylder.

En anden Oplevelse, der knyttede sig til Byen som Havnestad, var det morsomme Optog af Skippere og andre af Havnens Folk, der Fastelavns Mandag drog gennem Gaderne for at indsamle Penge til et Alderdomshjem (og en glad Aften). Først kom et Par kraftige Fanebærere i store Søstøvler og Sydvest, derefter selve »Fastelavnsskibet«, en guirlandesmykket Baad sat op paa Understellet af en Langvogn og trukket af et Par Vognmandskrikker, der var stadset op med Rosetter og Plumager. I Baaden sad en halv Snes Sømænd med oprejste Aarer, alle udklædte som Orlogsgaster i hvide Bluser og blanke, sorte Voksdugshatte. I Bagstavnen sad en ludende Olding, Lavets Ældste, en forhenværende Rorsbetjent uniformeret som Admiral med trekantet Hat,

hvide Bomuldshandsker og Brystet dækket af Ordner og Medaljer. I hans Skød hvilede den bombeformede Indsamlingsbøsse. Foran hvert større Hus i Gaden standsede Toget. Paa et Signal med en Baadsmandspibe rejste Mandskabet sig op og svang de blanke Hatte under et trefoldigt Hurra. Det var et stolt Øjeblik for en seksaars Dreng at faa Lov til at gaa ned paa Gaden med Husets Bøsegave (en Tremark) og række den op til den gamle Søhelt, som til Tak løftede sin behandskede Haand op til den trekantede. Saa lød Baadsmandstrillen igen, og Toget drog videre, fulgt af Gadens Ungdom.

En anden Forlystelse for Barnesindet var Sommerens svære Tordenskyller, naar mægtige Vandmasser strømmede ned gennem Byen fra de stejle Bakker, ved hvis Fod den laa. Vandet steg fodhøjt i Gaden og forvandlede den til en grumsetgul Flod, der førte al Slags løst Gods med sig i sin Fart ned mod Havnen. Snart kom en gammel Hat sejlene, snart et Rendestensbræt, et Stykke af en Spaankurv eller Staver af et

bortskyllet Havegærde. Naar Uvejret var paa sit højeste, og et blaasort Mørke indhullede Byen, sad jeg ved mit Vindu og tænkte paa Bibelens Beretning om Syndfloøden, som jeg netop havde faaet fortalt. Mens Lynene knitrede og Tordenen rullede henover Tagene, indbildte jeg mig at være en af Noahs Sønner, der bag en Glug i Arken var Vidne til den store VerdensUndergang.

Af andre, ikke helt sædvanlige Tildragelser, som kunde fastholde mig til min Udkigsplads, var der de store Ligfølger, der i Skumringen undertiden drog gennem Gaden. Det var Skik i Byen ved indtræffende Dødsfald, at Familjens Venner og Bekendte fulgte den Afdødes Kiste, naar den ved Solnedgang under Klokkeringning førtes fra Hjemmet til Kapellet paa Kirkegaarden. Skønt min personlige Berøring med Døden paa dette Tidspunkt indskrænkede sig til Fundet af en ihjelfrossen Spurv, som jeg havde begravet i Haven, gjorde Synet af den tavse, sortklædte Sørgekære, det tilhullede Heste-

spand foran Ligvognen og Kirkeklokkens vedvarende Klemten altid et beklemmende Indtryk paa mig.

*   *   *

Vort Hus laa i Række med de øvrige Huse i Gaden, og skønt det var en Embedsbolig, var det heller ikke i Udseende synderlig forskelligt fra de fleste andre Bygninger i Kvarteret. Det var i to Etager og havde en prunkløs Façade af røde Mursten. I sin Tristhed mindede det mere om en Kontorbygning for Forsørgelsesvæsenet end om en Præstebolig. Indvendig var Huset derimod mærkværdig herskabeligt, de mange Værelser — ialt en Snes Stykker — højloftede og rummelige. Ikke mindre end tre Trapper forbandt Etagerne, og disse usædvanlig gode Boligforhold var det vistnok, der havde bestemt Far til at søge Embedet. Vi var mange Børn, tilsidst ikke mindre end tolv (foruden fire døde). Der maatte altsaa skaffes Plads, og her var alt, hvad der behøvedes, og mere

til. Vi Børn blev da fra Ungdommen af vant til at have Alburum og Bevægelsesfrihed, og maaske derfor krævede vi det ogsaa senere hen i Livet.

Huset var for faa Aar siden bleven bygget af Forgængereren i Embedet paa den gamle Præstegaards Grund. Han havde været en fornemt levende Herre med Ekvipage og Kusk ligesom Byens andre Storfolk. Der var derfor en anselig Stald med Baase til egne og fremmede Heste, desuden to Vognporte, Seletøjsrum og Karlekammer, — og hele denne nu forladte Verden havde vi Børn ogsaa at regere i. Af den gamle, vidtstrakte Præstegaardshave var der derimod kun bleven en ringe Del tilbage, egentlig kun en bevokset Tørreplads, omgivet af vore egne og Naboejendommenes Udhuse. Men paa denne Stump solløs Jord havde vi alligevel vore bedste Timer. Her kunde vi tumle os ganske anderledes frit, end vi kunde have gjort det i en pyntelig Blomster- og Urtehave.

I en af de fordums Vognporte, der nu blev brugt til Brænderum, var en Arbejds-

mand beskæftiget en Del af Aaret med at save og hugge de 25 Favne Bøgebrænde, der tilligemed 50 Tusinde Tørv slugtes af Husets mange Kakkelovne. Med denne midaldrende Mand knyttede jeg et fortroligt Venskab, hvis Oprindelse var et Par legemlige Skavanker hos ham, der havde vakt min Medlidenhed. Han var gruelig skæv i Ansigtet, og som saa mange andre, der maa ernære sig ved Brændehugning, havde han mistet Pegefingren paa den venstre Haand. Der var kun en ubetydelig Rest tilbage, og denne lille bevægelige Fingerstump, som han brugte til at klø sig i Skægget med og andet saadant Smaapilleri, optog mig levende. Han var et godmodigt og stilfærdigt Menneske, som jeg uden Betænkning henvendte mig til og betroede mine Sorger. Min Tillid til ham var ubegrænset, fordi han aldrig sagde mig imod. Naar jeg var bleven uens med en af mine Søskende eller — hvad ikke sjelden hændte — med dem alle, gav han mig altid Medhold, naar jeg søgte at retfærdiggøre mig. Fortalte jeg ham noget, som fjernede

sig temmelig langt fra Sandheden, troede han mig alligevel og sagde ikke som mine rapmundede Søskende: »Nu skryder du igen!« Jeg følte mig lykkelig overbevist om, at jeg i denne rødskæggede og fregnede Mand med den hængende Buksebag og den skæve Næse havde faaet en forstaaende Ven for Livet.

En Dag, jeg legede med mig selv i Haven og længe havde hørt Lyden af hans Økse-hug fra Brændehuset, saa' jeg ham pludselig løbe ud derfra kridhvid i Ansigtet og med Haanden viklet ind i sit Sækkelærreds For-klæde. Jeg raabte ham an; men uden at svare styrtede han afsted gennem Porten og ud paa Gaden. Jeg løb efter ham, men standsede skrækslagen, da jeg i Havegruset opdagede Bloddryp mellem hans Træsko-spor. Jeg forstod, at der var sket en Ulykke, og min Anelse blev senere bekræftet. Han havde igen hugget en Finger af sin venstre Haand. Dagen efter kom han tilbage, endnu en Del bleg, med hele Haanden indbunden. Han gik ind i Skuret for at lede efter den

mistede Finger, som han ogsaa snart fandt mellem Brændestykkerne. Da han kom ud derfra, havde han den i Haanden og spurgte mig, om jeg vilde se den. Da jeg vægrede mig, puttede han den roligt i Lommen og gik hjem.

Nogle Dage senere stod jeg i Skumringen ved mit Vindu i Dagligstuen, da et af de sædvanlige Ligtog drog gennem Gaden under Klokkeringning. Uden at ane, at det var min dyrebare Ven, der her førtes til Kapellet, betragtede jeg Kistens fattige Blomsterpynt og det lille Følge af grædende Kvinder og tarvelig klædte Mænd. Først bagefter fik jeg at vide, hvad der var sket. Gennem Saa-ret i Haanden var der opstaaet en farlig Blodforgiftning, og nu var han død fra Kone og fem Børn. Hvad jeg følte derved, er ikke godt at sige. Thackeray gør et Sted opmærksom paa, at vi i den ældre Alder er tilbøjelige til at overdrive baade Barndomsmens Glæder og Sorger. Vi har i Almindelighed hverken været saa lykkelige eller saa bedrøvede, som Erindringen foregøgler os.

Naar vi som gamle bevæges ved Tanken om de stride Taarestømme, der ved en bestemt Lejlighed randt ned ad vore runde Barnekinder, glemmer vi, hvor hurtigt den tilsyneladende utrøstelige Sorg blev slukket. En Bismarcksklump eller et Stykke Chokolade forvandlede straks Taarebadet til et Smil.

Jeg tror dog nok, at jeg oprigtig begræd Tabet af min Ven og ofte savnede ham. Sammen med en af vore Piger havde jeg en Gang besøgt ham i hans fattige Hjem, hvad jeg længe efter var stærkt optaget af. Han havde siddet med et af Børnene paa Skødet og leget med det, havde dikkedikket det med sin Fingerstump, saa Barnet skreg af Glæde. Noget saadant var aldrig hændet mig selv. Trods Børnenes lappede Tøj og hele Stuens Fattigdom havde jeg ikke været langt fra at misunde dem dette Hjem og denne Far og ønske mig i deres Sted.

*

*

*

Ved denne Tid begyndte et nyt Livsafsnit for mig, idet jeg kom i Asyl-Skolen. Kort forinden havde jeg faaet Lov til at færdes alene paa Gaderne, og derved lærte jeg først Byen rigtig at kende. Hidtil havde jeg maattet traske i Hælene paa Barnepigen, der trak afsted med de endnu mindre Børn og altid holdt sig til Hovedgaderne og Byens to Lystanlæg, Tøjhushaven og Skovbakken. Nu søgte jeg ned til Havnen, hvor der altid var saa meget at se paa og undre sig over, Skibe, der lossede eller ladede, Fiskerbaade, der kom ind fra Fjorden med Garnene glimtende af Sølvskæl. Og der var Tørvebryggen, hvor de store, flade »Kaage« lagde til med deres Last af Mursten, Brænde og Tørv, som førtes hertil med Strømmen helt inde fra Silkeborgegnen. Her omkring Havnen laa desuden den ældste Bydel, hvis mange sære Smøger med underlige Navne fristede min Nysgerrighed: Dytmærskén, Kereveder, Pøberslippen, Trangstræde. Flere af disse folketomme Smug, der bugtede sig mellem høje Pakhusgavle, var saa smalle, at Lyden af ens

egne Skridt genlød hult derinde som i en Tønde. Jeg var aldrig rigtig modig ved at gaa igennem dem. De gamle, udadhældende Bindingsværksmure saa' ud, som om de vilde falde ned over Hovedet paa En; og hørtes gungrende Fodtrin nærme sig fra den anden Ende af et saadant kroget Stræde, var det uhyggeligt, fordi man ikke kunde se Vedkommende, før han dukkede op lige for Næsen af En.

I dette skumle Bykvarter boede et Menneske, der havde beskæftiget mig fra den første Gang, jeg hørte om ham. Det var en døvstum Skomager. En Dag tog jeg Mod til mig og gik ind i den Gyde, hvor han boede. En rødmalet Støvle, der hang over Indgangsdøren, angav Stedet, og her sad han ganske rigtigt bag Vinduet ved sit lave Skomagerbord. Jeg sneg mig langsomt forbi den aabent staaende Dør og hørte den uhyggelige Gøen, hvormed han forsøgte at gøre sig forstaaelig for en Kunde. Det var en rystende Oplevelse! Et voksent Menneske, der endnu ikke kunde tale. Et stort Mandfolk

med Skæg og Briller, der glammede som en Hund. Det førte ind i et Mørke, der fik Tanken til at svimle.

Disse mangeartede nye Indtryk fortrængte efterhaanden ganske Erindringerne om den By, jeg for blot et halvt Aar siden var kommen fra, og hvor jeg var født. Ogsaa den havde Navn af Købstad, men var ikke saa lidt mindre end Randers og havde en halvt landsbyagtig Karakter til Trods for, at det var en befæstet Stad omsluttet af høje Volde med røde Skilderhuse og svære Kanoner paa. Men indenfor Voldene var der fredelige Marker, hvor der græssede Køer og Faar, og hvor jeg selv havde plukket Mælkebøtter. Noget Helhedsindtryk af Byen var ikke bleven tilbage hos mig. Vore Erindringer fra den tidlige Barndom er jo altid uden Sammenhæng. Det er Øjebliksbilleder, der af en eller anden Grund er bleven freddet af Mindet. De løfter sig op fra Sjælens Urtidsmørke som solbeskinnede Klippetinder fra et Hav, hvor en Verden er gaaet under. De største Begivenheder kan totalt

udslettes, mens Erindringen om en Kokasse, man var saa uheldig at træde i, eller om en ituslaaet Kop bevares trofast helt op i den høje Alderdom.

Ikke engang Opbrudet fra min Fødeby og Ankomsten til Randers husker jeg syn-derligt af, endskønt jeg paa denne min tidligste Rejse gjorde Bekendtskab med Tidens store Vidunder »Dampvognen«. Jernbanen fra Aarhus til Randers — den første i Jylland — var nylig taget i Brug; men jeg sad under Kørslen og kiggede ud af Kupevinduet uden at blive imponeret. Jeg saa' jo nok, at Markskifterne drejede rundt som Møllevin-ger, og at Gruset paa Banelegemet løb bort under mig i lange Striber. Men det havde jeg set en Gang før paa en Markedsplads, da jeg kørte i Karussel. En enkelt Oplevelse fra mine tidligste Dage, da Tankelivet endnu laa i Svøb, velsagtens min allerældste Erindring, staar dog endnu den Dag i Dag tydelig for mig. Jeg ser mig selv sidde som en lille Buksetrold paa det nederste Trin af vor Havetrappe og gennem dets jernstøbte

Sprinkler stirre ned paa nogle blege Græsstraa, der var vokset op dernede mellem Havegrusets mangefarvede Smaasten. Jeg var gaaet saa ganske op i Synet, at jeg var bleven borte for mig selv, var »faldet i Amdam«, som man den Gang sagde om et Barn, naar det er blevet rørt af den Tryllestav, der for nogle Øjeblikke udløser det af Virkeligheden og bortfører Sjælen til et underfuldt Liv i lykkelig Selvforglemmelse. Hvad jeg tænkte, da jeg vaagnede op af Fortryllelsen, véd jeg ikke. Men noget usædvanligt maa jeg dog have følt derved, siden jeg har husket Oplevelsen, mens saa meget andet fra den Tid er bleven Nat og Taage.

ANDET KAPITEL

Den Pogeskole, jeg blev anbragt i, laa nær ved Byens største Torv, Fredrikspladsen eller Fisketorvet, som det ogsaa kaldtes. Her skal i gamle Dage have ligget et kongeligt Slot, efter et Sagn opført af Sten fra 11 nedbrudte Landsbykirker. Nu laa der en Del sammenbyggede, mest ældre Huse omkring en fælles Gaardsplads, der endnu kaldtes Slotsgaarden. Paa en Førstesal i en af de ældste Bygninger, hvor der i Stuen var et Snedkerværksted, husedes Skolen — eller »Asylet«, som den i Almindelighed og med mere Ret kaldtes. En stejl, mørk Trappe førte derop, og hele Lokalet bestod af et eneste Værelse med to Bænke ved Væggen og et Par Skamler foran til de mindste Drengene. Ved en anden Væg stod en Om-

hængsseng, da Stuen ogsaa var den gamle Asylmoders Soveværelse. Men trods disse indskrænkede og højst ubekvemme Forhold, som næppe noget Skoleopsyn i vore Dage vilde godkende, var Fru Christensens Asyl meget anset og søgt af Byens bedste Familjer. Ingen ringere end vor navnkundige Sprogforsker Vilh. Thomsen havde siddet paa hendes Skamler og altsaa her lagt Grunden til sin Verdensberømmelse.

Vi lærte at stave og skrive Tal, men Formaalet var forøvrigt væsenlig at opdrage os til at sidde artigt stille og vænne os af med visse Unoder som at pille os i Næsen og bide Negle. Som Kur mod disse Uvaner anvendte hun et haarrejsende Middel, som heller næppe nogen Skolekommission i vore Dage vilde billige. Det uundværlige lille Møbel under Sengen blev trukket frem, og Fingerspidserne paa den brødefulde Haand med Magt tvungen ned i Indholdet og fastholdt der, indtil Synderen havde bedt om Forladelse og lovet Bedring. Der stod for os Drengene en saadan Gru af denne Straf, at

den blotte Trusel om at trække »lille Benjamin« frem fra Sengeomhænget gerne var tilstrækkelig til at holde os i Ave. Det forundtes mig forøvrigt ikke længe at nyde godt af den gamle Dames Opdragelsesmetoder. En Dag fandt vi Skolen lukket. Hun var bleven syg om Natten og bragt paa Hospitalet. Vi kom aldrig mere til at staa ved hendes Armstol med vor ABC og blive smækket i Hovedet med Kanten af hendes Lineal »lange Ane«, naar vi stavede forkert.

Der blev nu gjort Forsøg med en anden Pogeskole med kun tre Elever, hvoraf de to var Bestyrerindens egne Børn. Det varede heller ikke længe. Men i Syvaarsalderen kom jeg ind i en rigtig Drengeskole med rigtige Skoleborde og store Landkort paa Væggene. Ogsaa her var der kun en enkelt Skolestue, skønt vi var delt i to eller tre Klasser efter vor Alder. Forstanderen var en falleret Købmand, hans eneste Medlærer en teologisk Kandidat, der underviste i Religion. Alligevel betragtedes Institutet som en halvt avtoriseret Forberedelsesskole til

»Latinskolen«, som Statens Skoler endnu den Gang hed. Her traf jeg igen mine gamle Kammerater fra Slotsgaarden, der ligesom jeg var bleven husvilde ved den gamle Asylmoders Død; og jeg gjorde straks den smertelige Erfaring, at de fleste af dem akkurat som tidligere nødig indlod sig med mig. Der kom et mere eller mindre skævt Smil i deres Ansigter, saasnart jeg nærmede mig dem.

Det var mit fremmedartede og vanskelige Efternavn, der nu som før holdt dem paa Afstand. Byens tidligere, meget afholdte Sognepræst hed Jørgensen. Det var et Navn, som ethvert Barn kunde udtale og huske. Men dette Poppi-topi-popdan. Tungen slog Sludder under Anstrengelserne for at faa de mange Stavelser frem i den rigtige Rækkefølge. Rundtom i Befolkningen forvrængedes Navnet desuden for at gøre det rigtig komisk. Er der nu noget, der kan opbidse en Dreng, saa er det Latterliggørelsen af hans Navn, og det kom i Frikvartererne til mange drabelige Opgørelser i den An-

ledning. Jeg fik derfor tidlig Ord for at være en Slagsbroder, en ondsindet Krabat, som Forældrene alvorligt advarede deres Børn imod. At der ogsaa var andre Aarsager til nogle af Kammeraternes kølige Holdning, gik først senere op for mig. Byens Borgere var gennemgaaende højst utilfredse med min Far, fordi han ikke som Forgængeren var en let omgængelig Mand, der kom Folk i Møde med aabne Arme, men tværtimod var ganske utilbøjelig til selskabelig Fraternisering. Og Forældrenes Misfornøjelse smittede naturligvis Børnene.

Som forhenværende Forretningsmand har vor Skolebestyrer vel nok kunnet lære os Regning og Skrivning; men iøvrigt var det næppe stort bevendt med hans Undervisning. Bedst husker jeg i hvert Fald Udbyttet af de Timer, da jeg paa Grund af en eller anden Forseelse eller Forsømmelse maatte »sidde over« og altsaa passe mig selv. Navnlig en enkelt af disse ret hyppige Straffetimer har efterladt et varigt og lærerigt Minde. Efter at de andre Elever var

stormet hjem, sad jeg indelukket i den beklumrede Skolestue. Det var jo Meningen, at jeg skulde læse paa den forsømte Lektie, indtil Forstanderen kom tilbage og lukkede mig ud; men i Stedet for satte jeg mig hen ved Vinduet, der vendte ud mod en snever, af Bagbygninger og Pakhuse omgivet Gaardsplads, hvor der gerne foregik et eller andet underholdende. Kort efter, at Larmen af de sidste hjemslupne Drenges var døet hen, og der var bleven ganske stille, saa' jeg en stor, fedrygget Rotte liste frem fra en Kælderhals dernede. Den stod et Øjeblik stille og vejrede, løb saa tværs over Gaarden hen til en velfyldt Affaldstønde, der stod i en Krog, og entrede op ad den. Lidt efter lidt kom der flere til. Tøndens Rand var tilsidst tæt besat af brune Kroppe med nedhængende Haler. De bedes og kivedes og snappede Godbidder fra hinanden, og naar en af dem havde faaet fat i en særlig pragtfuld Lækkerbidsken, et Pølseskind, et Stykke Flæskesvær eller en Osteskorpe, kurede den sig skyndsomst ned for at bringe sit Bytte i

Sikkerhed. At denne Broderkrig om et Stykke Flæskesvær var et Verdensbillede i det smaa, tænkte jeg jo ikke den Gang paa. Men det skulde ikke vare længe, før Billedet blev oprullet i største Format og paa allernærmeste Hold — Krigen 1864.

En Dag, da jeg kom hjem fra Skolen, rykkede en Afdeling fjendtligt Rytteri netop ind i Præstegaardens Have og sadlede af under Hestenes Vrinsken og de kommanderendes Skælden og Smælden. En lille tykmavet Officer med Sporer paa de lange Støvler stod midt i det hele Virvar og galede som en Hane paa en Mødding. Jeg sneg mig forbi og gik gennem Køkken-Indgangen op til de faa Stuer ovenpaa, der var levnet os. Her traf jeg Mor, der stod ved Vinduet og græd.

*   *

*

Disse første Aar i Randers var sikkert i det hele en trang Tid for mine Forældre. Selve Flytningen dertil havde været besværlig og bekostelig. Man kendte ikke Nutidens

store, polstrede Flyttevogne, hvor et helt Indbo stables ind og føres bort som et rulende Pulterkammer. Hvert Møbel maatte særskilt indpakkes, alle Stole og Bordben omstændelig indvikles med Halmsimer til Beskyttelse under Forsendelsen. Det tog Uger at forberede et saadant Opbrud, og lige saa lang Tid at genopbygge Hjemmet i den nye Bolig. Og næppe var disse huslige Besværligheder overstaaet for mine Forældres Vedkommende, før Krigens Ulykker væltede ind over Landet. Tyske og østerrigske Hære marcherede op gennem Jylland. Midt i Højsommerens skønneste Tid blev det tyske Flag plantet paa Skagens Gren som Tegn paa, at hele Halvøen nu var et Pant i Sejrherrenes Hænder.

I mere end et halvt Aar var Randers i Fjendevold, Byens Styrelse overtaget af en prøjsisk Militærkommission med diktatorisk Myndighed. Den første Indrykning og Gennemmarch af fjendtlige Tropper havde jeg ikke faaet Lov til at overvære. Som en tavs Demonstration holdt Byens Borgere sig in-

den Døre ved den Lejlighed. Gaderne var tomme og Gardinerne nedrullede paa hele den Strækning, hvor Indtoget ved Middags-tid fandt Sted. Kun Gadens Hunde var forundrede Vidner til Triumfen. Hvad der iøvrigt skete, fik jeg bagefter at vide af en Kammerat, der havde luret bag en Port. Først var en ung Officer ganske alene kommen ridende gennem Gaden i skarpt Trav. I sin fremstrakte højre Haand havde han truende holdt en Pistol, rede til at fyre ved mindste Tegn paa Modstand eller Mistanke om Baghold. Paa Torvet foran Raadhuset var han standset. Og nu kom hele den øvrige Styrke op gennem Gaden med Faner og klingende Spil. Inde i Raadhuset havde imidlertid Byens Borgmester, Medlemmer af Byraadet og flere af Embedsmændene givet Møde efter Tilsigelse for at modtage Ordre. En Del af dem blev fængslet og under militær Bevogtning ført som Gidsler til tyske Fæstninger. Alle offentlige Kasser og alle Varelagre blev beslaglagte, Byens eneste Avis sat under prøjsisk Militærcensur. Mine Foræl-

dre maatte afgive ikke alene hele Præstegaardens Stue-Etage men ogsaa flere af Værelserne ovenpaa foruden Udhusene med Staldrum og Kamre til de skiftende Indkvarteringer.

Naar jeg i denne Tid saa' mine Forældre lide under Krigens bitre Ydmygelser, saa' dem kuede af Sorg og allehaande Savn, fik jeg ofte daarlig Samvittighed, fordi jeg ikke selv var saa bedrøvet, som jeg vistnok skulde være. Men Dagene var saa fulde af Spænding, og jeg var kun syv Aar. Hver Morgen vaagnede jeg op til nye Oplevelser, ny Indmarch af fremmede Tropper i mærkelige Uniformer, Landsenerer til Hest med lange Fanespyd, uendelige Rækker af Fodfolk med en lang Tamburmajor i Spidsen og vældigt Orkester, der om Aftenen spillede paa Byens Torve. Paa Grund af vort anseelige Hus, vore mange Værelser og vor Stald havde vi gerne højtstaaende Befalingsmænd i Indkvartering, en Gang endog en Prins med Adjudant og Regimentsskrivere, der blev boende hos os indtil Fredsslutningen.

Det var mine stolteste Dage. Nat og Dag stod der to Skildvagter med opplantede Bajonetter udenfor vor Port, og Dagen igennem var der et Rykind af Officerer og Ordonnanser. Prinsen var en meget omgængelig ældre Herre, der vistnok viste mine Forældre al tilladelig Hensynsfuldhed. Naar han mødte os Børn i Porten eller i Haven, nikkede han altid venligt til os. Jeg gik tilsidst frit ud og ind i Vagtstuerne, hvis Underofficerer og Oppassere jeg var bleven gode Venner med. Jeg iagttog med Forbavselse de sidste, naar de børstede Prinsens og Adjudantens Uniformer og pudsede deres Knapper. Det skete altid med en andagtsfuld Omhu, som var det en hellig Handling. For at forvise sig om Børstens absolutte Renhed strøg de den hyppigt henover et Stykke hvidt Skrivepapir, der blev lagt stramt over en Bordkant. Afsatte den blot en svag graa Tone paa Papiret, blev den straks lagt hen til fornyet Rensning. Denne strengt overvaagede Pertentlighed havde jo nok sin Hensigt. Den var et af de mange

vel overlagte Midler, hvormed Militærstaten indpodede de Undergivne og derigennem hele Befolkningen en slavisk Ærefrygt for Officeren som et højere Væsen, en Halvgud, — hvad jo virkelig ogsaa lykkedes den.

Efter Fredsslutningen, da de fremmede Tropper havde forladt Byen, følte jeg Dage frygtelig tomme. Ingen Musik mere i Gaderne, ingen Militærparader paa Torvene, ingen Skildvagter udenfor vor Port. Ved Afskeden havde Prinsen foræret Mor en Daase fin kinesisk Te og efterladt et Stykke Legetøj til hver af os yngre Børn. Jeg kunde derfor ikke dele mine Forældres Glæde over at være bleven ham kvit. Jeg var ikke langt fra at finde det utaknemligt af dem.

Mere end 30 Aar efter hændte der mig i *Venezia* følgende:

Jeg havde faaet fat i en gammel Færgemand, en af de billige, der holder til i Nærheden af Rialto-Broen. For et Par Lire tilbød han at ro mig gennem Lagunen ud til Murano, Øen med de berømte Glaspusterier, en lang Vej altsaa. Gondolen var nu ogsaa

af tarveligste Sort, han selv en forhungret Lazaron med aabent Skjortebryst og hvide Skægstubbe langt ned paa Halsen. Undervejs kom vi i Snak, og da han hørte, hvor jeg var fra, lyste det op i hans Øjne. Han havde i 1864 været i Danmark som østerrigsk Soldat. Venezia og hele Venetien hørte jo endnu den Gang under Østerrig, og helt hernede fra Lagunestadens usleste Smug havde man altsaa ført Tropper til Jylland for at slaas med vore Jenser. Den Gamles Erindringer om Landet var iøvrigt meget taagede. Af danske Bynavne huskede han kun Vejle, hvor Østerrigerne jo ogsaa havde en større Træfning. Om Hensigten med Felttoget havde han ikke fjerneste Begreb. Som fuldblods Italiener hadede han Kroater, Slovakere og de andre fremmede Folkeslag, han var skubbet ind imellem, frem for alt Østerrigerne selv. Og Forholdet mellem disse og Prøjserne var jo heller ikke synderlig broderligt. Den eneste Nation, som ingen i dette brogede Sammensurium af en Hær havde noget udestaaende med ja knap nok

noget Kendskab til, var den danske, som de havde Ordre til at underkue og brandskatte. Og dette Plyndringstogt, Forspillet til Krigene i 1866 og 70 og 1914, blev sat i Værk, mens England og det øvrige Europa søvnt lukkede Øjnene til. Den engelske Historiker Lytton Strachey lægger sit Lands daværende Statsminister den flotte Ytring i Munden, der synes fremsat med en Gaben: »Der er kun tre Mennesker, der har forstaaet det indviklede slesvig-holstenske Spørgsmaal: Prinsgemalen, der nu er død, en tysk Professor, der blev sindssyg, og saa jeg, der igen har glemt det hele.« — Denne Palmerstones Glemsomhed i Forbindelse med Dronning Victorias afgudiske Tilbedelse af sin tyske Gemal, der var Prøjsens uofficielle Ambassadør ved det engelske Hof og sikrede Bismarck Handlefrihed overfor Danmark — hvad har den ikke kostet England selv og hele Verden?

Om Bismarck fortælles det af andre Historikere, at han — som alle Ransmænd — levede i stadig Frygt for at miste det røvede

Bytte. En Gang i hans ældre Aar, da en Kreds af hans personlige og politiske Venner lod ham høre ilde for, at han ikke i 1864 knyttede hele Jylland og helst ogsaa Fyn til det tyske Rige, skal han i nervøs Ophidselse have raabt, ja skreget: »Synes de Herrer ikke, at Tyskland har »Klöße« (tungt fordøjelige Melklumper) nok i Maven?» Der som Historien er sand — og den lyder ikke utroværdig — har han naturligvis først og fremmest haft Elsass=Lothringen i Tankerne, velsagtens ogsaa de polske Enklaver i Øst og Vest, som virkelig den Gang forvoldte Tyskland mange Fordøjelsesbesværligheder. Maaske har han ogsaa tænkt paa det genstridige lille Folk i Nord, der i sin Tid saa sejgt bed sig fast i Dybbøls sønderskudte Skanser og bagefter paa London=Konferencen, skønt trængt af alle fem Stormagter, nægtede at overgive sig paa Naade og Unaaide. Trods sit Skarpsyn havde han vel ikke kunnet forudse, at dette samme lille Folk stod foran en Udvikling, der skulde ende i Bestræbelsen for at gøre sig til en Godbid,

uskadelig selv for en i Forvejen overfyldt Mave, en indbydende lille Mundfuld uden Ben eller Sener.

*   *

                                 *

Mine Forældres Glæde ved igen at kunne færdes frit i deres Hjem blev brat afbrudt af en sørgelig Begivenhed. Næppe var de sidste Besættelsestropper marcheret ud gennem Byen, før Krigens Larm og Uro i vort Hus forvandlede til Dødens Stilhed. En af mine Søskende, en lille Pige omtrent paa min egen Alder, et blidt og stille Barn, blev syg og døde. Det var i de mørke Dage op under Jul, og Slaget ramte mine Forældre haardt. Med Undtagelse af deres Førstefødte, der var død som spæd, havde de hidtil ikke mistet nogen af deres mange Børn — deres mange »Tønder Guld«, som Far med afvisende Stolthed plejede at sige, naar Folk med diskret Deltagelse talte om hans store Børneflok.

Vi yngre Søskende kom ikke ind til Døds-

sengen før Dagen efter, da alt var forbi. Jeg havde først vægret mig ved at følge med derind, fordi jeg kort forinden havde set et andet Lig. Det var i en af Byens store Købmandsgaarde, hvor en af Gaardskarlene var død. Sammen med en anden Dreng, en Søn af Huset, havde jeg af Nysgerrighed sneget mig ind i det Vognskur, hvor den aabne Kiste stod. Barberen var netop gaaet derfra. Nyraget og vandkæmmet, med et vildt stirrende Blik, der forfærdede mig, laa den Døde paa Halm i en Ligskjorte af den Slags udtunget Pyntepapir, som Konditorerne bruger at lægge under deres store Kager. Jeg forvandt ikke Synet i flere Dage. Min Søster, der endnu laa i sin Seng, havde til min Forundring lukkede Øjne og syntes bare at sove. Jeg kunde først ikke forstaa, at det virkelig var Døden. Men da jeg lagde min Haand hen paa hendes for at sige hende Farvel, gik der en Isning igennem mig. Jo, det var den Marmor-Kulde, jeg saa ofte havde hørt gamle Trine tale om. Senere fik jeg at vide, at min Søster trods det fredelige

Udseende havde haft en svær Dødskamp. Tilsidst havde Far taget hende op i sine Arme og stille vugget hende ind i Døden, mens han under Smerten nynnede et Par Vers af Salmen »Sov sødt, Barnlille«. —

Der fulgte nu en trist og lang Vinter, hvor jeg følte mig meget ene. Den af mine Søskende, der havde været mig nærmest i Alder, og som jeg ogsaa holdt mest af, var ikke mere, og med flere af Kammeraterne paa Skolen havde jeg stadig Skærmydsler af forskellig Art. Uden noget rigtigt Tilsyn eller Tilhold i Hjemmet, fordi min Mor havde fem mindre Børn og et stort Hus at tage Vare paa, og mens mine ældre Brødre, der nu alle gik i Latinskolen, var samvittighedsfuldt optaget af deres Lektielæsning indtil langt ud paa Aftenen, begyndte jeg at strejfe om i Byen og paa egen Haand gøre Bekendtskaber baade af den ene og den anden Slags. Et af de Steder, jeg navnlig fik min Gang i, var den store gamle Købmandsgaard, hvor jeg kendte Sønnen og gennem ham Gaardskarlene. Han var min Skolekam-

merat og en af dem, jeg kom bedst ud af det med.

En saadan gammel Randersgaard med dens mange forskellige Bygninger, dens Brændevinsbrænderi og store Tømmerplads var en hel lille Verden for sig, en By i Byen, vidunderlig at gaa paa Opdagelse i. En Provinskøbmand kunde ikke den Gang som nu forsyne sig fra Uge til Uge men maatte have et Lager, der strakte til i Maaneder. Fra Vestindien hjemførte han store Fade Sukker og Tønder med Rom. Han havde et helt Loft fuldt af Sække med Kaffe og Ris, et andet med Klipfisk eller Ruller af Tovværk. Pakhusene var da ogsaa som Regel høje Bygninger i flere Etager med aabne eller lukkede Svalegange, hvorfra udvendige Trætrapper førte ned til Gaardspladsen eller op til de øverste Lofter og Lagerrum. Ved Siden af Brænderiet laa de lange Stude- og Kostalde, hvis Besætninger opfededes med den varme, spiritusholdige Bærme derfra — »Spøl« kaldtes den. Efter hver Fodring stod de berusede Dyr og vaklede i Baasene,

eller de laa i Halmen med blakkede Øjne og et brunt Savl ud af Munden.

Til daglig var Livet i disse Købmandsgaarde fredeligt nok; men om Lørdagen og paa de mange andre Markedsdage Aaret rundt, naar Omegnens Bønder i Tusindvis kom kørende til Byen med Smør og Ost og Uld, med Smaagrise og Fjerkræ, med Heste og Kvæg, var alle Gaardsrummene en tæt pakket Vognborg, hele Byen en Torveplads, hvor der tuskedes og tingedes under det øredøvende Skraal, som er karakteristisk for de tavse Jyder, naar de handler.

TREDJE KAPITEL

Den lange Vinter fik omsider Ende. Sneen paa Hustagene smeltede; det klukkede forjættelsesfuldt i Nedløbsrørene, og Spurvene badede sig med Lyst i Gadens Vandpytter. Pumperne paa Torvene og i Gaardene afklædtes deres Vinterdragt, den grimme Halmkavaj, og en skøn Dag viste ogsaa Dragonen foran Hovedvagten sig i bar Figur uden den røde Skilderhuskappe. Snart fulgte andre Foraarstegn og Sommervarsler. Fremmede Spillemand, Savoyarder og Bjørnetrækkere kom til Byen og optraadte paa aaben Gade. Akrobater og Jonglører bredte et Tæppe ud over Stenbroen og gjorde her deres Kunster. De fleste var Sydlændinge, og deres lange, mørke Lokker og brogede Dragter betog det barnlige Sind. Det skal

ikke skjules, at jeg undertiden skulkede fra Skole for at følge en saadan Gøglertrup fra Gade til Gade sammen med den øvrige løsgaaende Ungdom.

Min hyppige Fraværelse baade fra Hjemmet og Skolen blev tilsidst bemærket i Præstegaarden, og da jeg en Dag kom hjem med en skriftlig Klage fra Institutbestyreren, blev der sat en Stopper for min altfor frie Færd. Foreløbig bestemtes det, at jeg sammen med et Par af de yngre Søskende skulde følges med Mor til Vordingborg, hvor min Morfar var Byfoged. Krigstidens mangehaande Savn og Lidelser, min Søsters Død tilligemed en paany forestaaende Barnefødsel havde gjort min ellers saa standhaftige Mor modløs. Hun skulde nu i nogle Sommeruger helt befries for Husførelsens Byrder.

Vi rejste over Aarhus med Damper til Korsør, derfra videre med Jernbane til Slægelse, hvor vi overnattede. Men skønt jeg nu var to Aar ældre, end da vi flyttede fra Fredericia, husker jeg næsten endnu mindre

fra denne Rejse end fra den forrige. Jeg kan først faa fat paa mig selv igen, da jeg om Morgenen i Slagelse blev anbragt paa Bukken af en stor lukket Postvogn ved Siden af en rødkjolet Kusk, der talte til mig i et Sprog, jeg ikke forstod. Det har velsagtes været sjællandsk. I alle de Byer, vi kom igennem, blæste han i et Horn. Jeg forstod det saadan, at det var en Ære, der vistes os. Alle skulde vide, at her kom Præstens Kone fra Randers med nogle af sine mange Børn. I Næstved skiftede vi Befordring, idet min Bedstefars egen Vogn ventede os her og kørte os de sidste fire Mil til Vordingborg.

Morfar var Enkemand og den eneste af vore Bedsteforældre, der endnu var i Live. Han var en lille, fornøjelig gammel Herre med bløde Træk, lysebrune Øjne og kruset Haar. Det slog mig straks, hvor forskellig han i alting var fra min Far, med hvem jeg uvilkaarlig sammenlignede alle andre Mænd. Mange Aar efter hørte jeg, at Folk paa Grund af hans fremmedartede Udseende havde haft travlt med at søge efter Hem-

meligheder i hans Afstamning, og det er ogsaa sandsynligt, at der en Gang har forvildet sig nogle Draaber sydlandsk Blod ind i hans Slægt. Noget afgørende derom vides dog ikke.

Tydeligst husker jeg ham fra en Dag, da Landaueren kørte frem foran Hovedtrappen med Kusken i sit fineste Liberi og den gamle Mand — uniformeret og ordensbehængt — blev hjulpet op i Vognen for at køre til en Middag paa et af Omegnens store Herresæder. Jeg stod paa Trappen som forbavset og bekymret Tilskuere. Det hele var saa svimlende nyt for mig. Mine Forældre tog aldrig ud i Middagsselskaber. Jeg kunde overhovedet ikke huske at have set dem selskabsklædte. For min Fars Vedkommende var der Aaret rundt kun Tale om en stadig Omskiftning af Hjemmedragten med Ornatet og fra dette igen til Hjemmedragten, undertiden flere Gange daglig. Denne sakramentale Iklædning og Pibekravens omstændelige Anbringelse og Befæstelse med to bugtede Sølvnaale i Nakken var en Foreteelse, som vi

Børn var fortrolige med fra smaa. Og nu dette Syn af Bedstefar i guldbroderet Uniform, med gyldent Kaardehefte og hvide Glacéhandsker, hans muntre Mine og den Duft af fin Parfyme, der ombølgede ham, da han steg til Vogns — var det ikke et saadant Liv, min Far altid saa strengt fordømte baade hjemme og i Kirken og kaldte for den brede Vej til Helvede? Da Vognen kørte, blev jeg staaende paa Trappen og stirrede ængstelig efter den. Min opskræmte Fantasi fik mig til at se den gamle Bedstefar køre lukt ind i Fortabelsen. Husker jeg ikke fejl, tænkte jeg endogsaa paa at betro mine Bekymringer til Mor. Jeg befandt mig jo i den Alder, da den vaagnende Eftertanke begynder at blive paagaende og gøre Børn til en Plage for de Voksne med deres mange kildne Spørgsmaal. Da jeg den næste Dag saa' Bedstefar sidde i Haven ganske som sædvanlig, har jeg dog sikkert følt mig berøriget.

Ogsaa en anden fremmed Verden fik jeg Lejlighed til at se et Glimt af under Ophol-

det. Bedstefars Kusk og to af Husets Piger var bleven indbudt til et Bryllup ude paa Landet. Materialvognen blev fint pudset, og da der var en ledig Plads i de to Agestole fik jeg Lov til at tage med. Det blev min første Berøring med en Befolkning, som jeg senere i Livet skulde komme i et nært og kært Forhold til. Da vi kørte ind i Bryllups-
gaarden, blev vi modtaget med Musik. Ne-
den for Hovedtrappen stod et Par Landsby-
Spillemænd, der gav et Nummer tilbedste
hver Gang en Vogn med nye Gæster rulle-
de ind. Oppe paa Trappen stod to andre
Mænd, der bød Velkommen. Den ene var
Skafferen med en stor Klukflaske, hvoraf
han skænkede den traditionelle Indgangs-
Dram. Ogsaa mig vilde han paanøde denne
Velkomst, og kun ved Pigernes Indgriben
slap jeg for den.

Efter Hjemkomsten fra Kirken blev der
straks budt tilbords. Som Byfogdens Barne-
barn fik jeg Plads ved selve Bryllupsbordet
blandt de Voksne, hvad jeg naturligvis var
uhyre stolt af. Men selve Festmaaltidet blev

mig en slem Skuffelse. Jeg havde hørt saa meget om Landsbygildernes Overdaadighed, og jeg havde i Fantasien forud fraadset i alle Slaraffenlands Herligheder. Men efter gammel sjællandsk Bondeskik bestod Bryllupsmiddagen af Risengrød og Klipfisk, hvad selv hjemme i Præstegaarden med dens beskedne Husholdning regnedes for Hverdagskost. Paa Bordet stod Trækander med hjemmebrygget Øl, men hverken Limonade eller Brusvand. Et Par Gange i Løbet af Maaltidet gik et stort Glas med Rødvin rundt fra Gæst til Gæst. Der blev kun lige nippet til den uvante Drik. Glasset gik fra Mund til Mund under højtidelig Tavshed som den hellige Kalk ved Altergangen.

Senere var der stort Kaffeboard, og her kom Klukflasken med den gammelkære Brændevin igen til Ære. Snart voksede Stemningen ogsaa baade ude og inde. Alle rede midt paa Eftermiddagen begyndte Dansenovre i den pyntede Lo; og inde i de lavloftede Stuer sad de gamle Mænd og spillede Kort. Men efterhaanden som Glæden

og Lystigheden steg rundt omkring mig, da lede den hos mig selv. Dagens stærke Hede og den lange Køretur havde udmattet mig. Trods Musikken og de dansende Karles Trampen i Logulvet, maatte jeg hele Aftenen kæmpe fortvivlet med Søvn. —

Paa en Sommervandring mange Aar efter kom jeg en Dag gennem en Landsby et Par Mil fra Vordingborg. I Solskinnet udenfor et Hus sad en gammel Kone med et Strikketøj. Jeg standsede for at spørge om Vej, og vi kom i Snak. Og nu viste det sig, at denne gamle Morlille med rødkantede Øjne og runkne Hænder var den glade Brud, ved hvis Bryllup jeg for mere end 50 Aar siden havde været en saa vranten Gæst. Da jeg nævnede min Bedstefars Navn kunde hun godt huske mig. For den Gang Bryllupsgæsterne hen paa Morgenstunden skulde køre hjem, havde de ingen Steder kunnet finde den fremmede Dreng og var begyndt at blive ængstelig. Tilsidst havde de raabt mit Navn højt i alle Stuerne, og endelig kom jeg søvndrukken krybende frem paa alle fire

inde fra en Bænk, hvorunder jeg havde ligget sammenrullet som en Hund og fundet mig et trygt Sovested.

* * *

Med det fyldte niende Aar kom jeg ind i »Latinskolen«. Bygningen var ret ny med rummelige Klasseværelser og brede Gange. Over Indgangen var indmuret en Marmor-tavle med disse manende Ord: »Samler Eder Skatte som Rust og Møl ej fortærer«. Selv var den dog paa dette Tidspunkt en temmelig mølædt Institution — en Skole i Forfald. Man skal nu altid være varsom med at døømme om sine Ungdomslærere. Navnlig naar man ikke har hørt til Fløjtmændene men til Halen kommer man let til at mindes dem som en Samling halvkomiske Skabilkenhoveder. Det er dog vist tilladeligt at paastaa, at Randers Skoles Anseelse den Gang ikke stod højt. Rektoren var en godmodig og retfærdig Mand, men en Stuelærd uden Forstaaelse af de Drenges, der ikke var skabt i hans

eget gemytløse Billede. Jeg husker ikke nogen-
sinde at have set et Smil i hans ligesom
fastfrosne Ansigt. Og om Størsteparten af
Lærerne kan det roligt siges, at deres Kvalifi-
cationer som Ungdomsopdragere ikke var
til mere end tg ÷.

For at tage et Eksempel:

Vor Historielærer var en aldrende Tyk-
sak, om hvem der gerne stod en sødlig
Dunst af Rom eller Portvin. Han var stærkt
døv, maatte derfor hele Tiden for Overhø-
ringens Skyld opholde sig nede i Klassen
og flytte sig mellem Bænkene fra Elev til
Elev. Undervisningen bestod udelukkende i
Afhaspning af Lektien. Gik Ramseriet i Staa,
trykkede han Eleven paa Næsen for at faa
det i Gang igen. Det kaldtes for en »Beg-
mand«. Eller han hyppede paa ham som paa
en Hest, idet han trak ham i Øret. »Naa,
kom saa da! Kom saa da! Hvad saa mere?«
For at markere Resultatet af Overhøringen,
naar han forlod en Elev for at gaa til den
næste i Rækken, gav han ham en eller an-
den Genstand at holde paa i Resten af Ti-

men, f. Eks. et Brændestykke eller Tavle-
svampen, Ildklemmen eller — dersom Præ-
stationen havde været maadelig — Nøglen
til Gaarden. Alt Klassens løse Inventar blev
efterhaanden taget i Brug til Støtte for hans
Hukommelse, naar han ved Timens Slutning
gik op paa Katederet for at indføre Karak-
tererne i Protokollen.

Under saa gemytlige Former indførtes vi
Drenge i Fædrelandets Historie umiddelbart
efter en ulykkelig Krig, hvor selve dets
Eksistens stod paa Spil. Disse Løjer var
Skolens Bidrag til Forstaaelse af vor Fortid,
af den Spøgelseskrift, det truende Mene,
Mene, Thekel, der kan læses mellem Lin-
jerne paa saa mange af Krønikens Sider.
Men i en gammel By som Randers faar Hi-
storiens Aand selv Mæle. Fra de trange, mid-
delalderlige Smøger og Smug med de hæl-
dende Bindingsværksgavle talte den til os
Drenge om de svundne Tider og dens
Mænd, først og fornemmeligst naturligvis
om Byens egen store Helt, Niels Ebbesen.
Der laa paa Storegade en gammel Bygning,

som mentes at være Stedet, hvor den tyske Voldsherre hin Aprilnat 1340 fik sit Hoved hugget af »over Sengestokken«. Stod vi en mørk Aften foran dette gamle Hus, blev den hele Scene, der paa Skolen bare var en afliret Lektie, til levende og blodig Virkelighed for os. Vi syntes i Stilheden at kunne høre Susset af det historiske Sværdhug og se det kullede Hoved rulle henad Gulvet med en Blodstrøm efter sig.

Niels fra Nørreris staar nu i Bronze paa Byens Torv. Da Statuen for en Del Aar siden rejstes, lød der hist og her i Landet Protester fra samvittighedsbekymrede Folk, som ikke mente det forsvarligt at sætte et Æresminde for en Mand som ham. Han var jo dog en Lønmorder, som dækket af Nat-ten sneg sig ind i den sovende Fjendes Hus og dræbte ham i Sengen. Af den Slags Patrioter, der i enhver Situation vejer Midlet i Stedet for Maalet, har vi jo altid haft en Skok. Mene, Mene, Thekel! Ja vist var Niels Ebbesens Gerning en Mørkets Daad; men selv en saadan faar Glans af det høje, naar

Maalet er noget saa stort som et Folks Frelse.

Her i Latinskolen samlede jeg igen med de fleste af Kammeraterne fra Forberedelsesskolen. Men der var ogsaa nogle jævnaldrende Dreng, jeg ikke tidligere havde truffet, deriblandt Johan Rohde, den senere saa bekendte og ansete Maler og Møbelkunstner, der blev mig en Ven for Livet. Klassens Lys var en Dreng, som 40 Aar efter blev Skoledirektør i København, dens Ugle en Dyrlægesøn ude fra Landet, en stor, enfoldig Klods, som vi i Frikvartererne ubarmhjertig drillede. Vi kaldte ham Jokum med L, og paa Grund af hans Taabelighed paastod vi, at han nedstammede fra de rigtige, gamle Molboer. En Gang paa Rejsen hjem til Julen kom han til at køre i samme Tog som en af Skolens Adjunkter. Det var et rygende Snefog, og i Langaa maatte Tøget stoppe nogen Tid, indtil Banen atter var farbar. Passagererne opholdt sig imens i Ventesalene, og her i Mylderet af glade Julerejsende fik Adjunkten Øje paa Jokum,

der sad modfalden paa en af Bænkene. Under Hulken og Hiks kom det ud af ham, at han havde glemt sin Mellemmad og heller ikke faaet flere Penge med end netop til Billetten. Adjunkten, der fik ondt af ham, gav ham saa Lov til at gaa ind i Restaurationen og tage sig lidt paa hans Navn. Da Toget noget efter kunde køre, presenteredes der ham en Regning for Jokums Fortæring, der lød paa en kvart And med Rødkaal, en Kop Chokolade med Flødeskum, en Bruslimonade og tre Stykker Julekage. Historien blev bekendt paa Skolen, og Adjunkten, der var Lærer i Naturhistorie, lod ham ikke dø i Synden. Hver Gang vi under Gennemgangen af Fuglene kom til Ænderne, blev Jokum kaldt op og maatte gøre nøje Rede for deres Kendetegn og Egenskaber. Og den arme Tosse slap ikke fri, før han under Klasens Jubel udtrykkelig havde nævnt, at deres Kød var meget velsmagende.

Af nye Kammerater, som jeg lærte at kende og knyttede Venskab med, var foruden Rohde to Proprietærsønner fra Om-

egnen, to Brødre, der hidtil havde faaet Undervisning i Hjemmet. Det var store, føre Dreng, der baade i Væsen og Sprog var præget af deres landlige Oprindelse. Deres Fædrengaard — Tustrup — laa et Par Mil fra Randers midt ude paa det vidtstrakte Engdrag, der var Byens og hele Egnens Rigdomskilde. Hos denne gæstfri Familie, hvor der ogsaa var en Del mindre Børn, der endnu undervistes hjemme af en Huslærer, fik jeg en Række Aar som et andet Hjem, helt forskelligt fra mit eget. Her oplærtes jeg i forskellige junkerlige Idrætter, som f. Eks. at ride — eller dog at sidde fast paa en Hesteryg. Sammen med de andre Børn gjorde jeg lange Rideture omkring i Egnen paa »min egen« Hest, en Graaskimmel, der hed Kora. Der stod over tyve Heste i Stalden foruden to gule Nordbagger til de yngste Børn. Vi var en hel Kavalkade, naar vi drog af Gaarde.

Børnenes Far, der under Krigen havde gjort Tjeneste som Dragonofficer og stadig lod sig kalde Løjtnant, var en tavs, inde-

sluttet Mand. Baade han og Børnenes Mor tilhørte Djurslands bekendteste Herregaardsfamilier, Moderen var Datter af Enkefruen paa Løvenholm, Ditlev Ranzaus gamle Herresæde, og en Søster til hende var Frue paa Lundbjerg, en anden af Egnens store Gaarde. Paa en Nabogaard til Tustrup, Pindsminde, boede ogsaa en af Slægten, og i alle disse nær forbundne Hjem, hvor der raadede den mest rundhaandede Gæstfrihed, blev jeg indført og fandt Optagelse, næsten som om jeg hørte med til Familjen. Mange af mine Sommersøndage og andre Feriedage tilbragte jeg der. Ogsaa til Vinterens Baller og Julegilder blev jeg hentet derud sammen med »Musikken«, der gerne maatte tages fra Randers.

Løjtnanten og hans Frue var Fætter og Kusine, og om deres fælles Herkomst fortalte der en underlig Historie. En af de tidligere Lensbesiddere paa Gl. Estrup, Djurslands ældste og største Herresæde, havde efter et mislykket Ægteskab giftet sig med Gaardens smukke Høsepige og paa Bryl-

lupsdagen skænket hver af hendes tre Brødre en Herregaard. Det lyder som en Ammestuekrønike, og er det maaske ogsaa. Men sikkert er det dog, at baade Løvenholm og Tustrup ligesom en tredje af Egnens Storgaarde i det foregaaende Slægtled ejedes af tre Brødre, der alle oprindelig havde været jævne Bønderkarle, som med Dygtighed havde drevet deres Ejendomme op til Mønstergaarde og var bleven pengestærke Folk. Ogsaa den nuværende Ejer af Tustrup var en almindelig anerkendt Studeopdrætter. Paa hans Eng stod om Sommeren en kilometerlang Række af store, bredryggede Dyr, undertiden over hundrede, som blev opfedet til det engelske Marked. Der gik en ugenlig Lastdamper fra Randers til Newcastle med Stude, — indtil England nogle Aar efter forbød Indførsel af levende Kvæg, hvorved ogsaa Randersegnens Landmænd blev tvunget ind paa forceret Mejeridrift og Svineavl.

Min nære Omgang med disse fremmede og rige Familjer forrykkede efterhaanden mit i Forvejen lidt skæve Forholdt til mit eget Hjem. Hvor der er saa mange Søkende,

faar Forbindelsen mellem dem overhovedet let en løsere Karakter end i en mindre Familie med nogenlunde jævnaldrende Børn. Om de ogsaa er Helsøskende, er de dog ikke vokset op under samme Forhold, har ikke haft de samme Forældre. Den Familjefølelse, der udvikler sig imellem dem, minder mere om den, som findes hos Fættene og Kusiner. Naar jeg fra Besøgene i de fremmede Hjem med deres junkerlige Friluftsglæder vendte tilbage til Præstegaardens indelukkede lille Have og til Skolens Tvang, kunde jeg blive svært nedtrykt. Legene med mine Søskende ligesom Klinkspillet i Skolegaarden morede mig ikke mere. Selv Klassens »Indianerkampe« ude i Byens Anlæg, hvor Sortefod indringedes og fangedes, var jeg vokset fra. Jeg følte mig som en Fange i Jern, sad under Lektielæsningen med Haanden under Kinden og længtes efter »min egen« Hest og efter en gul Nordbagge med en sød lille Pige paa otte Aar, hvis Kavaler jeg var paa Rideturene derude paa Landet. Jeg selv gik nu i mit tolvte Aar.

*

*

Den Sommer, da jeg fyldte tolv, opholdt jeg mig i et Par Ferieuger hos en Præstefamilje i Thorning inde ved Hedegrænsen — Steen Blichers gamle Sogn, hvor nu en af min Fars yngre Præstevener residerede. Skønt jeg i Forvejen havde faaet at vide, at der var jævnaldrende Børn i Præstegaarden, var det ikke med min gode Vilje, jeg gjorde Rejsen dertil. Jeg følte mig overbevist om, at det var mine Forældre, der havde foranlediget Indbydelsen for at holde mig borte fra Familjen paa Tustrup og de andre fremmede Herregaardsbekendtskaber, som jeg velsagtens har gjort mig lovlign meget til af. Jeg opfattede med andre Ord Besøget som en Forvisning og var rigtig indædt gnaven, da jeg drog afsted.

Jeg ser mig staa med en snærende tung Taske over Skuldren udenfor Rødkærsbro Station mellem Randers og Viborg, hvortil et tidligt Morgentog har bragt mig. Foran mig ligger et stort, fremmed Landskab, som jeg paa egen Haand skal finde Vej i. Jeg har to stive Mil at gaa, og Solen brænder

allerede hedt. Jeg véd, i hvad Retning Thorning skal ligge, og jeg er Jyde nok til at have Rede paa Verdenhjørnerne. Iøvrigt har jeg faaet Besked om at spørge mig for. Men Vejene krydses bestandig, og der er ingen Mennesker at se. Flere Gange maa jeg søge ind i et Hus eller en Gaard og bestaa en Kamp med rasende Hunde for ikke at blive vildfarende. Jeg kom forbi Avnsbjerg, Kjellerup, Kjærsholm og andre Byer og gamle Gaarde, som Steen Blichers Digtning har gjort landskendte. Men at det var en i Literaturen klassisk Egn, jeg gennemvandrede, beskæftigede mig slet ikke. Jeg kendte vistnok meget lidt til den jyske Digtterpræst, om jeg overhovedet vidste noget om ham. Jeg havde andre Afguder den Gang: Marryat, Cooper og Gøngehøvdindens beundrede Forfatter. Heller ikke gik det vistnok op for mig, at jeg befandt mig paa Valpladsen for den store Kongekamp i 1157. Maaske havde jeg uden at ane det spist min medbragte Mellemmad paa selve den

Høj, hvor Hedesandet hin 23. Oktober drak Kong Svends Blod.

Det blev over Middag, inden jeg naaede Thorning. Præstefamiljen sad endnu tilbords, da jeg kom ind i Forstuen og her blev modtaget af et ældre Tyende, der havde set mig komme over Gaardspladsen. Da jeg havde sagt mit Navn, gik hun ind for at melde mig. Et Øjeblik efter stod jeg omringet af en Flok jublende Børn, der straks var stormet ud for at tage mig i Øjesyn. Lidt efter kom ogsaa Præstefolkene og ønskede mig velkommen. De har sikkert set med Forundring paa denne mugne Ferie-dreng, der knap nok vilde svare paa deres Spørgsmaal om, hvordan Rejsen var gaaet.

Eggen omkring Thorning, der i Blichers Tid havde været halvvejs Hede, var nu vel opdyrket Land med ret store Gaarde og god Avling. I Præstegaardens egen Stald stod fire kraftige Heste, og Synet af dem vakte straks visse Forhaabninger hos mig. Ogsaa af andre Grunde optøedes lidt efter lidt et lille Stykke af mit bundfrosne Hjerte. Skø-

lernes Sommerferie faldt den Gang sammen med Hundedagene, altsaa ogsaa med Kornhøsten, og der var Travlhed rundt om paa Markerne. Vi Børn, baade Drengene og Piger, fik Lov til halvpaaklædte at gaa med i Arbejdet, og naar Kornet kørtes hjem, laa vi ovenpaa Læssene og sang. Det var næsten endnu morsommere end at ride. I Nærheden af Præstegaarden løb en dyb og bred Aa, hvor vi allesammen, Drengene og Piger, flere Gange om Dagen badede. Ogsaa det gik for sig under alskens Lystighed. Overhovedet herskede der en langt friere Tone mellem disse Søskende, end jeg var vant til hjemmefra. I Begyndelsen følte jeg mig lidt trykket af den, især af de to ældste Pigebørns paradisiske Nøgenhed under Badet. De var omtrent paa min egen Alder, næsten halvvoxsne. Det varede dog ikke længe, før deres friske Naturlighed overvandt min Blyghed. Desuden var jeg henrykt over her at faa Lejlighed til at vise mig for dem som Dykker — en Færdighed, der forøvrigt var fælles for al Randers-Ungdom. Det betragte-

des næsten som en Skam for en Randers-Dreng, dersom han ikke allerede i Tiaars-Alderen var en frygtløs Svømmer og Bunddykker.

Livet inden Døre var ogsaa helt anderledes, end jeg havde tænkt mig det. Præsten var en glad og ungdommelig Mand, hvis mærkelige Væsen hver Dag satte mig i ny Forundring. Efter Maaltiderne kastede han sig gerne ned ved Klaveret i den lave, bjælkelofterede Dagligstue og fyldte den med et improviseret Orgelbrus, en Bordbøn i Tøner, — en »Tak for Mad«, som han sagde. Men han var ikke alene musikalsk begavet, han havde ogsaa sjeldne kunstneriske Evner. Bedst som han sad i Gyngestolen med en Avis, kunde han smilende liste en Blyantstump op af sin Vestelomme og paa Avisens Rand nedkradse en livfuld Barneprofil eller et morsomt Udtryk, han havde opsnappet i sin Kones Ansigt. Han gav sig ogsaa af med Skribentvirksomhed, var i det hele en af disse sprudlende Naturer, der tumler sig paa de forskelligste Omraader med samme

frimodige Dilettantisme. Denne Sommer var han især optaget af at lægge Planer til Opførelse af en ny Præstebolig, som han selv vilde give Tegning til og vistnok ogsaa delvis selv bekoste. Han var af gammel velhavende københavnsk Patricierslægt. Hans Bedstefar havde været en af de sidste Direktører for Øresundstolden og en af Datidens rigeste Mænd. Børnene talte ofte om deres Oldemor, der endnu levede og boede paa en Slægtsgaard etsteds paa Sjælland.

Rundt omkring Thorning bar Landskabet endnu Mindelser baade af de ældste Tider, Vildskovenes Dage, og af de senere, da Hedelyngen dækkede Jylland fra Hav til Hav efter at Stormen havde fældet Skovene og Sandflugten begravet dem. Hist og her løftede en mørk Lyngtop sig op over det dyrkede Land, og spredt omkring laa tætte Smaakrat af vantreven Eg og Røn, af ældgamle Skovæbletræer og Hvidtjørn. Ikke uden Betænkelighed vovede vi os ind i dem, fordi der blev sagt, at det spøgede derinde. Ude i den store, mørke Hede i Vest,

den »vilde« Hede, som den blev kaldt, levede endnu Natmandsfolket. En Dag, da en af Præstegaardens Karle kørte derud med et Studespand for at hente Tørv hjem fra en Hedemose, fulgte jeg med i Haab om at faa en af disse omvandrende Zigøjnerfamiljer at se. Det lykkedes mig dog ikke. Men inde i selve Thorning By viste der sig flere Gange mørkøjede, vildt udseende Omløbere, Kedelflikkere, »Glarmestre« og den Slags Folk, hvis Besøg Beboerne slet ikke var glade for.

En Aften i Skumringen, da jeg sammen med Præstens Dreng spillede »Munk« ude paa Landevejen, saa' vi noget levende kravle op fra Grøften et Stykke borte og gemme sig bag en Busk. Paa Grund af Afstanden kunde vi ikke se, hvad det var. Det kunde være et eller andet Dyr; men det kunde ogsaa være et Menneske. Efter en længere Raadslagning dristede vi os til at gaa derhen og fandt da en lille Savoyard, en Purk paa syvotte Aar i den ynkeligste Forfatning. Han var blaa af Kulde og rystede over

hele Kroppen. Sandsynligvis havde han villet skyde Genvej over Engmosen og var kommen ud i en Gunge. Hans Klæder var vaade og fulde af Mudder. Saadanne omvandrende Smaafyre fra Sydens Bjerge stødte man den Gang hyppig paa i Jylland. Naar jeg havde set dem i Randers, misundte jeg dem deres fuglefrie Liv uden Skolegang og anden Tvang; men her saa jeg nu Vrangsidens af deres Tilværelse, og fik ondt af den lille Stakkel.

Vi forsøgte at tale til ham; men han holdt Haanden over Øjnene og vendte sig bort. Selv da Præsten og hans Kone kom til og tiltalte ham i hans eget Sprog, vedblev han at være stum og saa' ikke op. I hans Skød laa en Harmonika, som han krampagtig trykkede ind til sig. Den havde faaet Vand i sig, og det ene Dæksel var gaaet op i Limningen. Derfor hans Utrøstelighed. Hans Tanker var aabenbart langt borte, hjemme hos Forældrene i Bjergene. Præsten maatte tilsidst med Magt føre ham under Tag for at Nattekulden ikke skulde skade ham. Han

blev lukket ind i den lune Stald og fik et Knippe Halm og et Dækken at sove i. Der blev bragt ham Mad og varmt Øl. Men han vilde hverken spise eller drikke. Angstfuldt skottede han til os med sine store, sorte Øjne og trykkede stadig Harmonikaen tæt ind til sig, som om han var bange for, at vi skulde tage den fra ham. Det var jo ogsaa med dens Hjælp, han skulde fægte sig videre frem i Verden og tilsidst naa hjem. I hans Øre lød formodentlig en streng faderlig Formaning om aldrig at slippe den af Hænde.

Tidlig den næste Morgen, da Karlene kom ind i Stalden for at fodre, var Drengen forsvunden. Der blev spurgt efter ham overalt i Byen; men ingen havde set ham. Præsten blev opskræmt og satte en stor Efterforskning i Gang; Aaen og alle Vandhuller i Nærheden blev undersøgt, hvad dog altsammen ikke førte til noget Resultat. Drengen var og blev borte. Men efter en Tids Forløb hørte vi, at han var bleven set i Viborg, hvor der var Marked i de Dage. Han havde staaet paa et Gadehjørne og spillet paa sin

Harmonika, og hver Gang der blev kastet en Slant i hans Hat, der laa foran ham paa Stenbroen, havde han smilet til Tak og gjort et Par Dansetrin.

*

*

*

I de tre Sommeruger, jeg tilbragte i Thorning, var Tustrup og »min egen« Ridehest mere og mere bleven borte for mig. De Landlivets primitive Glæder, jeg her havde lært at kende, optog mig helt. Jeg, der altid havde villet være Sømand som alle raske Drengene i Marryats Bøger, vendte hjem til Randers med Hovedet fuldt af Drømme om Natmandsliv paa Heden og evig Omstrejfen under aaben Himmel.

Da jeg den næste Sommer efter Indbyggelse kom tilbage til Thorning, stod den nye Præstegaard allerede færdigbygget ved Siden af den gamle. Endnu mens jeg opholdt mig der, fandt Indflytningen Sted — en skæbnesvanger Dag, der fik sørgelige Følger. Det var, som om den Ulykkens Aand,

der i Blichers Tid havde huseret i den gamle Præstegaard, nu ved Nedrivningen vaagnede op igen og sneg sig over i den nye. I sin Utaalmodighed efter at tage denne i Besiddelse var Præsten flyttet derind, før Murene trods et selvopfundet Ventilationssystem var bleven tørre. Han fik Gigtfeber, og efter et kort Sygeleje blev den livsfriske, altid glade og virksomme Mand som et Dilettantismens Offer baaret ud paa Kirkegaarden.

FJERDE KAPITEL

Det gyselige Navn Pontoppidan hørtes første Gang her i Landet henimod Midten af det 17. Aarhundrede. Fem Sønner af en Mand, der hed Erik Knudsen og var Forvalter og Ridefoged i Broby paa Fyn, fik den daarlige Idé efter lærde Folks Skik at stadse deres gode danske Navn op med en latinsk Adrienne, en naragtig Paafugleham. Den ene af disse unge Mænd, der alle blev Præster, var pudsigt nok den senere saa højt fortjente Sprogmand og Biskop Erik Erikson Pontoppidan, der forfattede den første danske Grammatik »for at hæve Modersmaalets Anseelse og Dyrkelse«. En af Ulemperne ved Navnet er Usikkerheden med Hensyn til Udtalen. I min Barndom lagde de fleste Tonen paa den første Stavelse, an-

dre derimod paa den næstsidste, sagde altsaa Pontoppidan. Nu for Tiden lægges Trykket fortrinsvis paa anden Stavelse, hvad sproglig set er ukorrekt, men velsagtens falder de fleste mere mundret. Adskillige — og da særlig alle Udlændinge — er dog stadig i Forlegenhed med Udtalen; og allerværst er det, naar en Bærer af Navnet kommer til fremmede Lande og skal forestille sig, f. Eks. i Tyskland, hvor man i Regelen opfatter Navnet som von Toppidan. Han risikerer med andre Ord at blive betragtet som adelig og tituleret Hr. Baron.

Efter at det første Kuld Pontoppidan'er var spredt omkring i Landets Præstegaarde, varede det ikke længe, før Navnet blev saa almindeligt knyttet til Kirken, at det næsten var enstydig med en Gejstlig. Allerede i Hundredaaret derefter kan Stamtavlen anføre mere end 300 Præster, der har baaret Navnet eller giftet sig ind i Slægten, »deriblandt syv Bisper, mange Provster og Jubel lærere«. En saadan Kaldsaand, nedarvet fra Fædre til Sønner og Svigersønner gennem

tre Aarhundreder, sætter naturligvis sit Præg paa en Slægt. For min Fars og Farfars Vedkommende kom dertil, at de ogsaa paa mødrene Side var Børn og Børnebørn af Kirken. Et fremtrædende Karaktertræk hos dem begge var da ogsaa Embedsmyndighed og kraftig Selvhævdelse. Bispem i Aarhus havde i sin Tid indstillet en anden af Ansøgerne til Embedet som Sognepræst i Randers; men da Far fik Nys derom, var han gaaet direkte til Ministeren og paa dennes Raad til Kongen, Fr. VII. Denne Dristighed tilgav Bispem ham aldrig. I alle de 16 Aar, Far beklædte Embedet, lagde den højærværdige Olding demonstrativt sine pompøse Visitsrejsjer udenom Randers, satte i hvert Fald aldrig sine Bruneller i Præstegaarden. Dette betragtedes af mange som en Art Banlysning, beskæmmende ogsaa for Byen, hvad der sikkert bidrog til at vedligeholde Utilfredsheden blandt Borgerne.

Far var en højvoksen, mager Mand, skægøs med Undtagelse af de smaa Bakkenbarter, som den Gang — i »Fadermordernes«

og de høje Halsbinds Tid — var saa almindelige blandt Præster, at de næsten opfattedes som et Tilbehør til Embedsdragten paa samme Maade som Overskægget til Militæruniformen. Han havde karakterfulde, skarpt skaarne Træk, men maatte paa Grund af en Øjensvaghed altid gaa med store, mørkeblaa Brilller, der ved at skjule Blikket forøgede Indtrykket af Strenghed. Som ung, 26-aarig Kandidat havde han i Egenskab af Skibspræst deltaget i Orlogsfregatten »Belonas« Rejse til Sydamerika omkring Cap Horn. Men det var Helbredshensyn, ikke Eventyrlyst, der førte ham ud paa denne lange Sejlads. Han var et udpræget Hjemmemenneske, og trods sin livlige Aand og skarpe Forstand havde han vanskeligt ved at komme paa Talefod med Fremmede undtagen som Præst og Sjælesørger. Af Omegnens Kaldsfæller var der kun nogle faa, han havde Samkvem med. Blandt dem var den landskendte, fyrige Grundtvigianer Christiani i Bjerregrav, den mere afdæmpede Pastor Slamberg i Støvring og frem

for alle hans Ungdomsven, den helt sagtomodige Pastor Boesen i Harridslev. Navnlig det sidste Sted med den gammeldags hyggelige Præstefamilje og store Frugthave var for os Børn et sandt Paradis at komme ud til, da vi var smaa. Men for Far med hans Ømtaalighed kunde endog Samværet med disse Præstevenner undertiden virke forstemmende. I de teologiske eller politiske Disputer inde i Studerekamrenes tætte Tobakstaage gik det ofte varmt til, og under Hjemkørslen kunde han være ret ilde tilmode.

Blandt Egnens andre Præster var et Par gamle Rationalister, der — uberørt af Tidens kirkelige Røre — havde forskanset sig i et retskaffent Fromhedsliv, og væsenlig optoges af Hverdagens private Smaaglæder og Kyllingesorger. Andre gik helt op i Driften af deres store Præstegaardsavling, der kunde omfatte nærved hundrede Tønder Land. Trods Mynster og Grundtvig, trods Kierkegaard og Martensen var det Kostalden og Marken, Spillebordet og Romflasken, der

især lagde Beslag paa disse gejstlige Størproprietærers Tid og Tanker. Flere af dem var stærkt forfaldne, et Par af dem vitterlig sindsforstyrrede. Saaledes levede der nogle Mil fra Randers en Præst, der paa mørke Aftener morede sig med at skræmme sine Sognebørn ved at vandre omkring paa Landevejene indhyllet i et Lagen som et Spøgelse.

I selve Randers var der foruden Far tre andre fungerende Gejstlige, nemlig en gammel residerende Kapellan og to fordrevne sønderjyske Præster, som efter Krigen havde faaet midlertidig Ansættelse der i Byen. Men heller ingen af dem mindes jeg nogensinde at have set i Præstegaarden. Saa var der tillige Rabbineren for Byens talrige jødiske Menighed, næsten to hundrede Familjer med Synagoge og egen Kirkegaard. Det var en graaskægget lille Mand paa Alder med Far, med stor Familje ligesom han og omfattende teologisk Lærdom. Men hans jødiske Rettroenhed faldt Far for Brystet, og desuden var han Tysker, havde Doktor-

graden fra et tysk Universitet, og alene dette umuliggjorde den Gang — saa kort efter Krigen — al Omgang udover tilfældige Gademøder.

Endnu en fjerde gejstlig Person var nylig til almindelig Forbløffelse dukket op i Byen, og Forholdet til ham var ikke alene for min Fars men ogsaa for de andre Præsters Vedkommende øjeblikkelig blevet et aabenlyst Fjendskab. Han var nemlig katolsk. Efter mere end 300 Aars Forløb havde igen en romersk Pater vist sig i Randers, hvor Befolkningen i Reformationstiden havde været saa fanatisk luthersk, at Magistraten i 1531 lod Poul Eliæsens Forsvarsskrift for Messen nagle til Kagen. For et halvt Aarhundrede siden, i 1808, da Napoleon sendte spanske og franske Hjelpeetropper til Danmark og et Regiment Spanioler var indkvarteret i Randers, fulgte der ganske vist ogsaa en Del fremmed Gejstlighed med herop, og der blev rejst Altre og holdt katolsk Gudstjeneste paa Byens Torve. Men det var Feltpræster, der kom og gik med Hærene. Denne

derimod havde slaaet sig ned i Byen for at blive her. Han havde indrettet sig en Bolig og en Bedesal i et af »Slotsgaardens« mange gamle Huse, og det hed sig, at han ved udstrakt Godgørenhed allerede havde vundet en Del Tilhængere blandt Byens Fattige.

Denne fremmede Præst, som jeg et Par Gange havde set paa Gaden — en yngre Mand med et rundt, glatraget Ansigt — skulde jeg paa ejendommelig Maade komme i nærmere Berøring med.

I et Frikvarter kom en af de lidt ældre Skoleelever hen til mig paa Legepladsen, stak fortrolig sin Arm ind under min og hviskede mig i Øret, at han havde en Indbydelse til mig. Da han saa' min Forbavselse, trak han mig til Side for at ingen skulde høre os. Han var Søn af selve Skolens Rektor, en underlig forvirret og excentrisk Fyr, som man ikke let blev klog paa. Efter at have forvisset sig om, at der ikke var nogen i Nærheden af os, som lyttede, sagde han, at det var den katolske Præst, der gerne vilde gøre mit Bekendtskab. Han

havde selv været hos ham et Par Gange sammen med Pedellens Søn, der havde Bekendte i Slotsgaarden. De var bleven glimrende modtaget, havde faaet Vin og Kager, og Præsten havde hver Gang opfordret dem til at komme igen og tage et Par Venner med sig. Det lød lidt mærkeligt. Da jeg bad om nærmere Forklaring, sagde han, at det vilde være for omstændeligt at udvikle Sagen her i Frikvarteret. Vi maatte hellere træffes efter Skoletid og tales ved i et af Byens Anlæg. Om Eftermiddagen mødtes vi saa i Tøjhushaven og satte os paa en Bænk i en af Havens mindst befærdede Gange.

Men ogsaa her indspandt han sig i stor Hemmelighedsfuldhed, og tilsidst tav han helt, idet han krævede af mig, at jeg først skulde sværge paa, at jeg ikke vilde lade hans Betroelse gaa videre til noget Menneſke. Jeg svor. Og nu fortalte han mig, at han allerede var overbevist Katolik og hjemme hos sig selv, i et af Skolens tomme Kælder- rum, havde indrettet et Kapel med Alter og Bedeskammel, hvor han daglig tilbragte et

Par Timer med Bodsøvelser og religiøse Betragtninger. Endvidere fortalte han om et katolsk Institut i Rom, der uden Betaling optog og underholdt Dreng og unge Mennesker fra alle Verdens Lande. Baade han og jeg kunde naarsomhelst komme dertil paa Præstens Anbefaling. Og alting var gratis. Endogsaa Rejsen derned blev betalt.

Det lød altsammen for eventyrligt til, at jeg kunde tro paa det. Det var desuden en bekendt Sag, at Rektorsønnen holdt af at gøre sig interessant med al Slags fantastisk Paahit. Men min Nysgerrighed var bleven vakt, og Dagen efter fulgte han og jeg til Slotsgaarden for at besøge Præsten. En ældre Husholderske lukkede op for os. Først bekiggede hun os forsigtig gennem Dørsprækken; men da hun fik Øje paa min Led-sager, aabnede hun helt, og vi blev ført ind i en stor Stue med en egen røgelsekrydret Atmosfære, der straks hensatte mig i en fremmedartet Verden. Lidt Aftensol faldt ind gennem de to lave Vinduer, og ved det ene af dem sad Præsten tilsyneladende for-

dybet i en Bog. Han tog venligt imod mig. »Se-se! En Søn af Sognepræsten! Velkommen, unge Mand!« Han talte Dansk med fremmed Akcent, brød paa Maalet omtrent som vor holstenske Skrivelærer, sagde »jaj« og »maj« og »Ach so!« Da han hørte, at vi ikke skulde i Skole den næste Dag, fordi det var Helligdag, studsede han først; men da han fik at vide, at det var Store Bededag, gled der et lille Smil over hans glatte, runde Ansigt. Ingen af os Drengene vidste rimeligvis, at Bededag var en speciel dansk Helligdag, endsige, at den oprindelig indstiftedes »til Afværgelse af papistiske Anslag og Rænker«, som det udtrykkelig hedder i den gamle Forordning. Men Præsten har sikkert nok vidst Besked. Derfor Smilet.

Der blev nu banket paa Døren. Husholdersken kom ind med Vin og Kager paa en Bakke. Præsten skænkede selv i Glassene. Han fortalte, at Vinen var fra hans egen Hjemegn ved Mosel, Peberkagerne ogsaa. Saa løftede han sit Glas og hilste paa os, som om vi var voksne Mennesker. Jeg var

ganske overvældet. I mit stille Sind gjorde jeg Rektorsønnen den Indrømmelse, at dette virkelig var en Mand, man maatte holde af. Præsten udspurgte mig om mine Fremtidsplaner, og da jeg svarede, at jeg vilde til Søs for at komme ud og se mig om i Verden, smilte han og sagde, at det samme Ønske havde han selv haft i min Alder og præcis af samme Grund. Og nu var han dog altsaa bleven Præst. Men Haabet om at lære fremmede Lande at kende havde han alligevel fuldt ud faaet opfyldt, takket være den verdensomspændende Kirke, han tilhørte. Og han fortalte om alle de Steder, han havde været udsendt til, om Jerusalem og det hellige Land, men især om Rom. Og nu var han altsaa havnet her i »det kære lille Danmark«, som han sagde.

Paa Hjemvejen tog min Ledsager mig paa sin fjantede Maade under Armen. Han vilde absolut, at jeg skulde følge med ham hjem og se hans hemmelige Bedekammer, hvor vi saa kunde holde Andagt og i Fællesskab bede om, at det maatte forundes os at kom-

me til Rom og blive optaget paa Præstese-
 seminariet. Jeg frigjorde mig for ham med
 en Følelse af Ubehag. Men Udlængslen hav-
 de rejst sig kraftigt i mig ved Præstens For-
 tællinger. I de følgende Uger var vi flere
 Gange henne i Slotsgaarden og havde lange
 Samtaler med ham . — Under et af disse
 Besøg viste han os en Mappe med kolore-
 rede Billeder af italienske Landskaber med
 Kirker og Klostre i en ferskenfarvet Belys-
 ning, der ganske besnærede mig. Ogsaa var
 der Billeder af Seminariet i Rom og af Ele-
 verne i deres klædelige Abbatedragter, og
 hvad han forklarede mig om Optagelsen paa
 denne Skole svarede nogenlunde til, hvad
 min Kammerat havde fortalt mig derom.
 Med andre Ord: i katolsk Forklædning vilde
 jeg kunne faa Porten ud til den store, vide
 Verden til at aabne sig for mig som ved et
 Trylleri. Det galdt blot om at opnaa mine
 Forældres Samtykke til Rejsen. Men hvor-
 for skulde de nægte mig den? Alting var jo
 gratis. Ogsaa Jernbanebilletten blev betalt.

Den hele straalende Luftspejling opløste

sig naturligvis for mit Vedkommende i Dunst. Vore Besøg i Slotsgaarden kunde i Længden ikke hemmeligholdes. De kom snart ogsaa mine Forældre for Øre og gav Anledning til et stort Forhør i Fars Stue med ubekvemme Følger for mig. Rektorsønnen derimod kom virkelig til Rom og blev optaget som Prøvelærling i Propagandaens Præsteskole dernede. Hans Far har velsagtes ment det værd at forsøge, om man ad den Vej kunde faa et ordentlig Menneske ud af ham. Jeg saa' langt efter ham, da han rejste; ja i min Græmmelse tænkte jeg endogsaa paa at rømme hjemmefra ved at skaffe mig Hyre paa et eller andet Skib, der gik i Langfart. Nede ved Bryggen i en gammel Krambod, der navnlig søgtes af Havnens Folk, havde jeg den sidste Tid holdt til i Smug sammen med et Par andre Kammerater, der heller ikke hørte til Skolens Pragtblomster. Butikkens Indehaver var en halvgammel Fyr, der godmodig gav os Drengene Lov til at sidde paa Disken og smøge »Mosrose« af Kridtpiber. Kunderne — mest

Smaaskippere og Lodser — var næppe alle sammen forhenværende Kinafarere; men denne mørke Bod med dens Lugt af Tovværk og Tjære, og disse gamle Ulkes drøje Fortællinger om deres Eventyr paa de store Have vedligeholdt stadig den rebelske Uro i mit unge Blod.

Der skete nu det, at den katolske Præst pludselig og hemmelighedsfuldt forsvandt fra Byen og sin lille Menighed. Rygterne svirrede. Det forlød, at hans Bortrejse ikke var frivillig. Man sagde, at hans Interesse for en yngre Enke havde været varmere end tilladeligt, og at han var kaldt bort for at afsone Brøden med Faste og Bøn i et strengt Klosterfængsel i Udlandet. Jeg vidste ikke rigtig, hvad jeg skulde tænke derom. Navnlig det med Klosterfængslet lød jo uhyggeligt. Dertil kom, at jeg til min Forundring aldrig hørte noget fra Rektorsønnen. Jeg havde ventet at faa lange Beskrivelser af alt det vidunderlige, han oplevede. Men han, den altid snakkende og deklamerende, var bleven tavs som — ja som et Fængsel. Det

var maaske alligevel ikke altsammen saa straalende derude i det Fremmede som jeg havde forestillet mig det.

En Del Aar efter hørte jeg, at den forhenværende Skolekammerat nu var kommen tilbage til Landet som katolsk Præst. Men end ikke Kirketugtens Strenghed syntes at have formaaet noget overfor Vildskuddene i hans Natur. Til sine Troesfællers Forførelse kastede han sig ret ubehersket og forvirret ud i Dagens politiske Stridigheder, og da han ikke paa anden Maade lod sig bringe til Tavshed, blev han anklaget for alvorligere Forseelser og ligesom sin tidligere Skrifte- og Lærefader i Randers forvist til et ensomt Kloster i Syden. Der hørtes aldrig noget om ham siden.

*

*

Disse og andre Uheld for den katolske Propaganda har som bekendt ikke formaaet at hindre Pavekirkens støtte Fremgang her i Landet. Et af de katolske Ugeblade med-

delte nylig, at der nu er 25 Tusinde Katoliker i Danmark. I Betragtning af den Mangfoldighed af katolske Kirker og Kapeller, de mange Skoler, Hospitaler og Klostre, der efterhaanden er opstaaet her, kan Tallet maaske ikke kaldes overvældende. Men i Norge findes der — efter samme Kilde — knap 3 Tusinde Katoliker, i Sverige, hvis Folketal omtrent er saa stort som Norges og Danmarks tilsammen, et lignende Antal. Med andre Ord: der er i Danmark mere end 8 Gange saa mange Katoliker som i noget af de nærmeste skandinaviske Lande. Det er en Forskel, der vækker til Eftertanke.

Paa Forhaand skulde man jo tro, at Romerkirken ikke kunde have store Chancer i Kingos og Grundtvigs Fædreland. Endnu i sine Oldingear rejste den sidste af disse lutherske Slagbjørne sig i al sin plumpe Vælde og langede ud efter Pavestolen med sin tunge Lab. »Kan dog ikke enhver, der har sund Menneskeforstand, begribe, at Paven i Rom er det største Vrævehoved under Solen,« hedder det i hans sidste større

Skrift: »Den kristelige Børnelærdom«. Og hans Ord faldt jo i gødet Jord, blev modtaget og efterlevet af hans store Menighed i det danske Folk.

Men alligevel!

Nu var Grundtvig og hans Disciple vel heller ikke de rette Vaabendragere, naar det galdt om at tage Kampen op mod den indtrængende Katolicisme. De havde selv beredt den Vejen. Med samme larmende Nidkærhed, hvormed Grundtvig væltede sig ind paa Pavemagten, havde han tidligere forkæret Rationalisterne og deres Form for Gudsdyrkelse. Den »sunde Menneskeforstand«, som han i ovennævnte Stykke paa kalder overfor Rom, havde han og hans Meningsfæller været de ivrigste til at mistænkeliggøre og nedbryde hos Folket. Vi har derfor nu en Kirke, hvis Præster ligger i Haarene paa hinanden som Advokaterne i en holbergsk Komædie, hvor den ene Sognepave nedtordner den anden og med Grundtvig som Forbillede kræver Plads for sig og sine private Meninger. Kan man da undre

sig over, at flere og flere af Menighedens bekymrede staar vaklende og vigende overfor den maalbevidste katolske Kirke og dens uselviske Præster, der samdrægtige som Myrer opbygger og befæster Pavestolens Verdensherredømme?

Foreløbig har vi altsaa 25 Tusinde retroende Katoliker i Danmark, — allerede et helt lille Bispedømme. Skal denne Udvikling fortsættes? Skal vore Efterkommere maaske en Gang opleve, at Protestantismens Prækestol, der rager saa anmassende frem i Kirken med sin egen Himmel og helt har forandret Rummets oprindelige Karakter, eller at de mer og mindre magelige Stolestader, der afløste de katolske Knæleskamler og ligeledes har bidraget til at omskabe Templet til en Hørsal, — at alt dette ryddes ud og sælges som gammelt Skrammel? Skal den stille Messes højtidsfulde Stemning atter fylde Kirken, mens Røgelseduft stiger op mod dens Hvælvinger? Skal barfodede Munke og andre Kuttemænd igen vise sig paa vore Landeveje med Tiggerpose og Pilgrimstav?

Og vore mange børnerige Præstegaarde, der i fire hundrede Aar har været Kulturens livsfrodige Avlscentrer her i Landet, skal de en Gang i Fremtiden omdannes til Hjem for Asketer og klosterlige Barmhjertighedsgerninger? Med al Ærbødighed for katolske Nonners og Ordensbrødres fromme Selvfor nægtelse — kan vi ønske det? Hvor langt den enkelte end kan have fjernet sig fra den brøstfældige lutherske Kirke, den er dog nu en Gang vor Aands Vugge og Rangle, der har lagt Grunden i os til det, vi er blevet. Som Modermælken fortsat har Indflydelse paa Barnet længe efter, at det er vænnet fra, saadan ogsaa med Hjemmets Trosliv og alt, hvad der er sunget ind i os som smaa. Ad mange skjulte Veje vedbliver det at indvirke ogsaa paa de Frafaldne med Mindets Magt og i alle Livets store Øjeblikke at stemme Sindet i Orgeltone.

FEMTE KAPITEL

Gudenaæn — Aborrekgrogen — Fladbro
— Tebbestrup Bredning — Floes.

Hvor mange af dem, der har haft den Lykke at leve deres Ungdom i Randers, kan høre disse Navne uden Hjertebanken. De opruller for Erindringen et storladent Naturbillede, — Danmarks eneste Flodlandskab. Fra sit Udspring i Jyllands Indre bærer Gudenaæn sig i bugtet Løb frem til Randers gennem et Engdrag, der efterhaanden bliver milebredt og frodigt som en Marsk. Det er gammel Havbund. Langt vest for Randers kan man under Engmulden finde Østersskaller og Levninger af andre Saltvandsdyr fra Tiden før Landet hævede sig af Havet. Om Sommeren sopper fritgaaende Kvæg om i det knæhøje Græs, og som ved

Nilens Bredder spankulerer Storke med gammeljomfruagtige Lader omkring i al denne Frodighed og knebrer velbehageligt. Til begge Sider løfter det forrige Kystland sig stejlt med nøgne Grusskrænter eller skovklædte Banker. Paa stille Sommerafterner, naar Engene damper, eller under en af Efteraarets store Storme, naar Vandet i Aaen opstemmes og oversvømmer hele Dalbunden, kan man oppe fra Højderne faa et meget levende Indtryk af, hvordan Landet har set ud, den Gang det ældste Stenalderfolk levede her og drog paa Fiskefangst i udhulede Træstammer.

Hvorfra Gudenaen har sit mærkelige Navn vides ikke med Sikkerhed; men vi Latinskoledrenge var ikke i Tvivl om, at Navnet stammede fra Hedenold, at denne vor stolt glidende Strøm mellem de fløjlsgrønne Enge var gudeviet, et helligt Vand ligesom Gangesfloden. Al vor Fritid tilbragte vi om Sommeren ved dens Bredder og levede der som en Slags Amfibier, stod enten paa Engen med lange Medestænger eller tumlede

os i Vandet som Haletudser, stak Benene i Vejret og dykkede tilbunds mellem Sivene efter Kalmusrod. Denne Rod var Datidens Tyggegummi, der kunde afhændes til Byens Apotekere. Den havde Ord for at kunne beskytte mod den stedlige Plage, Koldfeberen, og overalt i Egnen sad gamle Folk og hyggede sig med et Stykke Kalmus mellem de tandløse Gummer.

Vore bedste Dage havde vi Drengene dog, naar vi kunde skillinge saa meget sammen, at vi kunde leje en Baad hos Baadbyggeren ved Tørvebryggen og gaa paa Langfart — enten gennem Havnen ud i Fjorden eller den modsatte Vej opad Aaen og ind i et af dens mange Tilløb. De var ikke allesammen lige farbare. Gang paa Gang blev vi stikkende i Muddergrunde og maatte vade i Land for ved forenede Kræfter at faa Baaden halet over. Vi følte os da som dumdristige Opdagelsesrejsende, der ligesom Livingstone og Stanley — alle Drengenes beundrede Helte den Gang — havde til Opgave at opsøge en af de store afrikanske Floders Kilder. Men

ogsaa ude i Hovedløbet kunde Sejladsen blive eventyrlig nok paa Grund af den stridende Strøm, der mødte Baaden i alle Snevringer. Hvad enten vi krydsede os frem med Sejl eller greb til Aarerne, gik vi ikke ud af Kampen med Elementerne uden store Vabler i Hænderne. Til Gengæld var der enkelte Steder undervejs til Fladbro, hvor Aaen udvidede sig til en stille Sø, ganske overgroet som en Mølledam af mandshøje Siv og Rør, som vi i Ro og Mag kunde stage os igennem. Her, midt i Sivskovens grønlig Tasmørke, kunde det hænde, at vi stødte paa en aaben Plet, en lille rundagtig Skovsø med flydende Aakandeblade, hvor Guldsmede, Stankelben og Vaarfluer havde deres godt skjulte Legeplads. Saadanne Steder standsede vi uvilkaarlig vor Fremtrængen for at nyde Synet af deres paradisiske Fred og Lyksalighed. I halve Timer kunde vi sidde urørlige paa Tofte og drømmende give os hen i Stedets Stemning. Den sagte Strøm smaaklukkede hemmelighedsfuldt under Baadkølen. Ellers hørtes ingen anden Lyd end nu og da af en

bristende Luftboble, der steg op fra Bundens Mudder. Selv var vi tavse, — nedsunkne i en Naturandagt saa dyb, at vi ikke kunde faa os til at vanhellige Stedet ved at tale.

Den Kammerat, hvem jeg hyppigst foretog disse Sejlads med, hed Fredrik. Vi havde kendt hinanden siden Asyltiden, og da vi boede i samme Gade, fulgtes vi gerne til og fra Skolen og havde ingen Hemmeligheder for hinanden. Han var Søn af en Købmandsenke med mange Børn og en stor Butikshandel, der skulde passes. Han kunde derfor med endnu større Frihed end jeg løbe hjemmefra og være borte halve Dage uden at det mærkedes i Hjemmet. Af Skikkelse var han lille og spæddlemmet; men han havde et Par ualmindelig stærke blaa Øjne og en lysblond, krøllet Haartop. Den første Dag, jeg saa' ham i Asylskolen, antog jeg ham for en forklædt Pige, en saadan Lethed og Ynde var der over alle hans Bevægelser. Han var da ogsaa Klassens Yndling, og da han tillige var en sjelden opvakt og fantasifuld Dreng, blev han uvilkaarlig Sjælen i alle

vore Foretagender, enten det nu galdt en Sammenrotning mod en forhadt Lærer eller Indstudering af en Fastelavnskomedie.

Skønt Familien tilhørte en af Randers gamle Handelsslægter, havde baade Moder og Børn, især de sidste, et helt andet Væsen end Byens andre Købmandsfamiljer. De voksne Døtre gik folkeligt eller — som man den Gang sagde — »grundtvigiansk« klædt uden Krinoline og Garneringer, overhovedet uden anden Pynt end en lille hvid Krave om Halsen og en Sølvpil gennem Nakkehaaret. De Erik Bøghske Sange og Kupletter, som morede i de fleste borgerlige Hjem, hørtes aldrig her. Det var vore gamle Folkeviser og alle nyere Krigs- og Fædrelandssange, der om Aftenen samlede Børneflokkene omkring Klaveret. Ogsaa Fortidens muntre Sanglege og anden gammeldags Morskab blev holdt i Ære af Husets frejdige Ungdom. Jeg lærte her at danse »Væve Vadmel«, »Ræven rask« og andre danske Bondedanse, som de voksne Døtre havde hjembragt fra deres Højskoleophold paa Testrup. Det var en Side

af det nyvakte Folkeliv, som jeg slet ikke kendte noget til fra mit eget Hjem, hvor det fortrinsvis, ja udelukkende var de grundtvigske Kirketanker, der sysselsatte min Far og den lille Kreds af Menigheden, som havde samlet sig om ham.

Der skete nu det, at jeg, som i saa mange Aar var gaaet frit ud og ind i den gamle Købmandsgaard, kunde mærke Familjens Stemning overfor mig forandres. Den viste mig ret tydelig, at jeg ikke var velkommen. Jeg spurgte naturligvis Fredrik om Grunden, og som den gode Kammerat, han var, skjulte han ikke, at det var Historien med den katolske Præst, der var kommen hans Mor og Søstre for Øre og havde slæbt en Del anden Sladder med sig. Jeg tog mig det just ikke videre nær, fordi det gode Forhold til min Ven forblev uforandret, hvad der for mig var Hovedsagen. Men lidt hed om Ørene blev jeg alligevel, da jeg forstod, at Folk altsaa vidste Besked om Forhøret i Fars Stue i Anledning af Affæren, og at han havde truet med at tage mig ud af Skolen og sætte

mig i Handelslære eller til et Haandværk, saasnt jeg var bleven konfirmeret. Kun et tilfældigt Gademøde med vor Matematiklærer havde faaet ham til foreløbig at slaa Sagen hen.

Jeg var dog ganske klar over, at netop denne Lærers Vidnesbyrd ikke væsenlig kunde ændre Fars Bedømmelse af mine Fremtidsmuligheder. At jeg havde røbet særlig Dygtighed i Matematik og Fysik var i hans Øjne vistnok ovenikøbet en tvivlsom Anbefaling. For Akademikere af den gamle Skole var de saakaldte Realfag, som de selv ikke havde synderligt Kendskab til, nærmest Kundskabs-Surrogater for daarlige Hoveder. Min kloge Mor viste sig ganske anderledes forstaaende. Ovre i Staldens tomme Karlekammer gav hun mig Lov til at indrette et Laboratorium, hvor jeg i min Fritid kunde underholde mig med at sammenstykke fysiske Apparater af al Slags gammelt Skrammel. Pragtstykket i min Samling var en selv lavet Elektricismaskine med en Glasskive, der drejedes rundt mellem et Par Læderposer. Med den morede jeg ogsaa mine yng-

re Søkende, naar jeg med en spids Paphue paa Hovedet og i det hele udstyret som Troldmand trak knitrende Gnister ud af den med Knoen. Mens Far hørte om disse Ting med Ligegyldighed, var Mor undertiden en taalmodig Tilskuer til mine Eksperimenter og lod i hvert Fald, som om hun var interesseret. Hun opnaede derved, hvad sikkert ogsaa var hendes egenlige Hensigt, at holde mig mere til Hjemmet og modarbejde min Tilbøjelighed til at vagabondere.

Vennen Fredrik var næsten altid tilstede ved mine Opvisninger som min Substitut. Han og jeg var og blev uadskillelige. Vi fulgtes daglig til og fra Skolen og betroede hinanden vore Tanker og vore Fremtidsforhaabninger. De sidste var for hans Vedkommende helt forskellige fra mine. Han vilde være Digter og Folketaler, hvad han sikkert ogsaa var bleven, dersom ikke Moder Jord havde taget denne sin prægtige og højt begavede Søn til sig allerede i Ynglingealderen — noget hun jo har Tilbøjelighed til, naar det gælder et af hendes Hjertebørn.

*

*

*

Et Aarstid efter, at mine Forældre havde holdt deres 16de Barn over Daaben og næsten samtidig dermed haft Sølvbryllup, begyndte Mor at skranke, og der kom en Tid, da hun stadig hyppigere maatte holde Sengen, ikke sjelden i maanedsviis. Af de ældre Børn var de fleste nu borte fra Hjemmet, i hvert Fald Sønnerne; men vi var dog mange tilbage, og for os gik der en Sky for Solen, naar vi ved Hjemkomsten fra Skolen fandt Mors Stol i Dagligstuen tom og maatte søge hende inde i det mørke Sovekammer. Selv var hun modløs, fordi hun vidste, hvor uundværlig hun var, ikke alene i Køkken og Kælder, men ogsaa i Fars Studereværelse. Kun med Besvær kunde han stave sig gennem en Bogside eller en Avisartikel. Naar Husholdningen ikke absolut krævede hendes Nærværelse andet Sted, var hun inde hos ham for at hjælpe. Med Foden paa Vuggegængen, et Strikketøj mellem Hænderne og en opslaaet Bog foran sig paa Bordet læste hun højt for ham men havde samtidig et vaag Øre for alt, hvad der foregik i Huset.

Saalænge vi Børn støjede og sloges var hun tryg; men opstod der Stilhed, blev hun urolig og afbrød Læsningen for at se, hvad der var i Vejen. Nu maatte vi Umyndige erstatte hende hos Far, saa godt vi kunde, og som den ældste hjemmевærende Søn faldt det navnlig i min Lod at afløse hende som Oplæser.

Det var med Fortvivlelse i Hjertet, jeg gik til disse Læsetimer, som ofte tog det meste af min Fritid. Særlig skulede jeg ondt til Martensens store »Etik«, som udkom i disse Aar og optog Far stærkt. Jeg forstod knap et Ord af, hvad jeg læste; men jeg var nødt til at holde mig vaagen, for Far tillod ingen Sjuskeri med Udtalen. Han havde en udviklet Sans for Sprogets Nuancer, i det hele for en Tankes klassiske Iklædning. Blandt hans Bøger fra Ungdomstiden fandtes et — aabenbart flittigt raadspurgt — Exemplar af Sporons og P. E. Møllers bekendte »Dansk Synonymik« fra 1829.

I en af disse trykkende Sygdomsperioder, hvor Mor med brudt Kraft maatte styre Huset fra sin Seng, faldt min Konfirmation. Vel

nok paa Grund af Sygdommen hengik Dagen ganske som en almindelig Søndag uden andre Festligheder end Ceremonien i Kirken. Der kan dog ogsaa have været andre Aarsager. Begge mine Forældre misbilligede højlig den Verdsliggørelse af Konfirmationen, der greb om sig endogsaa i kirkelige Kredse. De af mine Kammerater, der konfirmeredes samme Dag, skulde alle have stort Selskab, et Par af dem endogsaa Bal. De havde i de sidste Uger ikke talt om andet end de Guldknapper, Urkæder, Tegnebøger og andre Herligheder, der vilde regne ned over dem fra Familie og Bekendte. Jeg selv ventede ingen Gaver udover den sædvanlige Salmebog. Jeg ventede heller ingen Besøg; men Skik og Brug fordrede, at jeg skulde holde mig hjemme og ikke vise mig paa Gaden. Hele den lange Eftermiddag sad jeg i Dagligstuen skrækkelig plaget af det uvante Kravetøj og de stive Manchetter, der hørte til Konfirmationsdragten. Og imens kørte Karet efter Karet forbi med Gratulanter og pyntede Middagsgæster til de andre Konfir-

mationshjem. Dagen syntes mig den længste og tristeste, jeg havde oplevet. Naar jeg forsorent trøstede mig med, at jeg til Gengæld slap for at tage mod Lykønskninger og sige »Tusind Tak« og bukke artigt, var det desperat Forstillelse.

Som jeg sad ved Vinduet i disse Tanker, spidsede jeg Øre. Det havde ringet paa Forstuedøren. Hvad var det? Skulde der alligevel komme Fremmede? Jo. Døren gik op, og ind traadte en yngre, sirligt paaklædt Herre, en ugift Sagførerfuldmægtig, der hørte til de trofaste Kirkegængere, naar Far prækede, og desuden droges til Husét af Interesse for en af mine voksne Søstre. Han havde endda en Gave med til mig, et med megen Forgyldning indbundet Exemplar af Christian Winthers Digtcyklus »Hjortens Flugt«. Jeg blev henrykt. Æren var reddet! Nu behøvede jeg ikke at luske bort, naar Kammeraterne den næste Dag i Skolegaarden gjorde sig til af deres mange Forærin-ger. Nu kunde jeg selv være med i Præle-riet. Hvad var et Par Manchetknapper eller

en Slipsnaal mod Christian Winthers Værker med Guldsnit, Danmarks allermest berømte Digter!

Om Aftenen sad jeg længe inde i Soveværelset hos Mor, der talte indtrængende til mig om Dagens Betydning. Det undrede mig lidt, fordi hverken hun eller Far havde for Skik at præke for os Børn eller plage os med Formaninger. Der blev regelmæssigt holdt Morgens og Aftenandagt i Hjemmet, og vi blev ogsaa stadig mindet om ikke at forsømme vore egne Bønner; men nogen Kontrol med os i saa Henseende blev der ikke ført. Det havde ofte forbavset mig, navnlig efter at jeg var kommen under Vejr med, at flere af mine jævnaldrende Kammerater endnu maatte bede Aftenbøn i deres Mors eller en anden Voksens Paahør. Maa ske var vi for mange til, at det lod sig gennemføre. Sandsynligere er det dog, at vore Forældre har haft større Fortrøstning til deres egne Forbønner for os, end til vor barnlige Efterplapren. Naar Fremmede spurgte Mor, om hun ikke tidt var ængstelig for sine

mange smaa Børn, som hun jo ikke allesammen kunde holde Øje med, svarede hun altid, at hun en Gang for alle havde givet dem ind under Guds Varetægt.

Hendes Ord til mig denne Aften husker jeg nu ikke mere. Jeg véd kun, at jeg selv var ganske tavs. Mit Forhold til Religionen havde jeg trods Konfirmationsforberedelsen ikke synderlig Rede paa. Som Barn havde jeg ligesom andre Børn troet paa en langskægget Vorherre og paa en Djævel med smaa Gedebukkehorn i Panden, saadan som de fremstilledes i Billedbøgerne. Den første indgød mig den største Frygt, velsagtens fordi jeg paa Grund af de Elementer til en Spidsbub, der var i mig, dunkelt følte mig mere i Slægt med den sidste. Der var et Udtryk, jeg stadig havde maattet høre af Lærerne paa Skolen og derfor ofte grundede over. Naar jeg ikke kunde min Lektie og al ligevel paastod, at jeg havde læst flittigt over den, hed det altid: »Saa har du læst som Fanden læser Bibelen.« Jeg spurgte mig selv, hvordan da Fanden bår sig ad, naar han læ-

ste Bibelhistorie, om han, der jo var Løg-
nens Fader, altsaa en Filur, maaske (som jeg
selv) bare lod, som om han læste, eller om
han (hvad der ogsaa kunde hænde mig) faldt
i Søvn under Læsningen. Senere blev jeg jo
klar over — vistnok ved Samtalerne med
den katolske Præst — at Fornægteren eller
Mephistopheles, »Lysbringeren«, som han
hovmodig kaldte sig, tværtimod var en me-
get aarvaagen og spidsfindig Bibelgransker,
og at det hørte med til hans Forførelseskun-
ster i Sorgens og Tvivlens Timer at tilhviske
Menneskene sine oprørske Tanker.

Under Konfirmationsforberedelsens tvung-
ne Kirkegang og Bibellæsning havde jeg sta-
dig følt denne usynlige Mentor anbringe sig
ved min Side og fremmumle sine kritiske
Bemærkninger. En Gang forklarede han mig
saaledes med mange Exempler, at det for-
holdt sig med Evnen til at tro som med den
musikalske Sans og andre Aandens Gaver:
var man ikke født med den, fik man den al-
drig. Det var lige saa ørkesløst at ville frem-
tvinge den ved Formaning eller Belæring

som at lægge en Rugehøne paa et ubefrugtet Æg. Der kom kun Hykleriets Raaddenskab og Stank ud deraf. Jeg spurgte mig da, om jeg maaske selv var et saadant ubefrugtet Æg, siden jeg var saa ganske i Vildrede med, hvad jeg skulde tro. En Hedning trods Daab og Konfirmation. Paa Forhaand fordømt til evig Fortabelse. Jeg maatte jo næsten tro det, fordi Tanken derom ikke opskræmte mig meget mere, end den gjorde. — — Men alt dette hører for Resten ikke herhen. Mine hemmelige »Gespräche mit Mephisto«, der strakte sig over et langt Tidsrum, tilhører for en væsenlig Del et senere Livsafsnit.

*

*

*

Sammen med min solide Ven og Klassekammerat Johan Rohde fik jeg om Sommeren Lov til at gøre en større Udflugt fra Hjemmet, en Fodvandring, der i Dagsmarcher paa 20—30 Kilometer førte os op til Skagen og tilbage ad Vestkysten. Aaret for

inden havde jeg i Selskab med min anden nære Ven Fredrik gjort en mindre Fodtur tværs igennem Djursland til den høje Klint »Jernhatten« paa Kattegatskysten, hvor Synet af Havet og Bruset fra Havstokken gjorde et overvældende Indtryk paa os to Drengene fra Gudenaadalen med dens roligt henglidende Strøm. Alligevel! Først denne Skagenstur blev Indvielsen til det frie Vandreliv, som før Cyklernes Tid var Drengenaarenes Form for frydefuld Livsudfoldelse. Hin tidlige Morgen, da min Ven og jeg forlod Randers og med fuld Oppakning skridtede syngende ud ad Mariager Landevej, havde vi en stolt Følelse af at drage ud paa en Eventyrfærd.

Som Skik og Brug var den Gang fægtede vi os frem næsten uden Penge i Lommen, gik paa Gæsteri hos Bekendte og Bekendtes Bekendte, der var vant til den Slags Indkvartering og i Almindelighed tog godt imod os. Paa den tidligere Tur gennem Djursland var min Rejsesfælle og jeg kun ét Sted bleven afviste, saa vi maatte lægge os ind i

en Kro. Det kostede os dog ikke mere end fire Skilling hver og to Skilling for Morgenkaffen. Men saa havde vi ganske vist maattet sove i samme Seng og dele Værelse med en omvandrende Uldkræmmer, hvis ingenlunde lydløse Søvn holdt os vaagne en Del af Natten.

Af de mange fremmede Hjem, der gæstfrit aabnede sig for Johan Rohde og mig, husker jeg især Byfogdens paa Skagen. Om vor Adkomst til at lægge os ind hos Byens højeste Embedsmand kan jeg ikke oplyse noget. Muligvis havde vi slet ingen. Men vi blev modtaget med aabne Arme og tilbragte to uforglemmelige Dage hos det prægtige gamle Ægtepar. Byen, der et Aarhundrede forinden havde været en anselig Købstad med Latinskole og flere store Handelshuse, var nu et fattigt Fiskerleje paa den nøgne Strand: spredt liggende, straatækte Hytter, adskilte ved Marehalmsklitter og Stejlepladser, hvor Fiskenæt og Rækker af smaa Flyndere hang til Tørring. Paa et eneste Døgn

havde en Orkan lagt Byen øde og Sandflugt begravet dens mange frugtbare Marker. Høvedgaden var nu en Sandvej, hvor man sank i til op over Anklerne, og Byen, som endnu hverken havde Havn eller Jernbane, var adskilt fra Omverdenen ved en milevid, vejløs Ørken, i hvis lumske Kviksandssumpe baade Mennesker og Dyr, ja hele Køretøjer undertiden sporløst forsvandt. Vor Vært, Byfogden, gik fra Morgenstunden i Træsko eller Tøfler og havde dem ogsaa paa, naar han sad i Retten. I det hele lignede han mere en Smaaskipper, der har »lagt op«, end en kongelig dansk Embedsmand. Det samme var Tilfældet med Præsten, en kraftig Skikkelse, om hvem det blev fortalt, at han om Søndagen stod for Alteret med lange Søstøvler under Præstekjolen.

H. C. Andersen, der trods sin Sippethed næsten blev den af Datidens Digtere, der kom videst om i Verden, havde for en halv Snes Aar siden besøgt Skagen, hvad Folk endnu talte om deroppe og var meget stolte af. Det blev dog alligevel ikke dette Digter-

besøg, der lod Berømmelsens Sol opgaa over den øde Strand. Det var Holger Drachmann, der senere som en Blænker drog Kunstens Trækfugleskare hertil og gjorde Skagens Klitter til dens Rugeplads. Ingen Skagbo drømte vistnok den Gang om, at deres begravede Købstad skulde genopstaa af sine Sandhøje, rigtignok som et meget moderniseret Genfærd med asfalterede Gader, Mødebutikker og store Hoteller, — et Nordens Ostende. Drachmann selv hviler nu i en Klit som en Oldkæmpe i sin Høj; men Graven og dens Stendysse ligger uheldigvis lige ved Grenens store Badhotel næsten som en Del af Etablissementet. Som Sindbillede betragtet er den hele Opstilling en Misforstaaelse. Trods Drachmanns Kærlighed til Havet og Søens Folk — nogen Vikingenatur var han ikke. Der var meget lidt hos ham, der mindede om det gamle Norden. Man skulde over hans Askeurne have rejst et Tempel med et rigt udsmykket Indre, f. Eks. med Fremstillinger af hans festlige Sangerliv i Lighed med dem, som Axel Jørgensen

i sin Tid med straalende Pensel malede til en Kunstnerknejpe paa Frederiksberg.

Fra Skagen fortsatte Johan Rohde og jeg vor Vandring langsmed Kysten til Tversted og derfra over Nørre-Elkjær og Baggesvogn videre ned gennem Jylland. Et saa bjergløst og tilmed saa stærkt opdyrket Land som Danmark egner sig jo langt mindre end Højlandene til Fodture for unge Mennesker med lidt Eventyrtrang i Blodet. I de fleste Egne maa de artigt følge den slagne Landevej mellem de indgærdede Marker. Intet Under derfor, at Cykler og Spejderlejre nu næsten helt har undertrykt Vandrelysten hos Tidens Ungdom. Vi, som kom til Verden, før Cyklen blev Allemandseje, har Grund til at misunde den yngre Slægt, der saa at sige fødes som bevingede Væsener. Lad være, at vi ældre under vore Sneglevandring langsmed Grøftekanterne kunde have Sindet aabent for andet og mere end Vejsbanens Stigning eller Fald, at vi gav os Tid til at standse og slaa en Passiar af snart med en Skærveslager bag hans Halmskærm,

snart med en smuk Malkepige ved hendes Kø, at vi ogsaa kunde holde Rast i en Høstak uden hvert Øjeblik at skotte ned til Armbaandsuret, saadan som vore Dages Kilometerslugere uvilkaarlig gør det, fordi Farten sidder ham i Kroppen ogsaa under Hvielen, — den lette Svaleflugt med Cyklen henover Nutidens bonede Veje har dog skabt en ny og luftigere Tilværelsesform, har virkeliggjort Menneskehedens maaske allerældste Drøm om Lykke.

At noget nyt var i Gære, at Vandrelivets Saga snart var til Ende hos os, skulde vi Randersdrengene netop denne Sommer faa et Varsel om. Det var en Søndag Eftermiddag. Jeg sad oppe paa mit Kammer og sled med mine Lektier, da jeg nede fra Gaden hørte et mærkeligt Bulder og høje Raab af Drenge. Jeg fór til Vinduet. Et fantastisk Køretøj — en Thorskærre med to ildsprudende Hjul, det ene bag det andet, humpede henover Stenbroen med en tordenagtig Larmen. Hjulene var forbundet med et Brædt, og overskrævs paa dette sad en sveddryppende

Mand, der med vældig Kraftanspændelse drejede det forreste Hjul rundt med Fødderne. Paa sin slingrende Fart fra den ene Side af Gaden til den anden fulgtes han af en Sværm hujende Ungdom, og overalt kom Folk til Vinduerne som ved en Ildebrand. Jeg fik senere at vide, at Manden var en ung Smedesvend, som i en Avis havde læst om et nyt, udenlandsk Befordringsmiddel, Velocipeden, og nu efter Avisens Beskrivelse af det havde lavet sig et Exemplar af to almindelige, jernbeslaaede Vognhjul.

Med dette Optrin holdt Cyklen sit Indtog i Randers en Søndag i Aaret 1871.

SJETTE KAPITEL

Vinteren efter havde vi i Præstegaarden Besøg af en Onkel, en Farbror, der var Købmand og Skibsreder i Helsingør. Han dukkede en Dag uventet op hos os, formummet som Vildmand i en Bjørnebælg, med Pels hue ned over Ørene og lodne Skaftestøvler. Han kom fra en Strandingsauktion paa Vestkysten, hvor et stort Sejlskib i en Snestorm var kastet ind paa Revlen og gaaet til Grunde. Det hørte med til hans Forretning at opkøbe Vrag og hjemføre Tovværk, Ankere, Sejl og andet løst Gods til Anvendelse i hans egne mange Skuder, der var en af de største Sejlskibsflaader her i Landet. Afklædt Bjørnehuden, Pelsstøvlerne og det øvrige Rejsescudstyr blev der tilbage en høj, mager Mand, hvis Udseende kun daarligt

svarede til Forestillingen om en Storkøbmand og Reder. Med sine blaafarvede Brillen og sit høje, sorte Halsbind, var han ganske et Genbillede af min Far. Blot lignede han paa Grund af sine grovere Ansigtstræk mere en Lægprædikant end en Gejstlig.

Blandt de Ting, som de omtrent jævnaldrende Brødre drøftede under Besøget, var Fars vedvarende Bekymring for min Fremtid. Han havde ikke sluppet Tanken om at faa mig anbragt ved Handelen, og nu benyttede han Lejligheden til at tale med Onkel derom. Resultatet blev, at jeg i Sommerferien skulde komme over til ham, saa han kunde skønne om mine Muligheder i Købmandsfaget. Jeg var jo flink til Regning og kunde vist ogsaa nok gøre Fyldest ved almindeligt Kontorarbejde — mente Far.

Jeg sagde hverken Ja eller Nej, da jeg hørte derom. En Sommerrejse til Helsingør vilde jeg naturligvis ikke modsætte mig; men iøvrigt havde jeg mine egne, ganske bestemte Planer for min Fremtid, som ingen skulde faa mig fra. Det var ikke længer Søn

og fremmede Lande, der fristede mig. Jeg vilde være Polytekniker. Opfinder. Aldrig skulde jeg lade mig hverken lokke eller true til at blive andet, end hvad jeg selv følte Lyst og Kald til. Det Ord *Trahimur*, som Augustin gjorde til sit Valgsprog og lod indgrave i sit Signet, kendte jeg naturligvis ikke den Gang, og jeg vilde vel heller ikke have forstaaet den Erfaring om Livet, som det udtrykker. Vi føres. Stik imod vore egne Ønsker og Forhaabninger, ja mangel Gang paa Trods af den sejgeste, den selvherligste Vilje, narres eller nødes vi Skridt for Skridt til at opfylde vort Livs Bestemmelse, som maaske først bliver os aabenbar ved Vejens Ende.

En lys Sommernat sejlede jeg saa over Kattegat med Københavnsdamperen, der stoppede op udfør Helsingør, naar der var Passagerer dertil. En Færgebaad kom ud og hentede mig. Jeg havde ventet at finde Onkel paa Bryggen. Jeg vidste, at han altid var tidlig ude og af Toldbodens Nattevagt blev kaldt for Byens Morgenstjerne. Alle-

rede Klokken fem plejede han at vise sig ved Havnen og — endnu morgenrusten i Mælet — at give sig i Snak med Færgemænd og Kadrejere for at være den første til at komme i Forbindelse med de i Nattens Løb opankrede Skibe. Men vi havde under Overfarten haft en stiv, vestlig Kuling i Ryggen og var derfor kommet hertil længe før vi skulde. Klokken var knap nok fire. Det var dog højlys Dag med solrandede Skyer over Sundet, da jeg gik ind i Byen for at finde min Onkels Hus. Gaderne var endnu ganske tomme. Jeg maatte en Stund vandre omkring med min Vadsæk, før der viste sig nogen, jeg kunde spørge om Vej.

Onkels Hus — en gammel Bygning — laa paa Hjørnet af Byens Hovedgade og et snevert Stræde, som førte ned til Havnen. Det havde to lave Etager og to Indgangsdøre, som jeg begge fandt lukkede. Som alle de andre stumme Huse i Gaden gjorde det paa Grund af Dagslyset et uhyggeligt hensovet Indtryk paa mig. Jeg tog dog Mod til mig og ringede paa. Et Øjeblik efter blev

et Vindu paa første Sal smækket op. Med et Brøl, der gav Genlyd i Stilheden, spurgtes der: »Hvem dér?« Det var Onkel selv. Upaaklædt strakte han sig ud af Vinduet og kiggede ned. »Er det dig, din Lømmel! Kommer du her og vækker os midt om Natten? Vil du se, du kan skrubbe af.«

Fra hans Besøg hjemme kendte jeg hans Maade at spørge paa og svarede frimodigt: »God Morgen, Onkel!« Lidt efter kom han ned ad Trappen og lukkede mig ind. Først betragtede han mig en Stund i Tavshed. Saa tog han mig til min Overraskelse med begge Hænder om Hovedet og sagde mærkeligt stille og bevæget: »Velkommen, min Dreng!« Mindedes han maaske, hvordan han selv for omtrent 40 Aar siden som nykonfirmeret var kommen hertil fra sin Fars Præstegaard for at tiltræde Pladsen som Lærling i det samme Hus og den samme Forretning, hvis Chef han nu var? Af hvad Art hans Tanker og Forhaabninger den Gang har været, kan man vel nok slutte af, hvad der senere skete. Skønt knap nok helt

udvokset, da hans Principal døde, overtog han kort efter baade Ejendom og Forretning ved at gifte sig med den barnløse Enke, der var 20 Aar ældre end han. Derefter varede det ikke længe, før der af den forholdsvis uanselige Krambod, hvor der solgtes Kandis og Rulleskraa, voksede en mangeartet Handelsvirksomhed, der blev en af den gamle Havnestads største.

Tilvæksten i medborgerlig Anseelse holdt dog ikke Skridt med Forretningens Fremgang. Hans paagaaende Væsen og barokke Humor faldt de fleste af de gamle, aristokratiske Handelschefer fra Sundtoldens Tid for Brystet. De respekterede hans Foretagelse som men smilte af ham bag hans Ryg som af en Halvtosse. At han trods sin voksende Velstand intetsomhelst forandrede i sine nedarvede, nøjsomme Livsvaner, bidrog vist ogsaa til at holde hans Anseelse blandt Borgerne nede. Han holdt hverken liberiklædt Kontorbud eller Ekvipage og var ikke bange for selv at tage en købt Tovrulle paa Nakken og slæbe den hjem fra

Havnen, naar han var bleven uens med en Drager om Prisen derfor. Byens Selskabelighed deltog han heller ikke i. Paa Slaget ni gik han i Seng, og lige saa regelmæssigt forføjede han sig hver Søndag med sin nu næsten oldingeagtige Kone under Armen og Salmebog i Haanden til Højmesse i Olai Kirke.

Hans Bysbarn, M. Galschiøt, har i sin vidunderligt levende Bog om Helsingør givet et Billede af ham fra den Side, der vendte ud mod Verden. Den lodne Side. Det hedder her: »Den magre, glatbarberede Mand med det stive Halsbind, den grove Paryk, de skarpe Træk, den haarde Mund og det hvasse Blik bag Brilleglassene, var just ikke egnet til at vække umiddelbar Sympati. Han havde ogsaa Ord for at være en haard Mand, der tog sig godt betalt, naar Lejlighed gaves. Han var ikke bange for at give bort til nødlidende Fiskere og andre bestrængte Folk; men *laante* han Penge ud, vilde han have dem igen, lige meget hvor dan. Da han saaledes en Gang paa sin tid-

lige Morgenvandring hørte, at en Mand, der skyldte ham Penge, var død i Nattens Løb, gik han sporenstregs til den Afdødes Hjem, fik hans Kone kaldt op og forlod ikke Huset, før han havde faaet hende til at udlevere den Afdødes Livspolice til Sikkerhed for, hvad han havde tilgode.«

Som en saadan stridhaaret Hyæne, der gik paa Rov blandt levende og døde, tog han sig vistnok ud i de flestes Øjne, og han var ikke selv uvidende derom. Men heller ikke paa dette Punkt fornægtede han sin Oprindelse. Menneskers Dom gik ham aldrig nær. At være Byens Bussemand og indgyde sine Medborgere Frygt var ham vistnok snarest en Tilfredsstillelse. Smilte eller snerrede Folk af ham bag hans Ryg, lo han dem til Gengæld ganske aabenlyst op i Ansigtet. Men denne uvorne og fremfusende Mand var alligevel ikke saa lidt anderledes, end de fleste maatte tro. Hin forkomne Dreng fra den fattige Præstegaard paa Møen — den ellefte af femten Søkende — der for 40 Aar siden blev sendt ud i Verden

uden andre Tærepenge end sin Mors ømme Kys og sin Fars præstelige Formaninger, ry- stede han aldrig helt af Ærmet. Som han vedblev at være Kirken en lydige Søn, be- varede han Livet igennem en ærefrygtsfuld Kærlighed til Barndomshjemmet og vær- nede om Minderne derfra som om en hellig Skat. Længe efter, at begge Forældrene var døde, rejste han hver Sommer til Møen for at pleje deres Grave. Egenhændig vaskede han de hvide Marmorplader og opmalede Navnene paa dem; og til denne aarlige Pil- grimsfærd indbød han gerne et Par af Fa- miljens yngre Medlemmer. Naar jeg efter hans Ønske var kommen derover just nu, kort før han agtede sig derved, var det netop for at jeg kunde være med i Følget.

Foreløbig benyttede jeg Dagene til at se mig om i den fremmede By. Der var jo Kronborg med det berømte Flagbatteri; og der var de Værelser paa Slottet, hvor Dron- ning Caroline Matilde havde siddet fængslet efter Hofrevolutionen 1772. Mere optaget var jeg dog af Byens Sejlskibsværft og af en

stor Ophalingsbedding, som tildels var Onkels Værk. Men ogsaa Opholdet i hans Kontorer interesserede mig mere, end jeg havde ventet. Dagen igennem indløb der Telegrammer og Breve fra Havnestæder rundt om paa Kloden. Onkel selv stod ved en Pult i det inderste, private Kontor og afbrød kun Arbejdet én Gang i Løbet af Formiddagen for at spise en Portion Øllebrød. I et Forkontor sad en yngre, rødhaaret Kontorist sammen med en gammel Skriver; de var hans eneste Medhjælpere. Han vilde ikke ses paa Fingrene, blev der sagt af Byens Skumlere; derfor førte han selv hele Korrespondancen. En Dag bragte jeg et Telegram fra Jokohama ind til ham. Da han havde fløjet det igennem, bredte der sig i hans uskønne Ansigt den gavtyveagtige Grimace, som var egen for ham, naar han blev glædelig overrasket. Et af hans største Skibe havde gjort en usædvanlig hurtig Rejse til Østen, og Kaptajnen udbad sig nærmere Ordre. »De Gutter skal sandelig ha' et Hurra!« sagde han. Og endnu før jeg kendte Aarsagen, maatte jeg stemme i med i et mægtigt Brøl.

mens han svang Telegrammet over Hovedet som et Flag.

Om det Indtryk, hans Ejendoms lange Pakhuslænge og den gamle, tjæregrimede Gaardskarl gjorde paa Byens Ungdom har Galschiøt i sin Bog givet en malende Skildring. »Bygningen strakte sig langt ned i Hovedvagsstræde«, skriver han. »Med sine smaa, altid lukkede Lemme saa' den ud, som gemte den paa sære og mindre hyggelige Hemmeligheder, og fik man et Glimt at se af Pakhuskarlen »Sorte Kristian« og hans store glubske Hund, som vogtede Skattene derinde, veg man uvilkaarligt saa langt ud til Siden, som det smalle, mørke Stræde tillod. »Sorte Kristian« i Pakhuset og »Røde Møller« i Butikken var for en Drengfantasi som en levende Illustration til »Krøniker fra Erik af Pommerens Tid«.«

*   *   *

En Dag opfordrede Onkel mig til at tage over Sundet og besøge en Fætter, der var Landmand og ejede en mindre Herregaard

i Nærheden af Helsingborg. Han var en Slags Plejesøn af Onkel, der ikke selv havde Børn men desflere saadanne Plejebørn rundt om hos Familjens Smaakaarsfolk. Denne Fætter havde aldrig kendt sin Far, der havde været Styrmand og var druknet ved et Forlis i det biscayiske Hav kort efter sit Bryllup. Onkel havde købt denne Landejendom til ham, og han var allerede Ægtemand og havde et Barn i Vuggen. Trods Aldersforskellen tog baade han og hans smukke, unge Kone helt kammeratlig imod mig. Jeg følte mig straks hjemme hos dem, og især var jeg henrykt over igen at faa en Hest at ride paa. Hvad der dog mest optog mig, var de høje Klippevægge, der hist og her i Omegnen traadte nøgne frem i Dagen. For første Gang saa' jeg her Jordens Grundvold afdækket. Disse graa og rødlige Klippepartier var altsaa fremstikkende Knokler af Klodens Rygrad, som iøvrigt dækkedes af Jordoverfladens Muld, dens Skove og dyrkede Marker. Dette fremmede Syn aabnede for et Perspektiv, der førte mig helt tilbage

til vor Planets vulkanske Urtid. Men ogsaa Billedet af Danmarks Opstaaen Millioner af Aar senere som en løs Aflejring, en Istids-Muræne, gik rigtig op for mig her og beskæftigede mig siden som en Opdagelse, jeg selv havde Æren af.

Efter nogle Dages Ophold vendte jeg tilbage til Helsingør, og min Fætter fulgte med. Til min store Glæde skulde han ogsaa deltage i Møens-Turen, og straks den næste Morgen rejste vi sammen med Onkel til Stege ad Søvejen. Undervejs gjorde vi et Ophold i København for at se den store skandinaviske Industriudstilling, som denne Sommer (1872) bragte en Mængde Mennesker til Byen, ogsaa mange Udlændinge. Man kunde i den Anledning høre Folk sige, at København i disse Maaneder var bleven et Verdenscentrum, og det var for mig en svimlende Tanke, at jeg her befandt mig i Verdens Midtpunkt. Sporvognene, Drozskerne, selve Udstillingen med den vældige Industrihal, Tivolis Festillumination om Aftenen — alt syntes mig at bekræfte det. Om

det saa var Hundene paa Gaden, syntes de mig at have et fremmedartet Udseende og dertil en hoven Mine, som om de selv vidste, at de ikke var almindelige Provinskøtere. Paa Grund af Hotellernes Overfyldning tilbragte vi Natten i Nyboder hos min Fætters gamle Mor, der i sin 30-aarige Enkestand havde levet her i nogle lave Stuer som Bestyrer af Nyboders Asyl. Hun var en hyggelig Morlille, der i sin Taknemlighed mod Sønnens Velgører kyskede Onkel ærefrygtsfuldt paa Haanden, da vi kom.

Her i København stødte en anden Fætter til, som ogsaa skulde gøre Rejsen med. Han var Forretningsmand fra en By i det sydlige Jylland, hvor han havde en Materialhandel. Intet i hans Ydre (undtagen maaske Bakkenbarterne) tydede paa hans gejstlige Afstamning, men desmere hans Tale og hele Maade at være paa. Jeg var næppe bleven alene med ham, før han begyndte at holde en Formaningstale til mig om Ungdomslivets Farer og Fristelser. Med opløftet Pegefinger paalagde han mig ingensinde at glemme, at

jeg tilhørte en ædel Slægt, der ved Guds- frygt og sædelig Vandel havde gjort sig æret og agtet i Landet. Jeg saa' forundret og ærgerlig paa ham. Skulde vi virkelig have det Lammeøje med paa Turen?

Den næste Morgen dampede vi i klart Sommervejr videre sydpaa.

I Afstand passerede vi Stevns Klint og Højerup med den 600 Aar gamle Kirke, der efter Sagnet hver Julenat flyttede sig et Hanefjed bort fra den truede Skrænt men alligevel tilsidst styrtede i Havet. Vi kom saa ind i Bøgestrømmen og fik Møen i Sigte forude. Under denne sidste Del af Sejladsen, mens Onkel opholdt sig paa Kommandobroen hos Kaptajnen, gik min svenske Fætter og jeg op og ned ad Dækket i livlig Samtale, mistænksomt iagttaget af den anden Fætter, der sad paa en af Bænkene ved Rælingen. Vi talte om vore fælles Bedsteforældre, de to gamle Præstefolk, hvis Grave vi var paa Vej til. Som faderløs Dreng havde han i sine første Aar haft sit Hjem hos dem, og jeg fik en hel Del mere at vide

om Livet i den fattige Præstegaard, end jeg tidligere havde vidst. Far talte kun sjelden om sit Barndomshjem. Det var, som om han havde en Sky for at vække Minderne derfra. Bedstefar havde været en vanskelig og stridbar Mand, dertil vistnok en stejl Rationalist. Men der kan ogsaa have været andre Grunde til, at Far følte sig langt inderligere knyttet til sin Mor end til ham. Et Billede af hende hang paa Væggen over hans Pult, og mere end én Gang har jeg set ham staa foran det med Brillerne opskudte (skudte) i Panden og betragte det andagtsfuld.

Hun var Datter af Aalborgbispen Rasmus Jansen, en velkendt og indflydelsesrig Mand i Aarhundredets Begyndelse. Men trods denne Familjeforbindelse, og skønt den ikke mindre ansete Stiftsprovst i Aalborg var hans Farbror, blev min Bedstefar næsten 50 Aar og havde i det mindste 13 Børn, før han opnaaede at faa Sognekald. Før den Tid havde han været residerende Kapellan paa Bogø, og endnu tidligere Hjelpepræst et Sted i Djursland. Fra denne Stilling var han

af ubekendte Aarsager bleven afsat. En Tid derefter var han Feltpræst ved Hæren i Sønderjylland og kom som saadan i Forbindelse med Kronprinsen (den senere F. VI), der blev hans Beskytter. Om hans uafledelige Stridigheder med en møensk Godsejer havde der dannet sig en hel Sagnkreds paa Øen. Det gik saa vidt imellem dem, at den hovmodige Herremand en Gang sendte ham en Udfordring paa franske Kaarder, hvortil Bedstefar skal have svaret, at Kaardeægting forstod han sig ikke paa, men Hundepisk og Knortekæp var han Mand for at haandtere, saa dersom Godsejeren vilde møde ham med samme Vaaben, skulde han faa de Tærsk, han aabenbart trængte haardt til.

Døden indhentede ham paa selve Prækestolen. Midt i sin Tale segnede han om ramt af et Slagtilfælde. I et Par Aar henslæbte han en Skyggetilværelse; men ogsaa i denne forblev han djærv og uforknytt til det sidste. I et efterladt Testament »Sidste Erklæring« havde han givet nøje Anvisning paa, hvordan hans Begravelse skulde fore-

gaa, blandt andet ogsaa bestemt det Maal Brændevin, der maatte udskænkes til hver af »de skikkelige og gudfrygtige Bønder og Husmænd, som skulde anmodes om at bære hans Legeme til Graven«. Han frabad sig udtrykkelig Ligtale, ligesom han Aaret forud ved sit 50 Aars Præstejubilæum havde frabedt sig den Rang og anden Udmærkelse, som af sig selv tilfaldt enhver saadan »Jubellærer«. I god Overensstemmelse med hele sin robuste Livsførelse tilskrev han i den Anledning sin Biskop: »Noget saadant ønsker jeg ikke at modtage. Naar man staar ved Gravens Rand og ikke er et rent Fæ, har man andet at tænke paa end denne Verdens Rang og Flitter«.

Af hans femten Børn var min helsingørske Onkel ikke den eneste, der slægtede ham paa i Fritalenhed og djærvt Lune. De var næsten allesammen — ogsaa Døtrene — særprægede Personligheder med skarpe Kanter, i Almindelighed mere agtede end elskede af Omgivelserne.

*

*

*

Hen paa Eftermiddagen naaede vi Stege og gik fraborde. Der var bestilt Værelser til os paa Hotellet, og efter at have spist kørte vi ud til Liselund og Lille-Klint. Men sine daglige Vaner overholdt Onkel ogsaa udenfor Hjemmet. Allerede ved Otte-Nitiden var vi tilbage igen, og han holdt et frygteligt Hus med Hotelværten, fordi der endnu blev ringet fra Værelserne. Han forlangte, at »disse Natteravne« øjeblikkelig fik Tilhold om at holde sig rolige, saa ordenlige Folk kunde faa Lov at sove. Tidlig næste Morgen kørte vi ud til Familjegraven i Damsholte, en lille Landsby med Kirke og Kirkegaard en Milsvej sønden for Stege. Det var en Søndag, og vi var saa tidlig paa Færde for at Arbejdet med Gravene kunde være tilendebragt inden Gudstjenesten, som vi skulde overvære.

Saa stod vi da ved den indhegnede Gravplads, der laa lige ved Kirkemuren overskygget af et Par Ahorntræer. Til min Overraskelse var der foruden Bedsteforældrenes Grave to andre indenfor Indhegningen. Min

svenske Fætter, der havde Rede paa alt an-
 gaaende Familjen, forklarede mig, at der i
 den ene af Gravene laa en tolvaa^rig Søn af
 de Gamle, en opvakt Dreng, som druknede
 paa Hjemrejsen fra Nykøbing, hvor han gik
 i Latinskolen. I den anden Grav laa vor fæl-
 les Oldemor, en næsten 90-aa^rig Præsteenke,
 der havde levet sin sidste Tid hos Sønnen
 her i Damsholte. Det greb mig paa forunder-
 lig Maade at staa ved disse Grave, der
 gemte Resterne af længst henfarne Menne-
 sker, som jeg aldrig havde kendt, ja knap
 nok hø^rt om, men hvis Blod endnu bankede
 uroligt i mit eget Hjer^te.

Midt under Arbejdet med Gravene, mens
 Onkel rensede Navnepladerne og vi andre
 klippede Hæk og malede Indhegningen, aab-
 nedes Kirkegaardslaagen ude fra Vejen og
 en høj, ludende Olding kom ind ledsaget af
 en ung Pige, til hvis Arm han støttede sig.
 Jeg syntes ald^rig, jeg havde set et saa gam-
 melt Menneske. Dersom han havde haft en
 Le over Skuldren, kunde jeg have troet, at
 det var Døden selv, der kom paa Besøg.

Han og Onkel taltes ved som gamle Kendinger; men det var rigtignok en Samtale med Spørgsmaal i Øst og Svar i Vest. Manden var stokdøv. Selv Onkels Vægterrøst kunde ikke raabe ham op. Ikke destomindre var han endnu fungerende Skolelærer og Kirkesanger i Sognet, og havde været det ogsaa i Bedstefars Tid. Den landsfaderlige Rigsstyrelse den Gang lod jo Embedsmændene forblive i deres Stillinger lige til de gik i Barndom og mere tilhørte Himlen end Jorden. Nu blæser Vinden fra en anden Kant paa saadanne Alderstegne. Med det 70'. Aar, eller endnu før, berøves Embedsmanden den sidste Illusion om sin Brugbarhed for Staten. I Løbet af en Nat forvandles en myndig Departementschef, en virksom og indflydelsesrig Generaldirektør til et Nul og Nix, der traver rundt i Gaderne med dette faarede Udtryk, som Mænd saa let faar, naar de pludselig ikke véd, hvad de skal gøre med dem selv. I barbariske Tider befriede man sig for de ubekvemme Gamle ved at begrave dem levende eller drive dem

ud i Ørkenen. Det samme gør vi paa en Maade nu. Blot er vore Metoder lidt mere humane. Vi dræber ikke direkte; men til Gengæld støder vi allerede de halvgamle ud i Intetheden og lader dem forgaa af Ked-somhed.

Efter Gudstjenesten tilbragte vi Resten af Dagen i Strandskoven og paa Klinten. Faa Aar i Forvejen — Juledag 1868 — havde det hvide Eventyrrige ved Nedstyrtning mistet sin ypperste Prydelse »Dronningestolen«. Dens Rester laa endnu ude i Stranden som en træbevokset lille Ø, der nu forlængst er bortskyllet af Bølgerne. I Skoven ovenover Maglevandsfaldet, hvor der nu er bygget et stort, moderne Hotel, laa den Gang et tjæret Skur med en lille Sommerbeværtning. Værten, som ogsaa havde Udsalg af Rav og af »Ranglesten«, var en gammel Original, der lod sig dyrke af naive Turister som en formummet Skovtroll, der stod i hemmelighedsfuld Forbindelse med Klintekongen og hans Rige. Her spiste vi til Aften ude under Bøgekronerne i Selskab med en dansk

vestindisk Familie, der var taget hjem paa Besøg i Anledning af Udstillingen i København. Vi havde truffet den ombord paa Skibet den foregaaende Dag og fornyede nu Bekendtskabet. Familjens Overhoved var en fornemt udseende ældre Herre med Ordensroset i Knaphullet og hvide Gamascher, i det hele præget af den store Verden — i et og alt den fuldkomneste Modsætning til Onkel. Disse to Matadorer fra Skt. Thomas og Helsingør havde aabenbart ogsaa deres skjulte Morskab af at iagttage hinanden og gøre sig Betragtninger over Forskellen i Væremaa-den.

»En underlig Snegl,« sagde Onkel bagefter under Hjemkørslen til Stege. Det kan vist formodes, at den anden har sagt eller dog tænkt det samme om ham.

*

*

Den næste Dag efter Middag fortsattes Rejsen. Vi kørte fra Stege til Fiskerlejet Lilledamme, hvorfra vi i Baad gik over Grøn-

sund til Bogø, der var Onkels (og ogsaa min Fars) Fødeø. Det var Onkels Mening at vise os rundt paa Øen og selv besøge et Par gamle Bekendte derovre. Han havde derfor telegrafisk bestilt en Vogn, der skulde møde os ved Landingsstedet. Men da vi nærmede os Kysten, kunde vi se, at der var flere Vogne ved Landgangsbroen og desuden en lille Forsamling Mennesker. At det var Onkel, disse Folk ventede paa, gik vist ikke op for nogen af os, heller ikke for ham selv, før vi kom i Land. Da forstod vi, at det var en Deputation, der skulde ønske ham velkommen paa Fødeøen. Onkel saa' alt andet end bæret ud. Jeg havde snarere Indtryk af, at han var rasende over denne Overrumpling. Maaske vejrede han ogsaa, at den højtidelige Modtagelse ikke bare skyldtes Venlighed, men at der stak noget under.

Vi blev kørt op til en stor Møllegaard, hvor der var dækket et fint Kaffebord med Kager og søde Snapse. Udtrykket i Onkels Ansigt blev mere og mere bistert. Med Afsky tilbageviste han den søde Snaps og gav

korte og knortede Svar paa alt, hvad Folk spurgte ham om.

Et Vink fra min svenske Fætter fik mig til at rejse mig fra det mere og mere høj-
røstede Kaffeboard, og han og jeg fulgtes ud i Haven og derfra gennem en Laage ud paa Landevejen. »Lad os komme væk, inden Onkel exploderer,« sagde han. Nogen For-
klaring paa, hvad der foregik, kunde han dog ikke give. Men det var vel nok en eller anden Rævekage, der skulde listes i Onkel, mente han.

Vi gik op paa en Høj, hvorfra der til alle Sider var himmelvid Udsigt over Hav og Land. Vi satte os i Græsset, og han pegede over paa den nære falsterske Kyst og paa en Kirkeby, der kunde øjnes i Soldisen et Stykke inde i Landet. Han forklarede, at derovre havde vor Tipoldefar været Præst, en anset Mand, der som en Anerkendelse af hans særlige Fortjenester (bl. a. en Oversæt-
telse af Højsangen) var bleven »benlagt« i Kirkens Kor, havde faaet Gravplads under Kirkegulvet foran Alteret. Ogsaa i flere af

de andre Kirker, vi kunde skimte i det milevide Arkipelag, havde vore Forfædre forkyndt Ordet »med god Lærdom og til sand Opbyggelse«, som det gerne hed i Bispenses Visitatsantegnelser. At der ikke fandtes mange Sogne i Landet, hvor ikke en af Slægten en Gang havde været Menighedens aandelige Vejleder, vidste jeg jo forud. Det havde jeg hørt om fra jeg var Barn. Men først denne Anskuelses-Undervisning gav mig alligevel det rette Begreb om Storheden og Betydningen af dette Arverige, hvortil enhver af Slægten havde en Slags medført Højhedsret.

Jeg sad tavs ved min Fætters Side og hørte ham fortælle om disse Forfædre, der laa rundt om paa alle Landets Kirkegaarde eller — som en særlig Hæder — i en Krypt under Kirkens Gulv. Lidt mistrøstig saa' jeg for mig det lange Skyggetog af præsteklædte Aner, som Folket i mere end tre Aarhundreder havde set op til med Ærefrygt og Taknemlighed. Jeg havde hele Tiden i disse Dage haft i Tankerne at betro

mig til denne Fætter, der havde taget sig
 saa broderligt af mig, og fortælle ham om
 mine Fremtidsplaner. Skulde jeg gøre det
 nu? Hvad vilde han mon sige, naar han
 hørte, at jeg vilde være Polytekniker, Op-
 finder, en ny Tids Mand? ... Ordene havde
 hidtil lydt i mine Øre som en stolt Fanfare;
 men i dette Øjeblik, da jeg skulde udtale
 dem for en anden, syntes de mig nedslaa-
 ende fattige, og de blev siddende i Halsen
 paa mig næsten som en undertrykt Graad.
 Det blev derfor ikke til nogen Bekendelse
 heller denne Gang.

Og nu lød der et Raab nede fra Vejen.
 Det var den anden Fætter, der kaldte paa
 os og sagde, at vi maatte skynde os. Onkel
 vilde køre, og han var meget utaalmodig.
 Ved vor Tilbagekomst til Møllegaarden var
 alle Vognene kørt frem og hele Selskabet i
 Færd med at stige i dem. Jeg begreb det
 ikke. Hvad skulde der foregaa? Onkel stod
 rejseklædt ude paa Stentrappen og pudsede
 sine Brillor. Naar han saaledes viste sig med
 bart Ansigt, var Udtrykket altid bøst, var

han tilmed i ondt Lune, blev det helt skræk- indjagende. Jeg spurgte min jyske Fætter, hvad den hele Hurlumhej skulde betyde. Hvor skulde vi hen? Han skottede bekymringsfuldt til Onkel deroppe paa Trappen, som om han vilde sige, at det fik jeg tidsnok at vide.

*   *   *

Nordvest for Bogø, i en Afstand af et Par Kilometer, ligger en lille Ø Farø. Den er forbunden med Bogø ved et undersøisk Sandrev, et saakaldt Drej, som man ved Lavvande og i stille Vejr kan baade køre og ride over med søvante Heste. Paa Øen var der den Gang kun en eneste Gaard og et Par Smaahuse. Gaardens Ejer var Onkels gode Bekendt fra Barneaarene, og det havde hele Tiden været Mening, at vi skulde overnatte hos ham for den næste Dag at blive roet ud i Storstrømmen og her praje en Rutedamper, der tidlig om Morgenen vilde komme der forbi paa Vej til København. I den Tanke at ville gøre Onkel en

Glæde dermed, havde Farø-Vennen i Forvejen indbudt hele Følget af Bogø-Mænd derover og gjort store Forberedelser til Modtagelsen.

Kørslen over Drejet foregik i Skridtgang. Bunden var mange Steder blød og fuld af Strømhuller; men for Hestene var det kendt Vej. De plaskede trøstigt gennem Vandet, som paa det dybeste Sted gik højt op over Hjulnavene. I Løbet af en lille Timestid bragtes vi tørskoede i Land og kørte op til Gaarden. Her stod Værten barhovedet nedenfor Trappen og bragte Onkel en ubchjælpssom men bevæget Velkomsthilsen, som blev besvaret med iskold Tavshed. Jeg fik bagefter at vide, at Onkel straks, da han hørte om Festen, havde nægtet at tage med derover. Kun de bønligste Overtalelser af Møllerkonen paa Bogø, der ogsaa hørte til hans gamle Bekendte, havde gjort ham mere medgørlig.

I Gaardens gammeldags lavloftede Storstue stod et langt Bord dækket med en Overflod af Madvarer. Der var store Stege

med en Gaffel i Ryggen, Leverpostej i Sky, stegte Kyllinger og Duer, Aal i Gelé, Syltetojskager foruden en Masse andre lækre Sager, der nok kunde faa en sulten Drengs Tænder til at løbe i Vand. Efter at Gæsterne var kommen til Sæde og havde langet til Fadene, slog en ung Mand ved den nederste Bordende paa sit Glas og rejste sig. Det var Proprietærens Huslærer, som paa dennes Vegne skulde holde Talen for Hædersgæsten. Det blev til en højstemt Lovprisning af Onkel som den fremragende og patriotiske Forretningsmand, der aldrig søgte egen Fordel men altid havde Nationens Vel for Øje og beredvillig traadte til med Raad og Daad, hvor Handel og Søfart skulde fremmes. Han sluttede med et dybt Buk for Onkel, der under hele Talen havde siddet med begge Hænderne i Bukselommerne og set skævmundet op i Loftet. Der fulgte et Par andre Taler af samme Sort, og efterhaanden forstod jeg lidt af Hensigten. Der lirkedes for at faa Onkels Hjælp til Oprettelsen af en fast Færgerute mellem Bogø og Stubbe-

købing, i det hele til at skaffe Øen en bedre Forbindelse med Omverdenen, en Plan, han af en eller anden Grund aabenbart ikke agtede at støtte.

Hver Gang en Skaaltaler sluttede, vendte alles Blikke sig forventningsfuldt mod Onkel. Men først henimod Maaltidets Slutning rejste han sig som for at svare. Det blev dog heller ikke nu til nogen Tale. Han tog i Stedet for sit Ur op og sagde med et grumt Smil, at nu var det hans Sengetid. Og han tilføjede, at af Tak og Snak døde som bekendt Smedens Kat; derfor vilde han sige dem alle Godnat og ønske dem en behagelig Hjemrejse. —

Jeg saa' ikke Onkel igen før den næste Morgen, da vi ved Daggry tørnede ud og tilligemed vor Vært gik ned til Stranden, hvor en Baad og to Rorkarle ventede. Natten havde ikke gjort ham blidere stemt. Han var bleven holdt vaagen af Uro og Spektakel i Huset. Efter den lidte Skuffelse havde Bogø-Mændene slaaet sig mægtig løs. For i det mindste at faa en glad Aften ud

af det havde de drukket tæt, skaalet og sunget til langt over Midnat. Vor Vært, en forlegen og enfoldig Mand, var højst ulykkelig. Han vilde saa gerne formilde Onkel og undskyldte sig overfor ham med, at det jo altsammen var gjort i bedste Mening for at glæde ham og vise ham en Ære. Men Onkel svarede bidsk, at den Slags var han helst fri for, naar det gik ud over hans Nattesøvn. Og hvad disse vammelsøde Skaaltalere angik, saa vilde han blæse dem et langt Stykke — og det ikke med Munden.

Da vi stod paa Stranden og Rutedamperen tonede frem af Morgendisen, gav han dog Barndomsvennen forsonlig Haanden, inden vi gik i Baaden. Men hans Afskedshilsen til ham lød alligevel: »Du var nu altid et stort Fæ, lille Jørgen.«

*   *

Ved Middagstid var vi tilbage i København. Her skiltes vi fra den jyske Fætter, for mit Vedkommende uden Suk. Jeg havde

altid, naar vi var sammen, haft en ubehagelig Fornemmelse af at være under Bevogtning. Hvert Øjeblik kredsede han omkring mig, som om han søgte Lejlighed til fortrolig Samtale. Det skete sikkert i allerbedste Hensigt. Han blev senere i Livet en højagtet og anset Borger, jeg tror saagar tilsidst Ridder. Men det var med ham som med adskillige andre af Slægtens Lægfolk — baade paa Mands- og Kvindesiden — den uforløste Teolog i dem forvoldte en aandelig Bispændthed og vedvarende Veer, der kunde blive til Plage for Omgivelserne. De maatte og skulde præke, ofte endda med større Nidkærhed og højtideligere Salvelse end deres ordinerede Frænder. Den anmassende oprakte Pegefinger, der kunde virke saa irriterende paa Folk, var en nedarvet Gestus, som gik igen overalt i Ætten og navnlig misklædte mange af dens Kvinder.

SYV ENDE KAPITEL

Ikke længe efter Hjemkomsten til Randers og det nye Skoleaars Begyndelse bragte Aviserne Meddelelse om Grundtvigs pludselige Død i hans 89de Aar. Der kom daglig to Aviser til Præstegaarden, en københavnsk — »Fædrelandet« — der kom med Posten ved Middagstid, og den lokale Avis, der blev udbragt om Aftenen. Som Fars Forelæser kunde jeg ikke undgaa at mærke det overordenlig stærke Indtryk, dette Dødsfald gjorde paa ham. Ogsaa om den storstilede Jordefærd vilde han høre alt. Baade om Mindehøjtideligheden i Vor Frelzers Kirke og Gravlæggelsen i Aasen ved Gl. Køgegaard havde begge Aviserne udlørlige Beretninger. Tilstede ved den første var to af Grundtvigs og Grundtvigianismens anselig-

ste Modstandere, den 80-aarige forhenværende Kirkeminister Professor H. N. Clausen og den fløjlsklædte Biskop Martensen. De havde Plads i Koret ved Siden af Kisten, og om den ene af dem hed det i Avisreferatet, at han jævnlig maatte borttørre en Taare af Kinden. Navnlig dette sidste greb Far stærkt.

Hvem af de to høje Korherrer det var, der saaledes lod sig overvælde, har jeg senere maattet gætte mig til. Det har været Martensen, der jo ogsaa kort forinden i sit Skrift »Til Forsvar mod den saakaldte Grundtvigianisme« trods al Polemik havde ydet den Gamle oprigtig Anerkendelse. Clausen derimod har i et Tillæg til sine Erindringer, der er nedskrevet straks efter Højtideligheden, givet en Skildring af den, hvori det gamle Nag endnu høres hvisle.

Det hedder her om de optrædende Talere:

»Selvfølgelig begyndte ufortøvet Apoteosens Proces, som unægtelig gjorde nogen Resignation behov. I Dityrambesproget hav-

des der kun Brug for de mest udsøgte Superlativer. Grundtvig var en Aandens Kæmpe, den største vort Fædreland har fostret. Han var Aandens Ypperstepræst i Norden, den ypperste Salmesanger, Kristi Kirke nøgensinde har haft. Vor Tids største Kirkevidne. Det største kirkehistoriske Navn efter Luthers Dage o. s. v.«

Den Haand, der nedskrev disse Linjer umiddelbart efter Begivenheden, har sikkert ikke behøvet at gribe til Lommetørklædet for at skjule et bevæget Hjertes Overgivelse.

Om Fars Forhold til Grundtvig og de folkekirkelige Brydninger i Tiden har hans to teologiske Sønner udtalt sig paa Tryk med mere Indsigt, end jeg sidder inde med. En personlig Erindring fra disse grundtvigske Højtidsdage kan dog maaske give et lille Bidrag til Belysning af hans Stilling. Paa samme Tid som man i København og Køge samledes til Lovsang om Høvdingens Kiste, holdt han i en Forsamlingsaal i Randers et Foredrag om Grundtvigs Betydning for dansk Kirkeliv. Ved Omtalen af hans

Salmedigtning udtalte han, vistnok til Overraskelse for flere, at saa rigt og klangfuldt den grundtvigske Harpe end havde været stemt, den manglede dog efter hans Mening Toner for de kristelige Grundfølelser: Ydmyghed og Anger. Derfor havde han Brorson kærere som Salmedigter. Jeg husker ogsaa, at hans Yndlingssalme var dennes: Den yndigste Rose er funden, med Stroferne: »Ak, søger de ydmyge Steder — i Støvet for Frelseren græder«. Trods sit tilknappede Væsen, der af mange opfattedes som Selvgodhed, havde han sikkert sit inderste, skjulte Liv i den Følelse, som her har fundet Udtryk. Over hans Pult hang — under Portrættet af hans Mor — et Billede af den Apostel, han ærede højere end nogen af de andre, den sønligt tilbedende Johannes. Betegnende for ham var det ogsaa, at mens han havde ladet sine øvrige Børn opkalde efter Bedsteforældre og andre Familjemedlemmer, havde han givet den ældste Søn, sin Førstefødte, denne Yndlingsapostels Navn.

I Grundtvigs store Digt fra hans patriarkalske Alderdom »Dansk Ravnegelder, et Fremtidssyn« glorificerer han som bekendt sig selv og sin kirkelige Bedrift. Som en Guddom troner »den gamle Skjald og Sand-siger« i Skyen, mens en Forsamling af Repræsentanter for alle Kulturlande bøjer sig for ham som Nегene i Josefs Drøm. I sin Helhed blev Digtet først trykt mange Aar efter Grundtvigs Død; men i grundtvigske Kredse var der bleven talt meget om det, og rimeligvis har da ogsaa Far lært det at kende gennem de Brudstykker, der i Afskrift cirkulerede i Menigheden. Han kan næppe have følt sig opbygget af det. I hvert Fald maa han sikkert have været ilde berørt af den højstemte Tone, hvori de Indviede lod sig forlyde med dets Eksistens, som var Talen om en ny Johannes-Aabenbaring.

*   *   *

Som næsten alle danske Købstæder den Gang var Randers i politisk Henseende en sødeligt indslumret By med kun én Avis,

der var Organ for den mest forbenede Konservatisme. Min Far, saa forskellig han ellers var fra Byens Embedsmænd og Borgere, gjorde paa dette Punkt fælles Sag med dem. Visse grundtvigske Kredses aabne Tilslutning til det demokratiske Rigsdagsparti, hvis Førere var en Skolelærer og en Landsbyhaandværker, kunde han, som den Aandsaristokrat han var, ikke billige. At en Mand som Christen Berg, en »halvstuderet Røver«, mente sig berettiget til at optræde som Folkets aandelige Vejleder, var ham til Forargelse. Den lille Kreds af Venstremænd i Byen førte da ogsaa en ret lyssky Tilværelse undtagen lige i Tiden før et Valg, naar de ved Vælgermøderne fik Bistand af tungefærdige Talere udefra. Af Socialdemokrater, der traadte offentlig frem, var der paa den Tid akkurat en eneste, en Snedker Schou, hvem en Pileregn af rasende Blikke og haanske Tilraab omsusede overalt, hvor han optraadte som Taler. Mellem os Latinskole drenge var hans Navn ligefrem blevet et Skældsord. Naar vi vilde udtrykke os ned-

sættende om en Kammerat eller en af vore Lærere, sagde vi, at han var en rigtig Snedker Schou. Manden var en højst agtværdig Haandværker, der havde sine Tilhængere blandt Byens fattigste og mest forkuede Arbejdere, Havnens og Tørvebryggens. Daglejere. Men det var Folk, som man overhovedet ikke regnede med den Gang.

En Meningsfælle havde han uden at vide af det i min Mor, der med Aarene — i Modsætning til Far — var bleven stærkt socialt interesseret. Gennem sine egne Trængsler var hun kommen til at føle søsterligt med alle lidende, især med den arbejdende Klasses Kvinder, og jo svagere hun blev, desto mere nedtryktes hun ved Tanken om den megen tavse Nød og uforskyldte Elenighed i Verden. Hendes Læsning i disse Aar, da hun ofte var bundet til Sengen i maanedsvis, var fornemmelig historiske og socialøkonomiske Skrifter. Et Bind af Cantus store Verdenshistorie, der netop var udkommen i dansk Oversættelse, laa gerne ved Siden af hendes Seng. Men særlig var

hun optaget af Henry George, et Navn, som endnu var næsten ukendt herhjemme. Rime- ligvis havde hun et eller andet Sted set en Notits om hans Jordrente-Teori og straks med sit forbavsende Klarsyn forstaaet Tan- kens Rækkevidde og dens Betydning for Samfundsøkonomien. Far, som ikke havde Tro paa nogen Verdensforbedring af den Art, men alene fortrøstede sig til den gud- dommelige Almagt og Visdom, kunde se helt betænkelig ud, naar hun i et Øjeblik Opbrusning talte harmfuldt om Fattigfolks Lidelser og Samfundets hykleriske Moral.

Mor var — atter i Modsætning til Far — uanselig af Ydre. Naar de spaserede sam- men og hun holdt ham under Armen, tog hun sig næsten dværgagtig ud ved Siden af hans høje Skikkelse. Ligesom hos hendes Far, den gamle Byfoged i Vordingborg, var der noget fremmedartet over Trækkene. Øjnene var gyldenbrune, Kinderne let rød- lige, Haaret, der nu var begyndt at graane, havde været helt sort. Som Skik og Brug var, skjultes det delvis af en Blondekappe

med brede Hagebaand. Synlig var kun Forhaaret, der fra en Midterskilning var glattet ned over Hovedbunden og foran hvert Øre havde en lille, halvt skjulende Fletning — en Rest af Skikken fra Aarhundredets Midte, da det ansaaes for langt mere upassende for en Kvinde at vise sine Øren end at gaa med endog stærkt blottet Hals og Bryst.

Saa lidt Mor var kendt af Folk, og saa lidt hun selv kendte til Byen, fordi hun kun sjelden forlod Hjemmet, saa var den dog hendes Fødeby. I 1824, hendes Fødselsaar, havde Bedstefar været Avditor i Randers. Men ikke længe efter forflyttedes han til Kolding, hvor hun havde haft sin egenlige Ungdom. Livet i Forældrehjemmet maa have været meget forskelligt fra det, hun senere kom til at føre som Præstekone med 16 Børn. En af Koldings andre juridiske Embedsmænd paa den Tid (Saxild) har i nogle efterladte Breve fortalt om Familien og gjort sig lidt lystig over Bedstefar, hvem han tillægger en naragtig Tilbøjelighed til at brillere med fornemme Vaner og uden-

landsk Væsen. Saaledes nævner han (hvad ogsaa er rigtigt), at da en Søn skulde opkaldes efter en Slægting, der slet og ret hed Johan Morten, fik han i Daaben Navnet Jean Morton. Hos Drengen selv er Naturen dog aabenbart hurtigt gaaet over Opugtelsen. Han foer til Søs som almindelig Letmatros og døde i en ung Alder af gul Feber langt fra Hjemmet.

Men Mor havde ogsaa en anden, en endnu levende Bror, til hvem det fornemme, udenlandske Navn bedre havde passet. Ligesom Bedstefar var han juridisk Embedsmand et Sted paa Øerne. En usædvanlig smuk og elegant Mand, munter og vittig, desuden overordenlig musikalsk. En søgt Selskabsmand, en Damernes Ven, maaske ogsaa lidt af en Laps. Han kom en Gang til Randers paa Gennemrejse og gjorde et ganske kort Ophold i Præstegaarden. Besøget strakte sig kun over nogle faa Timer, hvad vistnok ogsaa var alt, hvad baade han selv og Far brød sig om. De to Svogre harmonerede naturligvis ikke. Far modtog ham

med en Kulde, som selv vi Børn følte pinelig. Men heller ikke Mor og han havde syndeligt at sige til hinanden. De en Gang saa nær forbundne Søskende følte sig fremmede og næsten som undselige i hinandens Selskab. Da Pavserne i Samtalen stadig blev længere, forsøgte Onkel sig tilsidst med Musikken og satte sig ved vort Klaver. Men det var gammelt og maaske ogsaa forstemt. Han havde næppe rørt de gulnede Tangenter, før han slap dem, som om han havde brændt sig paa dem. »Nej,« sagde han og rejste sig. »Nu maa jeg vist passe Toget.«

Han kom aldrig igen.

*   *

Nytaarsskiftet 1872—73 blev en Mærkedag i Byens Aarkrønike. Den fredeligt henlevende Befolkning foer ved den Lejlighed op med en Voldsomhed, der smagte af Revolte. Det var dog hverken urolige politiske Drømme eller — som i Reformationstiden — et religiøst Mareridt, der afbrød dens

Slummer, men et rent kommunalt Anliggende. I umindelige Tider havde der foran Hovedvagten, der laa ved Siden af Raadhuset, spaseret en Dragon med sølvskinnende Hjelm paa Hovedet og en Karabin i Armen. Hver anden Time, naar Raadhusuret slog, stillede han sig op foran det røde Skilderhus og raabte med høj Røst: »Vagt i Gevær!« Det betød Afløsning. En halv Snes lyseblaa Soldater tumlede ud fra Vagtstuen og snappede deres Karabiner fra den Række Opstandere, der stod foran Bygningen. Det samme Raab og det samme Røre blev gentaget, hver Gang en Officer i Dagens Løb gik over Torvet. Om Aftenen ved Sengetid, naar Garnisonens Menige skulde kaldes til deres Kvarterer, stillede desuden tre Trompetere sig op foran Vagten og blæste »Retræten«, der kunde høres over det meste af Byen. Samtidig mødte Byens Vægterkorps — 11 Mand — foran Raadhuset i deres lange Kapper og med Tegnet paa deres Værdighed, et ovalt Blikskilt, paa Brystet. Det var mest ældre Folk, hvem det ensomme Natte-

liv havde gjort til mutte Særlinge og — for enkeltes Vedkommende — til illuminerede Drankere. Naar Retrætens sidste Toner havde lydt over Torvet, satte de Stokken i Stenbroen og traskede afsted hver til sin Bydel, hvor de istemte deres saakaldte Sang, en salmoderende Brummen, akkompagneret af deres tungt trampende Støvler:

»Gud Fader os bevare,
de store med de smaa.
Hans hellig Engleskare
en Skanse om os slaa!
Han vogte Byen vel,
vort Hus og Hjem
har han i Gjem
vort ganske Liv og Sjæl.«

Disse ældgamle Vægtersers, ét for hver af Nattens Timer, der alle sluttede og begyndte med at forkynde Klokkeslettet og Vindretning (det sidste til Underretning for de af Byens Købmænd, der havde Skibe paa Søen) havde nu i snart to hundrede Aar lyst Fred over Byen og været til Betryggelse for dens Borgere; og ingen havde vistnok tænkt

sig, at det skulde blive anderledes i deres Levetid. Men nu havde Byen faaet en ny og reformivrig Politimester, der til almindelig Overraskelse fik sat igennem, at Vægterinstitutionen afskaffedes for at erstattes af et militært uddannet og uniformeret Politikorps efter Københavns Mønster. Tanken havde tidligere været fremme og var bleven drøftet med Sindsro, fordi ingen for Alvor troede paa nogen Forandring. Men nu, da Planen stod foran sin Virkeliggørelse, blev der Ophidselse blandt Byens Smaaborgere, som pludselig gjorde fælles Sag med Vægterne og protesterede mod disse gamle Hædersmænds Afskedigelse.

Nytaarsaften Kløkken 12 skulde det nye Politi træde i Virksomhed og Vægterne samtidig afmønstres ved en Parade foran Raadhuset. Den planlagte Højtidelighed blev dog ikke til noget. Nytaarsspektaklerne udsartede denne Gang paa en Maade, der ikke tillod Ceremonier. Vi Latinskoledrenge var altid de ivrigste i Løjerne. Længe i Forvejen havde Fredrik og jeg samlet sammen paa

sprukne Lerpotter, revnede Syltetøjskrukker og andet Skrammel, der kunde kastes paa Folks Døre og Porte med tilstrækkeligt Raabaler.

Ved Titiden var Raadhuspladsen allerede sort af Mennesker. Ogsaa i de tilstødende Gader var der Trængsel. Fra en af dem lød pludselig vild Hujen. Vi skyndte os derhen og saa' til vor Forbavselse selve Politimesteren, der kom gennem Gaden efterfulgt af en Sværm larmende Drenges som en fuld Mand. Velsagtens i Tillid til, at han med fæderlige Formaning kunde faa Folk til at sprede sig, havde han begivet sig alene ind i Menneskesværmen. Men allevegne blev han modtaget med respektløse Tilraab, mens Skruptudser og futtende Kinsere blev smidt ind mellem Benene paa ham. Det skulde ikke tilgives denne københavnske Vigtigper, at han havde kastet brave gamle Mænd paa Gaden. Ned med ham! I det tætte Mylder foran det oplyste Raadhus trængte en Del berusede Personer sig om ham og blev nærgaaende. En af dem brølte: »Leve Snedker Schou!«

Politimesteren slap dog uskadte ind i Raadhuset, hvis Dør faldt i bag ham. Men da Raabene og Spektaklerne vedvarede, viste han sig igen paa Trappen, denne Gang omgivet af de nye Betjente i deres guldstraalende Uniformer. Ved dette Syn blev Torvet en kogende Kedel. Politimesteren løftede Haanden, idet han i Kongens og Lovens Navn befalede enhver uopholdelig at forføje sig bort og gaa fredelig hjem. Da ogsaa dette Paabud blev besvaret med Haanlatter og Hujen, mens en Ildregn af Knaldbomber, Troldkællinger og Kinesere faldt ned over de nye Ordenshaandhævere, fik disse Ordre til at trække Stavene og rydde Pladsen.

Da Folk saa' Betjentene rykke frem, kom der Bevægelse i Mængden. De ædrueligste hummede sig bort. Man havde hørt noget om, at det nye Politi var bevæbnet med Todtenschlägere og Jernknoer. Det forlød ogsaa, at en Eskadron af Garnisonen stod opsadlet i Kasernegaarden for i fornødent Fald at rykke Politiet til Undsætning. Det blev dog ikke nødvendigt. Et Par Steder

kom det ganske vist til ret alvorlige Sammenstød med de mest berusede; men iøvrigt lod Folk sig ganske fredeligt trænge bort fra Torvet og ind i de tilstødende Gader. Ved Midnatstid larmedes der endnu hist og her i Byen; men Lygterne foran Raadhuset lyste i Aarets første Timer over en øde og stille Valplads, den samme som i 1534 havde været Vidne til Skipper Clements Nederlag under Grevefejden, da hans Vendelboer »sloge sig fulde af Randers Burø!«. Velsagtens har de efterladt Torvet i den samme uhumske Tilstand, hvori det nu henlaa. Som det hedder i en gammel Nidviser om en lignende Skærmydsel:

»Der var mere Spy end Blod,
hvor Kampen stod.«

Nogle Aar forinden var de sidste Tranlygter i Byens Udkanter bleven erstattet med Gas. Nu var igen et Stykke Middelalder gledet ud af Byens Liv. Nytaarsdag patruljerede det nye Politi omkring i Gaderne, nysgerrigt bekigget af Kirkegængerne

og andre skikkelige Mennesker, der med Rædsel havde hørt om Nattens Tumulter. Damerne fandt Betjentenes Uniformer klædelige. Der gik i det hele ikke mange Dage, før de fleste Folk havde forsonet sig med den nye Tingenes Tilstand, ja i Grunden var ganske stolte af dette flotte Politi, der jo virkelig gav Byen et Præg af Storstad. Et lille Savn blev alligevel tilbage. Endnu mange Aar efter kunde man høre gamle Beboere tale bevæget om Vægterne og deres Sang. Naar Folk nu af en eller anden Grund laa vaagen om Natten, hørte de ingen anden Lyd i Stilheden end deres Lommeurs mekaniske Tikken paa Natbordet. Hvor ru og drævende Vægtersangen end havde været, den var dog en menneskelig Stemme, der forjog Ensomhedsfølelsen hos den Søvnløse og med sin Salmetone var mange sørgmodige til Beroligelse og Trøst.

En Stemme af det gamle Vægterkor bevaredes endnu i 30 Aar derefter. Det var Kirkens Taarnvægter, Byens Brandvagt, der hver Time forkyndte Klokkeslettet gennem

en Raaber. Nat efter Nat sad han oppe i sit lille Taarnkammer, der havde Luger ud til alle fire Verdenshjørner, saa han kunde overvaage Staden i dens fulde Udstrækning. Blev han et eller andet vaer, der tydede paa Ildløs, gjorde han Anskrig gennem sin Raaber, og hængte desuden en Lygte ud mod den Kant af Byen, hvor den formodede Fare truede. Bekræftedes den, blev der alarmeret med Stormklokken, og kort efter galoperede Sprøjten og Vand-Slufferne gennem Gaden.

NIENDE KAPITEL

Sammen med fire andre Klassekammerater stiftede min grundtvigianske Ven Frederik og jeg denne Vinter en Lørdagsklub i Lighed med de Skoleforeninger, som fandtes i de fleste af Landets Latinskoler. Vi kaldte den Valhal og os selv for Guder. Vi gik nu alle i det 16. Aar, havde faaet Basstemmer og gryende Skægvækst. Med lang Pibe og Tobakspung samlede vi Lørdag Aften skiftevis hos hinanden eller i Skolens Lærerværelse, som Rektor med mærkelig Liberalitet stillede til vor Raadighed de Aftener, da vi ikke kunde faa Husly andet Sted. Omhølet af Røgen fra Petum og anden billig Tobak slog vi os løs i dybsindige Diskussioner om alt mellem Himmel og Jord. I de mest gæstfrie Familjer blev der i Aftenens

Løb bragt en Bolle Punsch ind til os. Saa sang vi Drikkeviser og skaaede som i salig Rahbeks Dage.

Medlemsantallet vedblev længe at være indskrænket til 6. Det skulde betragtes som en høj Udmærkelse at blive optaget i Guderne Forsamling, og Klassens tre-fire Jøder var paa Forhaand udelukkede. Denne sidste Bestemmelse skyldtes Frederik, der holdt paa, at Foreningen straks ved Fødselen skulde indblæses en ren nordisk Aand, en Kriger-Aand. »Ynglinge i Plade, Dreng klædt i Staal«, som det hed i en af de nye Fædrelandssange, der fremstod efter Krigen 64, og som trods Punschebollen og de rahbekske Klubviser blev Foreningens Slagsang.

Paa vore Mødeaftener skulde efter Lovene en af Guderne holde Foredrag om et selvvalgt Emne, og jeg, der denne Vinter indtog Stillingen som Overgud, havde blandt andet det Hverv at vaage over, at Forpligtelsen blev indfriet paa værdig Maade, i modsat Fald at idømme Bøder fra to til fire Skilling. Mine egne Bidrag til Underhold-

ningen var af en lidt anden Art end de andres, der mest drejede sig om Poesi og Kunst. Jeg havde efterhaanden forskaffet mig et vist Ry i Skolen paa Grund af min Dygtighed i Matematik, Fysik og Astronomi. Det var Fag, der voldte de fleste af de andre ret svære Bryderier, hvorfor de fik høje Tanker om mine Evner, ja tilsidst saa' et matematisk Geni i mig. Saa gjorde jeg det naturligvis ogsaa selv. Havde Ferie-Opholdet i Helsingør og min Onkels originale Personlighed, mest dog maaske Indtrykket af min Slægts Indflydelse overalt i Landet givet mig Anfægtelser og gjort mig tvivlsraadig med Hensyn til Fremtiden, saa var jeg nu igen ganske sikker paa mig selv og min Bestemmelse. Jeg vilde være Tekniker, Opfinder, en af dem, der byggede den nye Tid op. Denne Vinter var det dog især Astronomien, der optog mig. Aften efter Aften stod jeg under en Lygte og studerede Himmeldybet ved Hjælp af et Stjernekort. Eller jeg sad hjemme og læste mig svimmel i et stort Værk om Stjerneverdenen, som

jeg havde laant i Skolebiblioteket. I mine Forenings-Foredrag tumlede jeg mig derfor altid med frejdig Hu i Verdensrummets Dybder, fløj med Stjerneskuddene gennem Æteren og landede rundt om paa Planeterne, hvorfra jeg sendte Budskab hjem gennem Spektrallyset.

Mellem de andre Guder var det altsaa fortrinsvis Poesi, Kunst og Politik, der blev drøftet ved vore Sammenkomster. Som de gode Jyder, vi alle var, viede vi særlig Steen Blicher en begejstret Dyrkelse. Hans Navn var jo tilmed paa flere Maader knyttet til Randers. Hans endnu levende Enke, den en Gang saa livslystne og fejrede Fru Ernestine, boede der i Byen i stor Fattigdom; og hans Genfærd, den forsumpede Literat Fr. Sneedorph-Birch, hans Efterbarer baade ved Skrive- og Drikkebordet, vakte med sit forvildede Udseende Opsigt i Gaderne, naar han nu og da slap derind fra sit Forvisningssted i en Landsby en Milsvej fra Byen. Af andre ældre og yngre Skribenter havde Carl Bernhardt og H. F. Ewald nu fortrængt Klas-

sens tidligere Yndlingsforfattere Cooper og Marryat. Ogsaa Ibsen og Bjørnson var be-
gyndt at interessere. Men den Digter, der
hyppigst blev oplæst og diskuteret i Forenin-
gen, var H. C. Andersen, hvis Verdensberøm-
melse allerede den Gang var steget hans
Landsmænd en Smule til Hovedet. Endogsaa
hos os stillede han tilsidst Afguden Blicher
lidt i Skygge.

Hvem der var den største Digter af disse
to, er en Skønssag. Navnkundigheden kan
i hvert Fald ikke bruges som Maalestok.
Begge var de baade i sproglig og kunstne-
risk Hensende Nyskabere. I det meste af,
hvad der efter deres Tid er frembragt her-
hjemme af god Fortællekunst, kan vi høre
enten den ene eller den anden af disse to
friskt opvældende Kilder risle. Tilsammen
skabte de en Poesiens Guldalder ved at
fremkalde en hel ny Digtart, Novellen, Lille-
billedet, der med en Dugdraabes Klarhed og
Farvespil genspejler Livet indtil Sindets svæ-
gste Rørelser inderligere og festligere end
Størsteparten af de store Haupt- og Staats-

aktioner paa Teatret eller i bindstærke Romaner.

Selv havde jeg i disse Aar en hemmelig Forkærlighed for Christian Winther, hvis »Hjortens Flugt« jeg jo havde faaet i Konfirmationsgave og stadig læste i. Jeg gik stille med mit Sværmeri, fordi jeg halvvejs skammede mig over det. Denne stærke Optagethed af en højromantisk Digtning kunde jeg ikke faa til at rime sammen med mine Fremtidsforhaabninger. Desuden: den Uro, som visse af Digtets erotiske Partier vakte i mig, var saa stormende, at jeg undsaa' mig ved at snakke derom til mine Venner. Vi befandt os alle i Hamskiftets brydsomme Alder, da Ynglingen omspændes og forvirres af Lokketoner fra en ny Verden, som i den ene Time opstemmer, i den næste formørker Sindet. Hendragningen til det andet Køn havde foreløbig gjort mig til en danselysten Balkavalier; og der blev Vinteren igennem danset ivrigt i Randers. Havde et ungt Menneske faaet Ord for at være en ihærdig Danser, der »førte« godt, maatte han have et meget uheldigt Ydre for at

komme til at savne Balindbydelser. Var Gudenaen og dens grønne Engbredder Sommerens Paradis, saa var Balsalen og det bøndede Dansegulv Vinterens Elverland, hvis Koglerier selv en Stjernegransker og indbildt Pythagoreer ikke modstod. Men ogsaa andre af Byens sunde Vinterfornøjelser bidrog heldigt til at modarbejde Overgangsaaarenes overspændte Følelsesliv. Der var Kælkningen paa de høje Bakker nord for Byen, Skøjtelystigheden paa de oversvømmede Enges spejlblanke Isbaner, Fastelavnsløjer og Dilettantforestillinger paa Byens Teater eller i Hjemmene. Aaret rundt var Randers en munter By, hvor der altid skete et eller andet, der forhindrede en drømmesyg Yngling i altfor længe at spinde sig ind i Selvbetrægtninger.

En af mine Klassekammerater, en Præstesøn fra Silkeborgegnen, blev — maaske paa Grund af Byens Livlighed — udmeldt af Skolen og overflyttet til Horsens. I den første Tid efter Adskillelsen brevvekslede vi flittigt; men efterhaanden gled vi fra hin-

anden. Han blev senere Præst som sin Far, velkendt i Jylland som en af den Indre Missions kraftigste Prædikanter. Ved hans Død for nogle Aar siden viste det sig, at han dog ikke helt havde glemt sine Randers-Dage men opbevaret alle Venne-Brevene fra hin Tid, ogsaa mine. Efter Begravelsen fik jeg dem tilbagesendt af Familjen. Som Øjebliksbilleder af det Ungdomsliv, der her fortælles om, vedhefter jeg et Par Udclip af disse Drengudgydelser.

*   *   *

Kjære Ven! Vi har nu ikke set hinanden siden den Aften, da jeg gjorde en Svipstur fra Bredstrups Bal. Min Undvigelse var uheldigvis bleven opdaget. Jeg maatte saa tilstaa, at jeg havde været henne og sige Farvel til en af mine Kammerater. Men hvad der var det værste var, at jeg nu blev nødt til at danse med Væggetøjet. Af disse var der dog kun to; den ene af dem var Matilde J. Hun var mig dog for sejt, saa jeg gik hen til den anden. Men hvad der var det bedste ved Ballet, var den delikate Vin. Kræsten P., Christian F. og jeg gjorde med vore Damer saa herlig Kaal paa to Flasker rød Vin og to Flasker

Hvidvin; men Christian var ogsaa ganske livlig efter den Dosis. Men nu skal du høre! Du kender jo nok det forrige Forhold mellem Kræsten P. og Dagmar E.; det var temmelig miserabelt før; men nu er det gaaet over til rent Fjendskab. Til Bredstrups Bal havde han allerede om Eftermiddagen engageret hende til 1ste Dans, men om Aftenen paa Ballet staa Kræsten og jeg og taler sammen, saa kommer hun hen til ham og siger, at hun kan ikke danse første med ham, men om han ikke kunde anden Dans. Naa, det gik Kræsten ind paa, og da anden Dans kommer, gaar han hèn og bukker for hende, men faar til Svar »Tak, jeg er engageret,« og Niels J. danser saa ud med hende. I en Inklinationstur bagefter siger saa Kræsten til Gengæld: »Ja, jeg vil ikke forulejlige Dem med at danse med mig.« »Saa kan De saamænd la' være,« siger hun og vender Enden til ham. Hvad Følgen var og er kan du vist nok tænke.

Hvad vor Komædie anbelanger, saa gaar det rigtig godt ved Prøverne. Kun vor Ven Peter H. er lidt flou; men han kommer sig vel nok. Vi sælger allerede Billetter paa Kraft. Kom endelig herop! Sp. og Br. er meget fornærmede over, at de slet ikke faar noget med Sagen at bestille; det er dog især Sp.; thi Br. skal sammen med Kræsten staa ved Indgangen. Det er en nøjsom Bestilling; men Br. er jo ogsaa temmelig nøjsom.

Kjære Ven!

Du maa undskyldte, at jeg endnu ikke har svarret paa dit kærkomne Brev; men jeg har ikke før nu kunnet give dig sikre Oplysninger om Faste-lavnsballet. Det skal være nu paa Lørdag d. 22. Febr. Klk. 7. Entré med Spisning en god Tre-mark. Hvad Damerne anbelanger, saa bliver det naturligvis Randers første Baldamer, og hvad det Sludder med Rødhætte angaar, saa kommer hun vist ogsaa. For Resten var jeg for et Par Dage siden paa Bal med hende og syntes igen rigtig godt om hende. Min gamle Inklination dansede jeg ogsaa en Dans med og syntes ogsaa rigtig godt om hende igen. A propos om Bal, saa vilde du gerne have at vide, hvad »Væggetøj« er. Det er efter min Formening en forfærdelig Uvidenhed. Forresten er det de ærede Damer, der sidder over (o: de sidder paa Bænken ved Væggen); man siger ogsaa, at de danser med Leutnant Bænke — meget vittigt!

Men nu skal du faa en kuriøs Historie. Mandag Eftermiddag kom en snollet lille Dreng op til mig paa mit Værelse og sagde, at han skulde spørre fra Sørensens, om jeg ikke vilde drikke The hos dem i Aften. Sørensens, tænkte jeg, hvem er det? Men efterat have faaet nærmere Oplysninger af Drengen vidste jeg Besked. Kan du huske, at vi for et Par Aar siden var til Bal der? Jeg spørger saa Drengen, om der kommer

andre, hvortil han svarede: Jow, Dowgor paa Abeteket.« Jeg gik saa derhen, og det første mit Øje møder, var en halv Snes unge Damer, — naa, tænkte jeg, her har vi nok hele Gyngen! Jeg morede mig for Resten rigtig godt.

Kræsten rejste i Lørdags til Kjøbenhavn for om mulig at slippe gennem Præliminær-Examen. U. K. og vor fælles Ven Peter — siger og skriver Peter — skal ogsaa derover og forsøge Lykken. Jeg véd ellers ikke noget nyt. Flammen *din* ser jeg aldrig noget til, og Flammen *min*, som jeg traf i Sommer, bor ikke mere her i Byen.

»Jeg ser i Øster, jeg ser i Vester,
jeg ser i Sønder, jeg ser i Nord.
Jeg ser saa mange smukke Piger danse,
men aldrig hende, som jeg saa' i Fjor.«

Hilsen fra dine gode Venner og Bekendte her.
Husk vor Aftale om en Fodtur til Sommer!

* * *

De fleste store Foreningsballer, Juleselskaber, Brylluper og andre større Festligheder fandt Sted i Borgerklubben »Harmø-nien«, hvor der var en rummelig Sal med tilstødende Selskabslokaler. Her afholdtes

ogsaa det aarlige Skolebal, der indledes med en højtidelig Indmarch i Salen under Opsigt af Rektor og Lærere. Smaadrenge med Ankelsko dansede sig her til deres første Forelskelse, mens Mødrene i sort Silkekjole og hvidt Crêpesjal smilende saa' til fra de rødt betrukne Bænke langsmed Salens Vægge og mindedes deres egen Ungdom.

Bag de forskellige Klublokaler og sammenbygget med dem laa Byens gamle Teater, hvor omrejsende Skuespillere gav Forestillinger og hvor ogsaa de større Dilettantkomedier opførtes. Det var et saare beskedent Kunstens Tempel, om Vinteren uden anden Varme end den, Publikum selv medbragte i Kroppen. Var Huset fuldt, kunde der alligevel blive hedt nok i det indelukede Rum, der manglede al Ventilation. Men var der kun faa i Teatret, maatte man sidde med Overtøjet paa og yderligere beskytte sig mod Kulden ved Hjælp af Tæpper, Sjaler og de smaa Fodposer, som Damer og ældre Folk om Vinteren førte med sig næsten overalt.

Denne Vinter kom et af Landets største Provinselskaber til Byen og vakte Opsigt med en Række usædvanlige Opførelser, deriblandt et Par af Oehlenschlägers store Tragedier. Det var ikke ofte, jeg kunde faa Penge til den Art Fornøjelser; men det var midt i Juleferien, og Oehlenschlägers Navn overvandt Mors Betænkeligheder. Med en Rigsort i Lommen gik jeg en Aften sammen med Frederik hen for at se »Axel og Valborg«. Det var blevet et forrygende Snevejr. Der laa store Driver i Gaderne, som vi med Besvær maatte vade os igennem. Teatret var derfor næsten tomt. Der var næppe tyve Tilskuere i det kælderkolde Rum, da Tæppet gik op for det middelalderlige Skuespil, der forherliger nordisk Troskab. Min Ven og jeg krøb sammen paa en af de bedste Bænke, hvor vi var alene. Rystende af Kulde men med voksende Spænding og stedse mere oplødet Indre fulgte jeg det deklamatoriske Drama indtil dets hjerteberørende Slutning. At der med Oehlenschläger var gaaet Svamp i Sproget, havde jeg

naturligvis ikke Øre for den Gang. Det var alene Stykkets bevægede Handling, der betog mig. Og det havde en særlig Aarsag. Jeg havde nemlig kort forinden paadraget mig en ny Forelskelse, alvorligere end nogen af de mange tidligere. Genstanden for den var en 15-aarig Blondine, Datter af en Præst-enke i en af de smaa Limfjordsbyer. Hun opholdt sig denne Vinter hos en Slægtning i Randers, og det var paa Aarets Skolebal kort før Jul, jeg havde gjort hendes Bekendtskab.

Hun havde et Par vidunderligt udtryksfulde Øjne, blaagraa men med mørke Vipper; dertil en nydelig lille Skikkelse og lyse Fletninger, som paa klædelig Maade var opheftede i Nakken. Hvad der dog især betog mig var hendes blide, kvindelige Væsen, navnlig som dette aabenbarede sig i hendes Dans. I Modsætning til de fleste af Byens egne unge Damer, der under Dansen hang ved Kavalerernes Skulder med hele deres solide Vægt for tilsidst — opløste og forpustede — at dumpe ned paa en af Bænkene ved

Væggen, svævede hun henover Gulvet med en Sommerfugls Lethed og Ynde og nejede sirligt, naar man slap hende. Skønt hun i Virkeligheden ikke havde fjerneste Lighed med Teatrets Valborg, en solid Matrone, var det under hele Opførelsen alligevel hende og ikke den anden jeg havde i Tankerne og saa' for mig i alle Stykkets ømme Kærlighedsscener. Samtidig satte jeg naturligvis mig selv i Axels Sted, den hjemvendte Helt med de lysende Bedrifter; og hvad mere skulde der vel til for at Virkningen blev overvældende? Under det tragiske Slutningstableau, hvor Valborg knæler ved sin Elskedes Lig og hendes eget Hjerte brister, saa' jeg Taarer rulle ned ad min Sidekammerats Kinder. Jeg hviskede til ham: »Du er jo tosset. Sidder du og vander Høns?« Jeg var i Virkeligheden selv dybt grebet. Jeg maatte tage mig i Kraven for ikke ogsaa at faa Øjnene fulde. Jeg vilde blot ikke være ved det. End ikke min bedste Ven skulde vide, hvad der i disse Øjeblikke foregik i mig.

Endnu den næste Dag var jeg ikke kommen til mig selv efter Aftenens Oplevelse. Jeg forstod det ikke. Fredriks Optagethed af noget, der dog blot var et Teaterstykke, kunde jeg tilgive ham. Men for Pokker! *Jeg* vilde jo ikke som han være Digter eller noget af den Slags. Tilmed havde jeg et Par Dage forinden under Arbejdet med en vanskelig astronomisk Beregning oplevet nogle stolte Øjeblikke, da den rigtige Løsning begyndte at dæmre for mig. En Henrykkelses-Tilstand, der var mig en Forsmag paa og en Bebudelse af den store Opdagerlykke, jeg haabede paa. At jeg nu paa samme Maade havde ladet mig opløfte til den syvende Himmel af et gammelt Skuespil, gav mig en Del at grunde over.

*   *   *

Den blide lille Limfjordspige og jeg blev i Vinterens Løb »Balkærester«, som det kaldtes, naar et ungt Par altid i Inklinationsdansene søgte sammen og benyttede Kotillonens til Udveksling af Troskabspan-

ter. Til min Sorg maatte hun paa Grund af en Hjertesvagthed ikke danse Galopade eller andre af de stormende Ture, som jeg netop var særlig dygtig til at »føre« i. Vi maatte under saadanne Danse sidde ved Væggen, mens de andre Par susede os forbi som Møllevinger. I vort Skjul havde vi til Gengæld Lejlighed til en mere fortrolig Samtale, end vi kunde have ført under Dansen. Hun fortalte mig om sit Hjem, om sin Mor og sine fire Søskende, og en Gang hændte det, at hun i Tanker og ligesom af hjemlig Vane børstede et Støvflug af min Jakkekrave. Der gik en Bølge af Fryd igennem mig ved denne søsterlige Berøring. Jeg var ikke vant til den Art Omhu for min Person. Jeg lovede mig selv fra nu af at aflægge al Daarlighed og gøre mig værdig til hendes tillidsfulde Venskab. Ikke mit eget men hendes Navn skulde en Gang prange paa Stjernekortet ved Siden af den endnu uopdagede Asteroide, som jeg drømte om i et lykkeligt Øjeblik at finde frem af Himmeldybet.

Udenfor Balsalene havde vi ingen Forbindelse med hinanden. Mens det i Almindelighed ikke var saa vanskeligt at arrangere et Stævnemøde med Byens egne, jævnaldrende Pigebørn, som vi havde været Kammerater med fra Barneaarene, skuffede hun alle, der paa Grund af hendes blide Væsen mente at kunne tage sig Friheder med hende. Fastelavnstidens Gækkevers og anonyme Breve, der kunde være ret dristige i Tonen, forfærdede hende aabenbart. For at hun ikke skulde mistænke mig for at være en af de kaade Spasmagere, sendte jeg hende en Vintergæk i et Brev med et selvlavet Vers og fuld Underskrift i Stedet for de Prikker, hvormed vi ellers maskerede vore Navne. Til min store Glæde kvitterede hun med en Gengivelse i Skønskrift og paa rosenrødt Papir af et Foraarsdigt af Kaalund og derunder Ordene: »Tak og Hilsen«.

Paa Spaserestien »Bag Haverne«, hvor Ungdommen altid mødtes Dagen efter et Bal for at udveksle Hilsner og fortsætte Flirten, viste hun sig kun sjelden og da al-

tid ledsaget af en striks udseende Tante, som nøje tog Maal af de unge Mennesker, der hilste hende. Et Nik og en lille Øjenblikken var alt, hvad hun dristede sig til som Genhilsen, naar vi mødtes. En Dag standsede hun dog og forestillede mig for Tanten, og da jeg vidste, at der var lovet hende et Aftenselskab med Dans, inden hun til Paaske rejste tilbage til sit Hjem, opfattede jeg Præsentationen som en foreløbig Indbydelse. Men da Tiden nærmede sig, hørte jeg med voksende Uro, at baade den ene og den anden af mine Kammerater havde faaet Kort. Til mig kom der ingen. Saa modtog jeg en Dag en forseglet Konvolut fra hende med et ret forvirret Brev, hvori hun forklarede, at Tanten ikke havde villet indbyde mig, fordi jeg efter hendes Sigende havde haft noget at gøre med den forrige katolske Præst der i Byen og i det hele ikke havde noget godt Lov paa mig.

Jeg havde hidtil ladet den Slags Skudsmaal gaa ind ad det ene Øre og ud af det andet med et Skuldertræk. Jeg var stadig

for meget Friskfyr til at tage mig Folks Mening om mig videre nær. Om jeg ikke var noget Dydsmønster, saa ønskede jeg dog ikke at være nogen anden, end jeg var. Men under Læsningen af dette lille Brev snørede mit Hjerte sig krampagtig sammen som ved et Slangebid. Jeg blev rasende, ganske ude af mig selv. Jeg stormede omkring i Byen og ned »Bag Haverne« i Haab om at træffe Tanten, saa jeg kunde fordre en Forklaring af den lede Heks. Nogle Dage senere, da jeg var bleven roligere, traf det sig virkelig, at jeg mødte baade hende og min Veninde paa Gaden. Jeg var paa Vej hjem fra Skolen med mine Bøger under Armen, da jeg uformodet saa dem komme ud fra en Butik. Jeg rettede mig i Vejret og gik dem trodsig forbi uden at hilse. Det sorgfuldt bebrejdende Blik, hvormed min Veninde havde set paa mig, forfulgte mig længe efter. Men jeg kunde ikke fortryde. Jeg var vel fornøjet med mig selv. Jeg havde givet Svar paa Tiltale. Vi var kvit.

Den Aften, da Selskabet fandt Sted, kun-

de jeg alligevel ikke holde mig i Ro hjemme. Ved den Tid Gæsterne skulde komme skjulte jeg mig i en Port overfor Tantens Hus. Ved Synet af Kareterne og af mine to foretrukne Kammerater, der kom spaserende med hinanden under Armen, samlede der sig nyt Mørke i mig, og jeg gik hjem i en yderst oprevet Sindsstemning. Der saaes undertiden i Randers Gader en gammel hvidhaaret Dame med sorte Hornbriller og Stok med Sølvhaandtag, en Frk. S., der var Byens Skræk. Folk gik helst udenom hende i en stor Bue, og Børnene løb angstfuldt helt over paa den anden Side af Gaden, naar de fik Øje paa hende. Der blev sagt, at hun i sine unge Dage havde haft en ulykkelig Kærlighedshistorie og derover havde mistet Forstanden. Hun taalte blandt andet ikke, at nogen saa' paa hende, og skete det, foer hun ind paa den Forvorpne med løftet Stok, skreg og skældte som en Furie. En Gang i mine yngre Aar havde jeg af Kaadhed kigget hende op i Ansigtet, og aldrig siden glemte jeg den mørke Vildskab i hendes

Blik, da hun slog efter mig med sin Stok. Dette Offer for en fejlslagen Ungdomskærlighed havde bestandig været i mine Tanker i disse uligevægtige Dage, da jeg med min Alders altid bristefærdige Følelsesliv mere og mere mistede Holdet paa mig selv. Skulde maaske ogsaa jeg gaa hen og blive en saadan Ulykkelig, der vandrede omkring i Gaderne som et Spøgelse? Der var Øjeblikke, da jeg virkelig indbildte mig at svimle paa Vanvidets Rand. —

I de samme Dage hændte det, at min Far kaldte mig ind til sig for at tale med mig om et alvorligt Anliggende. Det var mit sidste Skoleaar. Den afsluttende Examen nærmede sig, og det var nu nødvendigt at tage Bestemmelse om min Fremtid. Han lod mig vide, at han efter en fornyet Samtale med min Matematiklærer havde bestemt sig til at imødekomme mit Ønske og lade mig rejse til København efter Sommerferien og søge Optagelse paa den polytekniske Lærestalt. Jeg modtog Meddelelsen i Tavshed. Jeg vidste nemlig, at min Veninde igen den næste

Vinter vilde komme til Byen for at fortsætte sin Musikuddannelse. Dersom jeg til den Tid var borte, vilde der ikke mere være Haab om en Forsoning. Jeg kunde se paa Far, at han var overrasket og skuffet over, at jeg ikke viste større Glæde og Taknemlighed, og jeg bebrejdede mig det ogsaa selv. Jeg forstod jo, at han, som allerede havde holdt tre Sønner til Studeringerne, kun med store Opofrelser kunde bekoste ogsaa min videre Uddannelse, ovenikøbet i et Fag, han aldeles ikke havde Interesse for eller Tiltro til. Men jeg kunde jo ikke forklare mig for ham og vedblev at være tavs.

TIENDE KAPITEL

I de lyse Foraarsdage med de høje Himle, der fulgte efter Paaskens regnfulde Vejr, blev Beboerne omkring Kirketorvet opmærksom paa en besynderlig udseende Fugl, som hver Aften lidt før Solnedgang tog Stade øverst oppe paa Kirketaarnets Spir og blev siddende der ubevægelig som en fastrustet Vejrhan. At en Omstrejfer fra Havets og Fjordens Fiskepladser for et Øjeblik satte sig til Hvile paa Kirkespiret og saa' sig om, var ikke noget usædvanligt. Baade Fjorden og Gudenaas-Dalen havde endnu den Gang et Fugleliv saa rigt som ikke mange Steder i Danmark. Byen selv og alle Omegnens Landsbyer var formelig overbygget med Storkereder. Overalt spankulerede de store Fugle omkring paa Engene

og fiskede Frøer og Snoge op af Vandhullerne med deres lange Næb. Og i tusindvis laa alle Slags Svømmefugle rundt om paa de aabne Vande eller inde i Breddernes Siv og Rør, hvor de fandt et fredet Skjul for deres Familjeliv. Paa en enkelt Holm ude i Fjorden var der en Dag talt over fire Tusinde rugende Hættemaager, der laa Side om Side i det høje Græs med Vingerne udbredte over deres Æg. Da der blev løsnet et Skud, slog en Sky af skrigende og vingeklaprende Mødre tilvejs som fra et Fuglefjeld i Nordhavet og formørkede Luften.

Men denne sære Fugl, der Aften efter Aften slog sig ned paa Kirketaarnet, hørte ikke til nogen af disse hjemlige Arter. Det var en fremmed Gæst. Folk, der havde iagttaget den i Kikkert, beskrev den som tætbygget, af Størrelse og Farve som en Fiskeørn, Næbet langt og stærkt med nedadbøjet Spids. Vor Naturhistorielærer, der var Jæger og Fuglekender, forklarede os, at det var en Skarv, som under Paaskeregningen hav-

de forvildet sig hened fra Fiskepladserne i de norske eller bohussenske Skærgaarde. Paa Grund af den Regelmæssighed, hvormed den indfandt sig, kom der noget hemmelighedsfuldt over dens Færd. Med knejsende Holdning sad den deroppe og stirrede uafbrudt mod Solnedgangs-Skyerne, indtil Nattemørket gjorde den usynlig. Der var Folk, der tilsidst følte det helt uhyggeligt med denne spejdende Fremmedfugl og dens fortsatte Dvælen paa Eggen. De vilde se et ondt Varsel deri og paastod, at en lignende besynderlig Fugl havde gæstet Byen umiddelbart før den store Ildebrand, der nogle Aar tidligere havde lagt en af dens nærmeste Landsbyer, Kristrup, i Aske. Det var en Brand, der stadig spøgede Folk i Hovedet og formelig havde indledet en ny, lokal Tidsregning. Saa og saa mange Aar før eller efter Kristrup Brand var en Tidsbetegnelse, som endnu en hel Menneskealder efter kunde høres blandt Befolkningen. Branden var udbrudt ved Midnatstid, og Dagen efter havde Fredrik og jeg sammen med nogle

andre Kammerater været ude at se paa Ødelæggelsen. Af hele den store, tæt sammenbyggede By — Danmarks næststørste Landsby — stod der ikke meget andet tilbage end de sværtede Mure og nogle op-
ragende Skorstene. I de tidligere Staldrum laa Række paa Række af indebrændte Heste og Kreaturer — flere hundrede Dyr — frygtelig tilredte af Ilden, med sprængte Buge og udvæltende Indvolde. Rundtom i den endnu osende Halm fra nedstyrtede Straatage laa forkullede Rester af Svin, Faar og Fjerkræ, der heller ikke havde kunnet slippe ud af Ildhavet. Flere Dage efter kunde Brandlugten og Kadaverstanken spores vidt omkring.

Mange af Byens Borgere forlagde i denne Tid deres Aftenvandring til Kirketorvet for at se om Ulykkesfuglen stadig sad deroppe paa Spiret. Trods Eksamenstravlhed gjorde ogsaa jeg regelmæssig en Afstikker derhen om Aftenen for at holde Øje med den. Men den Uro, som drev mig bort fra Bøgerne, og de Tanker, jeg gjorde mig i Anledning

af denne Fremmedfugl, der var forslaaet herved til vor sladderagtige By, havde ikke noget med de andres Overtro at gøre, kun med min egen. Sorgen over Tabet af min lille Limfjords-Veninde havde jeg dog nogenlunde forvundet. Vistnok lykkedes det mig aldrig helt at glemme hende; men efter at hun havde forladt Byen og var rejst hjem, lod jeg mig trøste af min tidligere Bal-kæreste, der godmodig tilgav, at jeg havde svigtet hende for den anden. Men den hele Affære havde efterladt en Brod i mit Sind, der forgiftede og formørkede det. Overgangsalderens Saarbarhed udartede til sygelig Umedgørlighed. Selv mine bedste Venner lagde jeg mig ud med, fordi jeg mistænkte dem for at have været med i Bag-talelsen og Sammenrottelsen. I den ensomme Fugl paa Kirkespiret saa' jeg et Billede af mig selv. En Skarv. En Strandrøver, som man paa alle Fiskepladser førte en forbitret Udryddelseskamp imod. Fredløs og hjemløs altsaa — som jeg selv. Naar jeg om Aftenen gik over Kirkepladsen og saa' den

sidde deroppe paa Fløjen, mørk mod den lyse Foraars Himmel, tænkte jeg ved mig selv: Min Broder!

* * *

Efter tilendebragt Eksamen gik jeg paa Vandring for ogsaa at faa den lange Sommerferie vel overstaaet, saa jeg kunde begynde et nyt Liv i København. Den tidligere Klassekammerat, der nu var i Horsens og med hvem jeg havde aftalt en Fodtur tværs over Heden, maatte i sidste Øjeblik sende Afbud i Anledning af et pludseligt Dødsfald i hans Familje. Paa Grund af min Forstemthed passede det mig egenlig ganske godt. Med min melankolske Mistillid til alt, hvad der hed Venner og Bekendte, foretrak jeg at gaa alene og at synge i Stedet for at snakke. Og som saa ofte før var det hos Christian Winther, jeg husvaledede mig:

»Du som har Sorg i Sinde
gik ud i Mark og Lund
og lad de svale Vinde
dig vifte karsk og sund.«

I tidligere Dage, da Jyllands Indre var et eneste sammenhængende Lynghav, blev det mørke Ørkenbillede undertiden oplevet af store Studedrifter, ofte flere hundrede Dyr, der fra Salling og Thy eller andre Limfjordsegne førtes sydpaa til Husum Marked. I Dagsmarcher paa 3—4 Mil vandrede de i al Slags Vejr ned gennem Jylland og lejredes om Natten under aaben Himmel omkring en eller anden Hedekro, hvor der var rindende Vand i Nærheden. Nu hørte denne Studefærdsel Fortiden til. Jernbaner og Kreaturdampere havde bragt den til Opør. Men de mange Kroer langs de ældgamle Studeveje var for Størstedelen endnu bevaret, og det i temmelig uforandret Skikkelse. Blot var det nu Uldkræmmere og andre omvandrende Folk, der fandt Husly der. For Baroner havde Kroerne jo aldrig været beregnet, og man maatte ikke have fine Fornemmelser, naar man vilde overnatte der. Det havde jeg heller ikke; men alligevel maatte jeg gerne være meget træt og trænge haardt til Søvn, før jeg kunde bekvemme

mig til at krybe i Sengene. Til Gengæld var Betalingen for Natteleje og Fortæring som oftest yderst beskeden, og i Tilgift fik man de fleste Steder en fornøjelig Passiar med Krofolkene, der som alle Jyder var gode Fortællere. Skønt jeg havde slæbt mine Græmmelser med mig herud paa den vilde Hede, kunde jeg dog om Aftenen efter en daglang March more mig rigtig godt og ungdommeligt ved en saadan gammel Kromands Historier om de gode Tider, da et Par hundrede brølende Stude ofte laa i Nattelejr omkring Huset, mens lammeskindsklædte Drivere og fremmede Opkøbere, der var ude paa Forprang, trængtes i hans Stuer. Den halve Nat sad disse Folk og spillede Kort, slog i Bordene og krævede ind baade Ædelse og Vædelse, Hast=du=das'er (Humpel=Mellemmader) og nok en Pons, Kromand — en Sinkedus!

Paa min Omflakken kom jeg en Dag gennem en af de tre-fire fattige Smaabyer paa Ahlheden, hvis Beboere var Efterkommere af de Tyskere, der for mere end hundrede

Aar siden indkaldtes til Landet for at opdyrke Heden — »Kartoffeltyskerne«, som de spotvis kaldtes overalt i Jylland. Halvtredje hundrede Familjer, Smaabønder og Haandværkere, var ved Løfter om Skattefrihed og andre Goder bleven lokket herop fra Rhinegnene og Westphalen. I et uendelig langt Vogntog var de kørt hertil med deres Sengetøj og Kogekar, og det fortaltes, at da de saa' den mørke, nøgne Hede, der skulde være deres Fremtidshjem, brast Kvinderne i Graad, mens Mændene skreg op og vilde bort derfra med det samme. Af hele Flokken paa henved tusinde Personer, var der faa Aar efter kun Halvdelen tilbage.

Jeg havde fra Barn hørt om disse »Kolonister« — som de officielt endnu kaldtes. Jeg vidste, at Gudstjenesten i Sognets Kirke indtil for nylig var bleven holdt paa tysk, med tysk Præken og tysk Salmesang, og at de Gamle stadig gemte deres slidte, schwabiske Bønnebøger i Kommodeskuffen som en Helligdom. Jeg havde derfor altid været meget nysgerrig efter at faa dette Fremmed-

folk at se, endda jeg altid havde maattet høre, at de saamænd lignede alle andre Mennesker, havde Næsen mellem begge Øjnene og et Øre paa hver Side af Hovedet. Da jeg nu saa' dem, maatte jeg indrømme, at de hverken i Udseende eller Sprog var synderlig forskellig fra andre jyske Hedeboer. De holdt heller ikke af at blive mindet om deres fremmede Afstamning. Da jeg uforsigtig spurgte en midaldrende Mand, jeg mødte, hvor den ældste nulevende »Kolonist« i Byen boede, gav han mig et grovt Svar. En anden henviste mig kort til Sogneforstanderen, der heller ikke var synderlig villig til at give Oplysninger. Tilsidst fulgte han mig dog hen til en Nabogaard og fortalte Folkene der, hvad jeg vilde. De saa' mistænksomt paa mig og svarede ingenting. Men ude fra Køkkenet kom nu en rask, yngre Kone, der paa godt ravjysk sagde en hel Masse, som jeg daarligt nok forstod. Saa tog hun mig i Armen og trak mig med ind i et lille Sengekammer, der havde Vindu ud til Haven. Her laa et ældgammelt, gu-

stent Kvindemenneske nedsunket i en Grav af Dyner. Det var Byens Ældste, en 92-aarig Oldemor, der i de sidste 20 Aar ikke havde været ude af sin Seng. Den Gamles mørke Øjne stirrede ængsteligt og uroligt paa mig, derefter paa de andre, som alle var fulgt med derind. Jeg fandt saa paa at ty til min sparsomme Skolelærdom og tiltale hende med nogle tyske Brokker. Hun forstod dem vistnok ikke; men ved den blotte Lyd af Modersmaalet gik der en Lysning over den gamles Ansigt. Med et lille, ligesom triumferende, Smil saae hun hen paa de andre, derefter igen paa mig, og nikkede taknemligt.

*   *

Efter 3 Ugers Vandring rig paa Oplevelser kom jeg til Silkeborg med tyndslidte Støvlesaaer og næsten ingen Penge i Lommen. Det var paa høje Tid at vende hjem. Jeg havde nu ogsaa travet Tungsindet af mig og længtes hjem til Afskeden med Randers og

mine Kammerater. Et Besøg paa Byens Papirfabrik, den Gang et af Landets betydeligste Fabriksanlæg, vilde jeg dog ikke forsømme. Det havde hele Tiden staaet for mig som en værdig Indvielse til det nye, virksomme Liv, jeg nu skulde gaa ind til i København. Ved at henvende sig paa Kontoret kunde man faa Tilladelse til at bese den store Virksomhed, der nylig var genopbygget efter en Brand. Da jeg tilmed dristigt udgav mig for polyteknisk Studerende, blev der ovenikøbet tildelt mig en sagkyndig Ledsager, der viste mig omkring og forklarede alt. Overgangen fra Hederøkenens Stilhed til den magtfulde Maskinlarm i den vældige Bygning følte af mig som en Opvækkelse fra det døde. Jeg havde lagt en Spøgelseverden bag mig. Her mellem snurrende Hjul, mellem Valser og Løbebaand stod jeg i mit Fremtidsrige. Stemplernes tunge Stampen og Svinghjulenes Buldren lød i mit Øre som en løfterig Velkomst.

Da jeg om Aftenen ved Solnedgang stod oppe paa Himmelbjerget og saae ud over

det taageslørede Land, gjorde jeg mig selv
det Løfte for Alvor at ville ryste Drengene
nykkerne af Ærmet. Jeg vilde igen tro paa
at være født under en lykkelig Stjerne og
fra nu af møde den Skæbne, der var mig
tiltænkt, som en Mand.

Henrik Pontoppidans Bøger

Stækkede Vinger 1881.

Landsbybilleder 1883.

Sandinge Menighed. En Fortælling (1883). 2. Udgave 1903.

Ung Elskov. En Idyl (1885). 2. Udgave 1906.

Mimoser. Et Familieliv. 1886.

Fra Hytterne. Nye Landsbybilleder (1887). 2. Udgave 1905.

Isbjørnen. Et Portræt. 1887.

Spøgelse. En Historie. 1888.

Krøniker. 1890.

Natur. To smaa Romaner. 1890.

Skyer. Skildringer fra Provisorierne Dage. 1890. Gyldendals Biblioteks Udgave 1906.

Muld. Et Tidsbillede (1892). 2. Oplag 1892.

Det forjættede Land. Et Tidsbillede (1892). 2. Oplag 1896.

Minder. (1893). Ny illustreret Udgave 1902.

Nattevagt. (1894). 2. gennemsete Udgave 1905. Gyldendals Biblioteks Udgave 1912.

Den gamle Adam. (1895). 3. Oplag 1905.

Dommens Dag. Et Tidsbillede. 1895.

Højsang. (1896). 2. Oplag, illustreret af N. P. Mols. 1896. 3. Oplag 1921.

Kirkeskuden. Illustreret af F. Henningsen (1897). 2. Oplag 1897.

Det forjættede Land. (Samlet Udgave af »Muld«, »Det forjættede Land« og »Dommens Dag«). 6. Udgave 1920.

Vildt. Illustreret af F. Syberg. (1899). 2. Oplag 1899.

Fortællinger I—II. (1899). 2. Oplag 1903.

Lille Rødhætte. Et Portræt (1900). 2. Oplag 1900.

(Fortsættes næste Side)

Henrik Pontoppidans Bøger.

(Fortsat)

Det ideale Hjem. (1900). 2. Oplag 1900.

De vilde Fugle. Et Skuespil. 1902.

Et Endeligt. En Landsbyhistorie. 1904.

Borgmester Hoeck og Hustru. Et Dobbeltportræt (1905).

2. Oplag 1905.

Asgaardsrejen. Skuespil. (1906). 2. Oplag 1928.

Det store Spøgelse. 1907.

Hans Kvast og Melusine. (1907). 3. Oplag 1920.

Lykke Per (I—VIII) 1898—1904. Samlet Udgave (I—III)

1907. 5. Udgave (I—II) 1920.

Den kongelige Gæst (1908). 2. Oplag 1908.

To Portrætter. Isbjørnen. Lille Rødhætte. Gyldendals
Biblioteks Udgave 1909.

Torben og Jytte. En Fortælling-Kres. (De Dødes Rige I)
(1912). 4. Oplag 1916.

Storcholt. En Fortælling-Kres. (De Dødes Rige II) (1913).
3. Oplag 1914.

Toldere og Syndere. En Fortælling-Kres. De Dødes Rige
III) (1914). 3. Oplag 1914.

Enslevs Død. En Fortælling-Kres. (De Dødes Rige IV).
(1915). 2. Oplag 1915.

Favsingholm. En Fortælling-Kres. (De Dødes Rige V)
(1916). 3. Oplag 1916.

Et Kærlighedseventyr (1918). 9. Oplag 1918.

En Vinterrejse. Nogle Dagbogsblade. (1920). 3. Oplag
1920.

Noveller og Skitser I—II 1922.

De Dødes Rige I—II. 4. Udgave 1922.

Mands Himmerig. (1927). 4. Oplag 1930.

Noveller og Skitser III. (Indhold: Højsang — Det ideale
Hjem — Hans Kvast og Melusine — En Vinterrejse
Rabbinerens Datter — Et Kærlighedseventyr — Rej-
sen gennem Livet). 1930.

Kirken og dens Mænd. Et Foredrag (1914). 2. Oplag 1914.

